ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΣ ΜΑ' | ΑΘΗΝΑΙ, ΦΙΛΟΘΕΗΣ 19. — Τηλ. 227-689 | 1 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1964 | ΑΡΙΘ. 1

ΠΟΙΜΑΝΤΟΡΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ
ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΩΤΑΤΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΘΗΝΩΝ ΚΑΙ ΠΑΣΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ Κ^{ΟΥ} ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΕΠΙ Τῌ ΕΟΡΤῌ ΤΗΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΓΕΝΝΗΣΕΩΣ

Πρὸς
Τὸ Χριστεπώνυμον πλήρωμα
τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν

Ἀγαπητὰ ἐν Κυρίῳ τέκνα,

«Μὴ φοβεῖσθε· ἰδοὺ εὐαγγελίζομαι ὑμῖν χαρὰν μεγάλην, ἥτις ἔσται παντὶ τῷ λαῷ, ὅτι ἐτέχθη ὑμῖν σήμερον Σωτήρ, ὅς ἐστι Χριστὸς Κύριος, ἐν πόλει Δαβίδ» (Λουκ. 2, 10).

Τὴν χαρμόσυνον καὶ σωτήριον ταύτην ἡμέραν τῆς τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ γεννήσεως ἐν κατανύξει ψυχῆς καὶ μὲ αἰσθήματα εὐγνωμοσύνης καὶ ἐλπίδος πρὸς τὸν Σωτῆρα ἑορτάζει σήμερον ὅλος ὁ χριστιανικὸς κόσμος.

Ἀπὸ τοῦ τέλματος τῆς ἀπελπισίας διὰ τὸ μέλλον, εἰς τὸ ὁποῖον εὑρίσκεται δυστυχῶς βεβυθισμένος ὁ κόσμος οὗτος, ἀπὸ τῆς συνοχῆς τῶν ἐθνῶν, τὰ ὁποῖα βλέπει παρατασσόμενα εἰς πολέμους καὶ καταστροφάς, ἀπειλούσας αὐτὴν τὴν ὑπόστασιν τοῦ ἀνθρωπίνου Γένους, ἀκούεται παρὰ τὰς ἀγγελικὰς φωνὰς περὶ δόξης Κυρίου καὶ περὶ τῆς ἐπὶ γῆς εἰρήνης, ἡ ἐπιθανάτιος φωνὴ ἐκείνων, ὅσοι ἐμβαθύνουν εἰλικρινῶς εἰς τὰ πράγματα καὶ φοβοῦνται δικαίως, μήπως ἐπέστη ὁ καιρὸς νὰ ἐπαληθεύσουν δι' ἡμᾶς, διὰ τὴν ἐποχήν μας, οἱ προφητικοὶ λόγοι τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ αἱ προτροπαὶ Αὐτοῦ, ἵνα ἀποφύγωμεν τὸ ὀλέθριον τέλος : «Προσέχετε, λέγει, ἑαυτοῖς, μήποτε βαρυνθῶσιν ὑμῶν αἱ καρδίαι... καὶ ἐπιστῇ ἐφ' ὑμᾶς αἰφνίδιος ἡ ἡμέρα ἐκείνη... ἀγρυπνεῖτε ἐν παντὶ καιρῷ δεόμενοι, ἵνα κατισχύσητε ταῦτα πάντα τὰ μέλλοντα γίνεσθαι».

Καὶ ἔχομεν ἀνάγκην πράγματι, κατὰ τὴν ἐπίσημον τοὐλάχιστον ταύτην ἡμέραν, νὰ συνέλθωμεν εἰς ἑαυτοὺς καὶ νὰ προσέξωμεν, ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὴν ἐπικίνδυνον κατάστασιν, εἰς ἣν εὑρισκόμεθα, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὰ μέσα, τὰ ὁποῖα ὀφείλομεν νὰ θέσωμεν εἰς ἐφαρμογὴν πρὸς ἀποτροπὴν τῶν ἀπειλούντων τὴν ὅλην ἀνθρωπότητα δεινῶν καὶ ἐπαναφορὰν τῆς φυγαδευθείσης ψυχικῆς εἰρήνης καὶ εὐτυχίας μας.

Ἂν ἡ ἀνθρωπότης ἐξακολουθῇ νὰ πάσχῃ, νὰ δυστυχῇ καὶ νὰ ὑποφέρῃ πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν καλῶς, ὅτι εἶναι τοῦτο ἀποτέλεσμα τοῦ ὅτι ἡ ἀνθρωπότης ἐν τῷ συνόλῳ της δὲν ἐνεστερνίσθη ἀκόμη τὴν σωτηριώδη διδασκαλίαν τοῦ Θείου Βρέφους, ὡς τὸ μόνον περιπόθητον ἰδεῶδές της.

Μακρὰν τοῦ Χριστοῦ, ὡς μᾶς διδάσκει καὶ ἡ ἀρχαία καὶ ἡ σύγχρονος ἱστορία, θὰ παραπαίῃ ἡ ἀνθρωπότης καὶ θὰ ἀντιμετωπίζῃ θυέλλας καὶ συμφοράς. Θὰ εἶναι ἑπομένως μακάριοι, ὅσοι καλῆς πίστεως καὶ θελήσεως ἄνθρωποι, εἰς οἱανδήποτε τάξιν καὶ ἂν ἀνήκωσιν, ἐργάζονται καὶ μοχθοῦν νὰ κυριαρχήσῃ ἐπὶ τῆς γῆς ὄχι ἡ βασιλεία τοῦ σκότους καὶ τῆς ὑλικῆς δυνάμεως καὶ τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῶν λαῶν, ἀλλὰ ἡ βασιλεία τοῦ σήμερον γεννηθέντος Χριστοῦ. Οἱ μακρὰν τοῦ σκοποῦ τούτου, τῆς ἐλεύσεως δηλαδὴ ἐπὶ τῆς

γῆς τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, ἐργαζόμενοι σήμερον πρὸς κέντρα λακτίζουσιν. Ἂς ἀκούσουν τοὺς ἀπογοητευτικοὺς δι' αὐτοὺς λόγους τοῦ Ψαλμῳδοῦ : «Ὁ κατοικῶν ἐν οὐρανοῖς ἐκγελάσεται αὐτοὺς καὶ ὁ Κύριος ἐκμυκτηριεῖ αὐτούς. Τότε λαλήσει πρὸς αὐτοὺς ἐν ὀργῇ Αὐτοῦ καὶ ἐν τῷ θυμῷ Αὐτοῦ ταράξει αὐτούς».

Πρὸς τὸν γεννηθέντα Κύριον καὶ Σωτῆρα ἡμῶν ἂς προσέλθωμεν καὶ ἂς εἴπωμεν πρὸς Αὐτόν, ὡς ὁ Ἀπόστολος Πέτρος : «Κύριε, πρὸς τίνα ἄλλον ἀπελευσόμεθα ; Ῥήματα ζωῆς αἰωνίου ἔχεις. Καὶ ἡμεῖς πεπιστεύκαμεν καὶ ἐγνώκαμεν, ὅτι Σὺ εἶ ὁ ἅγιος τοῦ Θεοῦ».

Πρὸς τὸν ἅγιον λοιπὸν τοῦτον τοῦ Θεοῦ, τὸν κείμενον σήμερον ἐν τῇ φάτνῃ, ἂς προσέλθωμεν καὶ ἂς ἀφοσιωθῶμεν πρὸς Αὐτόν, διότι ἡ ἱστορία τῶν αἰώνων ἀπέδειξεν, ὅτι Οὗτος μόνος εἶναι ὁ ἅγιος τοῦ Θεοῦ.

Ἀλλ' ἡ ἀφοσίωσις αὐτὴ πρὸς τὸν Σωτῆρα Κύριον δὲν πρέπει νὰ ἔχῃ αἰτίαν τὸν φόβον τῆς ἐκ μέρους Του τιμωρίας καὶ τοῦ κολασμοῦ, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον συνιστᾷ σήμερον εἰς τοὺς ἁπλοϊκοὺς ποιμένας ὁ εὐαγγελιστὴς Ἄγγελος τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ. Ἀλλὰ νὰ προέρχηται ἐξ εἰλικρινοῦς καὶ ἐνθέρμου ἀγάπης πρὸς Αὐτόν, Ὅστις πρῶτος ἡμᾶς ἠγάπησε καὶ ἐνέδειξε τὴν ἀγάπην Του ταύτην διὰ προσωπικῆς Του θυσίας ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ. Καὶ οὕτως, ἂν ἐπιδεικνύωμεν τοιαύτην ἀγάπην πρὸς τὸν Κύριον, δὲν θὰ ἔχωμεν πλέον φόβον ἐν τῇ ψυχῇ μας, διότι κατὰ τὸν Ἀπόστολον, «φόβος οὐκ ἔστιν ἐν τῇ ἀγάπῃ, ἡ γὰρ τελεία ἀγάπη ἔξω βάλλει τὸν φόβον».

Ἐὰν δὲ ἔχωμεν τοιαύτην ἀγάπην πρὸς τὸν Κύριον, τότε δὲν θὰ ἔχωμεν τὸν φόβον ἐκ τῶν ἀνόμων καὶ κακῶν ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι ἐπιχειροῦν νὰ μᾶς βλάψουν εἴτε σωματικῶς εἴτε ἠθικῶς καὶ οἱ ὁποῖοι ὡς ψευδοπροφῆται καὶ ψευδαπόστολοι περιέρχονται τὴν χώραν μας καὶ ὑπονομεύουν τὴν Ὀρθόδοξον ἡμῶν πίστιν, τὰ δόγματα καὶ τὰς παραδόσεις τῆς Ἐκκλησίας μας.

Εἶναι δὲ ἰδιαιτέρα ἀνάγκη νὰ συστήσωμεν πρὸς ὑμᾶς τ' ἀνωτέρω, διότι βλέπομεν μετὰ διακαρδίου λύπης, ὅτι ἔχει κατ' αὐτὰς καταλάβει σοβαρὸς πειρασμὸς καὶ ἀδικαιολόγητος φόβος μερικοὺς χριστιανούς μας ἀπὸ τὴν ἐξωτερικὴν αἴγλην καὶ τὴν δῆθεν ἰσχὺν καὶ δύναμιν ἄλλης Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία ἀνέκαθεν καὶ ἀπὸ αἰώνων, ἐκ φθόνου πρὸς τὴν Ὀρθόδοξον ἡμῶν πίστιν, πολλῶν κακῶν πρόξενος γίνεται καὶ εἰς τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν καὶ εἰς τὸ Ἔθνος μας.

Ἀκούσατε τί γράφει περὶ τοῦ τοιούτου φόβου ὁ Ἀπόστολος Πέτρος : «Καὶ τίς, γράφει, ὁ κακώσων ὑμᾶς, ἐὰν τοῦ ἀγαθοῦ ζηλωταὶ γένησθαι ;... τὸν φόβον αὐτῶν μὴ φοβηθῆτε μηδὲ ταραχθῆτε, Κύριον δὲ τὸν Χριστὸν ἁγιάσατε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, ἕτοιμοι δὲ εἰς ἀπολογίαν παντὶ τῷ αἰτοῦντι ὑμᾶς λόγον περὶ τῆς ἐν ὑμῖν ἐλπίδος».

Ἀλλὰ καὶ διατὶ νὰ φοβώμεθα τοὺς τοιούτους κακοὺς ἀνθρώπους ; Δὲν μᾶς συνιστᾷ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς νὰ μὴ τοὺς φοβώμεθα καὶ ἂν ἀκόμη κινδυνεύῃ καὶ ἡ ζωή μας ; Καὶ μᾶς λέγει : «Μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτεῖναι».

Ἀγαπητοὶ Χριστιανοί,

Ἡ ἐποχή μας σήμερον διὰ τὴν Ἐκκλησίαν μας, τὴν ὁποίαν πειράζουν εἰς τὰ καίρια οἱ ἐχθροί μας, ἔχει ἀνάγκην μιᾶς θεοπνεύστου ὁμολογίας, ὁποίαν ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ὁμολογεῖ εἰς τοὺς πιστοὺς καὶ τὴν ὁποίαν ὁμολογίαν μὲ θάρρος ὀφείλομεν νὰ ὁμολογῶμεν καὶ ἡμεῖς ἐνώπιον τῶν ἐχθρῶν τῆς πίστεώς μας. Ὁ Ἀπόστολος εὑρίσκετο τότε ὑπὸ διαρκεῖς διωγμοὺς καὶ ἐκινδύνευε καὶ τὴν ζωήν του διὰ τὸν Χριστόν, καὶ λέγει : «ἕνεκά σου θανατούμεθα ὅλην τὴν ἡμέραν, ἐλογίσθημεν ὡς πρόβατα σφαγῆς».

Μεθ' ὅλα ταῦτα θὰ συγκινηθῆτε βαθύτατα καὶ θὰ θελήσητε νὰ τὸν μιμηθῆτε εἰς τὴν ὁμολογίαν τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν Σωτῆρα· «πέπεισμαι, λέγει, ὅτι οὔτε θάνατος, οὔτε ζωή, οὔτε ἄγγελοι οὔτε ἀρχαί, οὔτε ἐνεστῶτα, οὔτε μέλλοντα, οὔτε δυνάμεις, οὔτε ὕψωμα οὔτε βάθος, οὔτε τις κτίσις ἑτέρα δυνήσεται ἡμᾶς χωρίσαι ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν» (Ρωμ. 8, 36—39).

Μὲ τοιαύτην καὶ ἡμεῖς ἀγάπην πρὸς τὸν Σωτῆρα καὶ μὲ θαρραλέαν ὁμολογίαν τῆς Ὀρθοδόξου πίστεώς μας, ἂς κλίνωμεν μετὰ τῶν ἁπλοϊκῶν ποιμένων μετ' εὐλαβείας τὸ γόνυ πρὸ τοῦ ταπεινοῦ λίκνου τοῦ νεογεννή-

ΜΗΝΥΜΑ*

ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΩΤΑΤΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΕΠΙ ΤΩ ΝΕΩ ΕΤΕΙ

Ο ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ
ΑΘΗΝΩΝ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

Πρός
τὸν εὐλαβῆ Ἱερὸν Κλῆρον
καὶ τὸ φιλόχριστον πλήρωμα
τῆς Ἁγιωτάτης Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν

Εὐδοκίᾳ καὶ χάριτι τοῦ Κυρίου κατηντήσαμεν εἰς σπουδαῖον σταθμὸν τῆς ἀενάως καὶ ἀκατασχέτως ρεούσης ζωῆς τῶν ἀτόμων, τῶν κοινωνιῶν καὶ τῶν ἐθνῶν. Ἐπαναπαυόμενοι πρὸς στιγμὴν ἐν τῷ ἡσύχῳ τούτῳ σταθμῷ, ἔχομεν τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἀναπολήσωμεν μὲν τὸ παρελθόν, νὰ προσπέσωμεν δὲ τῷ Κυρίῳ καὶ ἐν πνεύματι ταπεινώσεως δεηθῶμεν Αὐτοῦ, ἵνα αἱ ἐκ μυρίων στομάτων διατυπούμεναι σήμερον εὐχαὶ πραγματοποιηθῶσι πρὸς τὸ καλὸν καὶ τὴν σωτηρίαν ἡμῶν.

Διὰ νὰ πραγματοποιηθῶσιν ὅμως αἱ εὐχαὶ ἡμῶν αὗται, ἐπιβάλλεται νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν, ὅτι ἡ ἡμέρα αὕτη τῆς πρώτης τοῦ νέου ἔτους εἶναι ἡμέρα λογοδοτήσεως καὶ αὐτοεξετάσεως.

Ἡ αὐτοεξέτασις θὰ προκαλέσῃ τὴν σωτήριον μετάνοιαν, ἥτις εἶναι ἡ βάσις τῆς ἠθικῆς ἡμῶν ὑποστάσεως, θὰ προκαλέσῃ τὴν ταπείνωσίν μας ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, Ὅστις μᾶς ἔδωκε τὸ πολύτιμον δῶρον τοῦ χρόνου καὶ ἄνευ τοῦ ὁποίου οὐδὲν δυνάμεθα νὰ ἐπιτύχωμεν, ὡς μᾶς λέγει ὁ Κύριος, «ὅτι χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν».

Καὶ ἡ τοιαύτη αὐτοεξέτασις θὰ γίνῃ ἡ ἀπαρχὴ τῆς εἰς τὸ μέλλον προόδου καὶ προκοπῆς μας. Θὰ διαπιστώσωμεν τὰς ἐλλείψεις μας, θὰ κρίνωμεν τὰς πράξεις μας, καὶ ἂν εἴμεθα δίκαιοι κριταὶ τοῦ ἑαυτοῦ μας, θὰ ἀποφασίσωμεν νὰ ἀποκηρύξωμεν τὸ παρελθὸν καὶ νὰ ἀποβάλωμεν κατὰ τὸ νέον ἔτος «τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, τὸν φθειρόμενον κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς ἀπάτης», ὡς τὸν ὀνομάζει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος.

Καὶ ἀληθῶς, οὐσιώδης καὶ ἀπαραίτητος ὅρος κάθε προκοπῆς καὶ τελειοποιήσεως εἶναι ἡ διόρθωσις τῶν ἐλλείψεών μας, τὰς ὁποίας θὰ παρατηρήσωμεν ἀναπολοῦντες τὰς παρελθούσας ἡμέρας τῆς ζωῆς μας τοῦ παρελθόντος ἔτους.

Καὶ ἐπιδέχεται ἀναμφιβόλως ὁ ἄνθρωπος τελειοποίησιν, διότι ἀπ' ἀρχῆς ὁ Πλάστης ἔταξεν εἰς αὐτὸν ὡς σκοπὸν νὰ τελειοποιῆται εἰς τρόπον ὥστε νὰ καταστῇ πράγματι κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ.

Ἐκ τῆς σκέψεως ταύτης προκύπτει, ὅτι δύο εἶναι οἱ κυριώτεροι παράγοντες τῆς προόδου τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ πρῶτος εἶναι, ὅτι πρέπει νὰ ἔχῃ ὑπ' ὄψιν ὁ χριστιανὸς τὸ πρότυπον, τὸ ἰδεῶδες, πρὸς τὸ ὁποῖον νὰ ἀποβλέπῃ καὶ δεύτερον ἡ προθυμία καὶ ἀπόφασίς του πρὸς βελτίωσιν ἑαυτοῦ.

Ποῖον εἶναι τὸ πρότυπον καὶ τὸ ἰδεῶδες μόλις εἶναι ἀνάγκη νὰ τὸ εἴπωμεν. Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὡς τέλειος Θεὸς καὶ τέλειος ἄνθρωπος, εἶναι δι' ἡμᾶς τὸ πρότυπον τῆς ἀγάπης, τῆς μακροθυμίας, τῆς ἀγαθότητος, τῆς σοφίας καὶ ἐν γένει πασῶν τῶν ἀρετῶν.

Διὰ νὰ πλησιάσωμεν ὅμως εἰς τοῦτο, ὀφείλομεν καθ' ὅλον τὸ διάστημα τοῦ βίου μας νὰ

του Βρέφους καὶ ἂς ἐπικαλεσθῶμεν τὸ μέγα Αὐτοῦ ἔλεος ἐπὶ τὴν δοκιμαζομένην δυστυχῶς Μητέρα Ἐκκλησίαν καὶ τὸ εὐσεβὲς ἡμῶν Ἔθνος.

Ἐν τῇ Ἱερᾷ Ἀρχιεπισκοπῇ Ἀθηνῶν,
τῇ 25ῃ Δεκεμβρίου 1963

Εὐχέτης ὑμῶν πρὸς Κύριον
† Ὁ Ἀθηνῶν ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

διορθώνωμεν τὰ μικρὰ ἢ μεγάλα μας ἐλαττώματα, κατὰ τὴν προτροπὴν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, «μέχρις οὗ καταντήσωμεν εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ».

Κατὰ ταῦτα τὸ πρόβλημα τῆς τελειοποιήσεως τοῦ ἀνθρώπου, τὸ ὁποῖον μᾶς ἀπασχολεῖ ὄχι μόνον τὴν σήμερον ἡμέραν τῆς πρώτης τοῦ ἔτους, ἀλλὰ καθ' ὅλον τὸν βίον μας, λύεται ἐφ' ὅσον θὰ μελετῶμεν τὸ θεῖον πρότυπον, αὐτὸν τὸν Σωτῆρα τοῦ κόσμου. Μᾶς τὸ λέγει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, «μιμηταὶ γίνεσθε τοῦ Χριστοῦ».

Λεπτομερείας ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω δὲν μᾶς ἐπιτρέπει ὁ χρόνος νὰ παρατάξωμεν. Ἂς ἀναφέρωμεν καὶ πάλιν τὸν Ἀπόστολόν μας Παῦλον, λέγοντα, «νὰ ἀποθέσωμεν τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον κατὰ τὴν προτέραν ἀναστροφὴν καὶ νὰ ἐνδυθῶμεν τὸν καινὸν ἄνθρωπον, τὸν κατὰ Θεὸν κτισθέντα ἐν δικαιοσύνῃ καὶ ὁσιότητι τῆς ἀληθείας».

Ἂς εὐχηθῶμεν λοιπόν, ὅσοι ἐπιθυμοῦμεν νὰ βελτιώσωμεν τὴν διαγωγήν μας κατὰ τὸ ἀρξάμενον νέον τοῦτο ἔτος, νὰ μᾶς ἀξιώσῃ ὁ Κύριος νὰ ἀσκῶμεν συνεχῶς καὶ ἀδιακόπως τὸν αὐτοέλεγχον τοῦτον καὶ τὴν αὐτοεξέτασιν καὶ νὰ συμμορφωθῶμεν μὲ τὸ ὑψηλὸν πρότυπον, τὸν Σωτῆρα Χριστόν.

Τὸ καθῆκον ὅμως τῆς αὐτοεξετάσεως καὶ τῆς λογοδοσίας τῆς σήμερον καὶ τοῦ προγράμματος πρὸς βελτίωσιν τῆς ἠθικῆς μας καταστάσεως κατὰ τὸ παρὸν ἔτος, δὲν εἶναι τὸ μόνον καθῆκόν μας. Ἔχομεν ἐκτὸς τούτου καὶ καθῆκον πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν τὴν Ὀρθόδοξον, τῆς ὁποίας εἴμεθα τέκνα καὶ ἡ ὁποία εἶναι ἡ μήτηρ μας. Δὲν δικαιούμεθα νὰ ἀποκρύψωμεν, ὅτι τὸ παρελθὸν ἔτος μᾶς ἀφήνει κληρονομίαν, τὴν ὁποίαν δὲν δικαιούμεθα νὰ ἀποκρούσωμεν. Κρίμασιν οἷς οἶδε Κύριος, πειρασμοὶ δοκιμάζουν σκληρὰ τὴν ἁγιωτάτην ταύτην μητέρα μας.

Θὰ εἴμεθα ἔνοχοι, ἂν δὲν σᾶς ἀποκαλύψωμεν, ὅτι διατρέχει σήμερον κίνδυνον σοβαρὸν ἡ ὁμολογία τῆς ὀρθοδόξου ἡμῶν πίστεως. Ἡ ὁμολογία ἐκείνη, τὴν ὁποίαν διεκήρυξαν καὶ ἐστερέωσαν οἱ αἰῶνες τῶν μαρτύρων, τὴν ὁμολογίαν τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν εὐσεβῶν προγόνων μας, τοὺς ὁποίους ἐν μέσῳ ἀφορήτου δουλείας συνεκράτησε καὶ παρηγόρησε καὶ ἐνέπνευσεν εἰς τὸν ὑπὲρ τῆς πίστεως καὶ τῆς πατρίδος ἀγῶνα.

Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς πρὸς τοὺς μαθητὰς καὶ τὸ ἔθνος Του, μεγάλῃ τῇ φωνῇ, συνέστησε : «βλέπετε, ἀγρυπνεῖτε, ὃ δὲ ὑμῖν λέγω, πᾶσι λέγω» (Μάρκ. 13, 13). Ὁ δὲ θεῖος Ἀπόστολος Παῦλος μετὰ πάσης αὐστηρότητος γράφει εἰς τὸν μαθητήν του Τιμόθεον : «Ταῦτα ὑπομίμνησκε διαμαρτυρόμενος ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, τὰς βεβήλους κενοφωνίας περιΐστασο· ἐπὶ πλεῖον γὰρ προκόψουσιν ἀσεβείας. Καὶ ὁ λόγος αὐτῶν ὡς γάγγραινα νομὴν ἕξει» (Β' Τιμ. 2, 13 καὶ ἑξῆς). Ἀλλ' ἀκόμη σαφέστερον ὁ αὐτὸς Ἀπόστολος γράφει καὶ πάλιν πρὸς τὸν αὐτὸν μαθητήν του Τιμόθεον (Β' Τιμ. 4, 1). «Διαμαρτύρομαι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ Χριστοῦ Ἰησοῦ, τοῦ μέλλοντος κρίνειν ζῶντας καὶ νεκρούς, κήρυξον τὸν λόγον, ἐπίστηθι εὐκαίρως ἀκαίρως, ἔλεγξον, ἐπιτίμησον, παρακάλεσον· ἔσται γὰρ καιρός, ὅτε τῆς ὑγιαινούσης διδασκαλίας οὐκ ἀνέξονται».

Συμβουλαὶ λοιπὸν καὶ προτροπαὶ τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ τῶν Ἀποστόλων εἶναι τὸ κήρυγμα αὐτῶν πρὸς τοὺς πιστοὺς Χριστιανούς, ἵνα μὴ ἀπαρνηθῶσι τὴν καλὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεως.

Ἂς πειθαρχήσωμεν εἰς τὴν θεϊκὴν φωνὴν καὶ ἂς φυλάξωμεν ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ τὴν καλὴν ὀρθόδοξον ὁμολογίαν τῆς πίστεως.

Προσέχετε, λοιπόν, ὀρθόδοξοι Χριστιανοί, μήποτε βαρυνθῶσιν ὑμῶν αἱ καρδίαι, ὡς λέγει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, ἀλλὰ στερεοὶ πάντοτε νὰ ἵστασθε ἐναντίον παντὸς ἐπιβουλευομένου τὴν Ὀρθόδοξον ὁμολογίαν τῆς πίστεως.

Ὁ δὲ Θεός, ὁ εὐαρεστούμενος εἰς καλὰς καὶ ἀγαθὰς πράξεις τῶν τέκνων Του, δώῃ ὑμῖν τὸν ἐπιτέλλοντα νέον ἐνιαυτὸν τῆς χάριτος Αὐτοῦ ὑγιεινὸν καὶ πεπληρωμένον πάσης εὐλογίας καὶ χάριτος.

Ἐν τῇ Ἱερᾷ Ἀρχιεπισκοπῇ Ἀθηνῶν,
τῇ 1ῃ Ἰανουαρίου 1964

Διάπυρος πρὸς Θεὸν εὐχέτης
† Ὁ Ἀθηνῶν ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

ΕΟΡΤΙΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Α'

ΤΟΥ ΜΑΚ. ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΘΗΝΩΝ ΚΑΙ ΠΑΣΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Παναγιώτατε καὶ θειότατε Ἀρχιεπίσκοπε Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικὲ Πατριάρχα, ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ ἀγαπητὲ ἀδελφὲ ἡμῶν καὶ συλλειτουργὲ Κύριε Ἀθηναγόρα, τὴν Ὑμετέραν Παναγιότητα ἐν Κυρίῳ κατασπαζόμενοι ὑπερήδιστα προσαγορεύομεν.

«Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία» ἀνὰ τὰ πέρατα τῆς Οἰκουμένης καὶ αὖθις ᾄδεται ὑπὸ εὐσεβῶν χριστιανικῶν χειλέων ἐπὶ τῇ πανευφροσύνῳ ἑορτῇ τῆς κατὰ σάρκα Γεννήσεως τοῦ Λυτρωτοῦ τοῦ κόσμου, εἰς ἣν ἤγαγεν ἡμᾶς ἡ ἄκρα ἀγαθότης τοῦ ἐνανθρωπήσαντος Χριστοῦ. Τὸ παρήγορον τοῦτο ἄγγελμα, ὅπερ ἄγγελοι προσεκόμισαν ἐπὶ τὴν γῆν ἀπὸ δισχιλίων ἐτῶν, ἐπικαίρως καὶ σήμερον ψαλλόμενον ὑπὸ σύμπαντος τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου, ἀποτελεῖ, ἐκτὸς πάσης ἀμφιβολίας, φωνὴν τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τὸ ταλαιπωρούμενον ἀνθρώπινον γένος, ὅπερ, ἐπιζητοῦν τὴν εἰρήνην καὶ τὴν ἐν τῷ κόσμῳ εὐδοκίαν, ὀφείλει νὰ στραφῇ ἐπὶ τὸν Ἄρχοντα τῆς εἰρήνης τὸν Κύριον ἡμῶν.

Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ αἱ ἐπὶ μέρους ἅγιαι Ἐκκλησίαι τοῦ Θεοῦ, ἐκπορευθεῖσαι ἐκ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, τῆς ταπεινωθείσης ἐν τῷ Σπηλαίῳ τῆς Βηθλεὲμ καὶ ἐν τῷ Σταυρῷ τοῦ Γολγοθᾶ, ἐπὶ τὴν εἰρήνην τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν εὐδοκίαν Αὐτοῦ ὀφείλουσι νὰ προσατενίζωσιν, ἐπὶ τῷ τελικῷ σκοπῷ τῆς ἐν τῷ κόσμῳ ἐκπληρώσεως τοῦ θείου αὐτῶν σκοποῦ, οὗτινος διαχειρισταί, τῷ παραγάθῳ ἐλέει τοῦ Θεοῦ, τυγχάνουσιν οἱ ἐμπεπιστευμένοι τὴν διοίκησιν αὐτῶν Πρόεδροι αὐτῶν καὶ ἡ ἱερὰ χορεία τῶν Ἱεραρχῶν.

Ἀξιωθέντες οὖν ἑορτάσαι καὶ νῦν τάς, ὡς διελάβομεν, πανιέρους ἑορτὰς τῆς κατὰ σάρκα Γεννήσεως τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ καὶ εὐχαριστοῦντες Αὐτῷ ἀπὸ μυχίων ψυχῆς καὶ καρδίας διὰ τὴν δι' αὐτῆς καὶ τῆς λοιπῆς τοῦ Θεοῦ περὶ ἡμᾶς οἰκονομίας γενομένην ἡμῶν σωτηρίαν, ἐν ἀγάπῃ πολλῇ καὶ ἐν ἑορταστικαῖς σκέψεσιν ἐπικοινωνοῦντες μετὰ τῆς Ὑμετέρας γερασμίας Παναγιότητος ἀσπαζόμεθα Αὐτὴν ἐν Χριστῷ Τεχθέντι, ἐπευχόμενοι τὰ ἔτη Αὐτῆς πλεῖστα, ὑγιεινά τε καὶ σωτήρια, πεπληρωμένα δὲ τῆς εἰρήνης καὶ τῆς εὐδοκίας τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν δακυβέρνησιν τῆς Ἐκκλησίας, Ἣν ὁ Λυτρωτὴς ἡμῶν ἐνεπιστεύθη Ὑμῖν, κατὰ τὰς Αὐτοῦ θείας βουλάς.

Ἵνα δὲ ἡ χαρὰ ἡμῶν ᾖ πεπληρωμένη, παρακαλοῦμεν Αὐτὴν τοῦτο μὲν διαβιβάσαι τοῖς περὶ Αὐτὴν Σεβασμιωτάτοις Ἱεράρχαις καὶ ἀδελφοῖς ἐν Χριστῷ τὸν ἐν Αὐτῷ ἀσπασμὸν ἡμῶν, τοῦτο δὲ διερμηνεῦσαι αὐτοῖς τὰς ἡμετέρας φιλαδέλφους ὑπὲρ αὐτῶν εὐχὰς περὶ ὑγιείας καὶ ἐνισχύσεως παρὰ Θεοῦ ἐν τῇ ἐπιτελέσει τοῦ ἱεροῦ αὐτῶν ἔργου.

Ἐπὶ θύραις περαιτέρω ὄντος τοῦ νέου σωτηρίου ἐνιαυτοῦ, ἐπιλαμβανόμεθα τοῦ εὐλογητοῦ τούτου γεγονότος, ἵνα καὶ αὖθις εὐχηθῶμεν Αὐτῇ καὶ τοῖς Σεβασμιωτάτοις περὶ Αὐτὴν Ἱεράρχαις, τῷ τε εὐλαβεστάτῳ ἱερῷ Κλήρῳ καὶ τῷ περιουσίῳ λαῷ τοῦ Θεοῦ, ὅπως ὁ ἐνιαυτὸς οὗτος ἀποβῇ δι' ἅπαντας χρηστότητος τοῦ Θεοῦ κομιστὴς καὶ παγκοσμίου εἰρήνης χορηγός, διὰ δὲ τὰς Ἐκκλησίας φορεὺς πάσης τοῦ Θεοῦ συναντιλήψεως ἐπὶ τὸ ψυχοσωτήριον ἐν τῷ κόσμῳ ἔργον αὐτῶν.

Ἐπὶ τούτοις καὶ αὖθις Αὐτὴν κατασπαζόμενοι, διατελοῦμεν

Ἐν τῇ Ἱερᾷ Ἀρχιεπισκοπῇ Ἀθηνῶν,
Χριστούγεννα σωτηρίου ἔτους 1963

Τῆς Ὑμετέρας Παναγιότητος
ἐν Χριστῷ ἀδελφὸς καὶ ὅλως πρόθυμος
† Ὁ Ἀθηνῶν ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ, Πρόεδρος

Ὅμοια Γράμματα ἐστάλησαν καὶ πρὸς πάντας τοὺς λοιποὺς Ὀρθοδόξους Πατριάρχας καὶ τοὺς Προέδρους τῶν Ὀρθοδόξων Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν.

Β'

ΤΟΥ ΜΑΚ. ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

Τῷ Μακαριωτάτῳ Ἀρχιεπισκόπῳ Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κυρίῳ Χρυσοστόμῳ

Ἄσμενοι ἐκομισάμεθα τὸ εὐχετήριον Γράμμα τῆς ὑμετέρας ἀκαπητῆς καὶ περισπουδάστου Ἡμῖν Μακαριότητος, δι' οὗ ἔπεμψεν

Ἡμῖν, πάνυ εὐγενῶς καὶ φιλαδέλφως, τὰς ἑφεορτίους ἀδελφικὰς εὐχὰς καὶ προσρήσεις Αὐτῆς, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῶν κοσμοχαρμοσύνων Ἁγίων Ἑορτῶν τῆς κατὰ Σάρκα ὑπερφυοῦς Γεννήσεως τοῦ Θεανθρώπου Λυτρωτοῦ τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

Ἀνταποδίδοντες ἐν ἀγάπῃ ἀδελφικῇ καὶ ἐξιδιασμένῃ τιμῇ τὸν ἑόρτιον ἀδελφικὸν ἀσπασμὸν τῇ ὑμετέρᾳ φίλῃ Μακαριότητι, ἐκ βαθέων εὐχόμεθα Αὐτῇ καὶ παντὶ τῷ φιλοθέῳ πληρώματι τῆς Ἁγιωτάτης Ὀρθοδόξου Ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας τὸν ὑποφώσκονταΝέον τῆς χρηστότητος Κυρίου Ἐνιαυτὸν μεστὸν ὑγιείας, χαρᾶς καὶ πάσης ἀγαθωσύνης καὶ διατελοῦμεν

Τῆς Ὑμετέρας Γερασμίας Μακαριότητος ἀγαπητὸς καὶ ὁλοπρόθυμος ἐν Χριστῷ ἀδελφὸς

† Ὁ Ἀλεξανδρείας ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ
Ἐν Κηφισιᾷ τῇ 28ῃ Δεκεμβρίου 1963

Γ'
ΤΟΥ ΜΑΚ. ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ

Μακαριώτατε Ἀρχιεπίσκοπε Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος, ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ ἀγαπητὲ ἀδελφὲ καὶ συλλειτουργὲ τῆς ἡμῶν Μετριότητος κύριε ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΕ, τὴν Ὑμετέραν περισπούδαστον Μακαριότητα ἀδελφικῶς ἐν Κυρίῳ τῷ ἐν Βηθλεὲμ Τεχθέντι κατασπαζόμενοι, ὑπερήδιστα προσαγορεύομεν.

Ὁ κοσμοχαρμόσυνος ἑορτασμὸς τῆς κατὰ σάρκα Γεννήσεως τοῦ εὐδοκήσαντος ἐνανθρωπῆσαι Λυτρωτοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν παρέχει ἡμῖν τὴν εὐκαιρίαν ἐπιστεῖλαι τῇ Ὑμετέρᾳ πεφιλημένῃ Μακαριότητι τὰς ἑορτίους ταύτας προσρήσεις.

Ἂν καὶ πάμπολλοι, αἱ «οὐκ ἐῶσαι καθεύδειν» πάντα ὑπεύθυνον, φροντίδες ἐκ τῶν ἀβεβαιοτήτων διὰ τὰς μεταπτώσεις τῆς αὔριον καὶ τῶν φόβων τῶν ἐπισωρευομένων καὶ πάλιν ἁπανταχοῦ τῆς γῆς ἐγγυτάτω τε ἢ μακρὰν τῆς περιοχῆς ἡμῶν, οὐχ ἧττον ἡ ἐντὸς ἡμῶν βεβαία πίστις τοῦ ὑπερφυοῦς γεγονότος ὅτι «ἐτέχθη ἡμῖν Σωτὴρ», Ὃς καὶ ἐκ τοσούτων κινδύνων ἐρύσατο ἡμᾶς εἰς Ὃν «ἠλπίκαμεν ὅτι καὶ ἔτι ρύσεται», πληροῖ οὐρανίας χαρᾶς τὰς καρδίας ἡμῶν.

Ταύτην τὴν ἐλπιδοφόρον χαρὰν κοινωνοῦντες τῇ Ὑμετέρᾳ Ἐπιποθήτῳ Μακαριότητι, εὐχόμεθα Αὐτῇ παρὰ τοῦ τεχθέντος Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, ὑγείαν κατ' ἄμφω ἀμετάπτωτον ἐπὶ ἔτη μήκιστα, τὸν δ' ἐπὶ Θύραις Νέον Ἐνιαυτὸν τῆς Χρηστότητος τοῦ Κυρίου αἴσιον, πλούσιον ἐν ἀγαθοῖς καὶ εἰρηνικὸν Ὑμῖν, τῇ περὶ Ὑμᾶς Ἁγίᾳ Συνόδῳ καὶ λοιπῇ Ἱεραρχίᾳ καὶ εὐλαβεῖ Κλήρῳ τῆς Ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας ὡς καὶ σύμπαντι τῷ εὐσεβεῖ Ἑλληνικῷ λαῷ.

Ἐπὶ τούτοις κατασπαζόμενοι καὶ αὖθις τὴν Ὑμετέραν Μακαριότητα φιλήματι ἁγίῳ ἐν Χριστῷ τεχθέντι, διατελοῦμεν

ἀδελφὸς Αὐτῆς ἐν Κυρίῳ ἀγαπητὸς
† Ὁ Ἀντιοχείας ΘΕΟΔΟΣΙΟΣ

Ἐν Δαμασκῷ τῇ κ' Δεκεμβρίου Σωτηρίου Ἔτους 1963.

Δ'
ΤΟΥ ΜΑΚ. ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ

Μακαριώτατον
Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος
Κύριον Χρυσόστομον
Ἀθήνας

Γηθοσύνως περιπτυσσόμενοι ὑμετέραν γερασμίαν Μακαριότητα ἐφ' ἑορταῖς ὑπερφυῶν γενεθλίων Σωτῆρος Χριστοῦ, ὁλοθύμως εὐχόμεθα Αὐτῇ ἑορτάσαι ταύτας μετὰ περιουσίου λαοῦ ἐν ὑγιείᾳ καὶ ψυχικῇ ἀγαλλιάσει καὶ χαρισθῆναι Αὐτῇ Νέον Ἔτος ἔμπλεον οὐρανίων δωρεῶν ἐπ' ἀγαθῷ Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Ἱεροσόλυμα, 25 Δεκεμβρίου 1963
† Ὁ Ἱεροσολύμων ΒΕΝΕΔΙΚΤΟΣ

Ε'
ΤΟΥ ΜΑΚ. ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΡΩΣΙΑΣ

Μακαριώτατον Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν
καὶ πάσης Ἑλλάδος
Κύριον ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΝ
Ἀθήνας

Μακαριώτατε,
Ἀγαπητὲ ἐν Χριστῷ Δέσποτα,

Ἐπὶ ταῖς ἡμέραις τῆς χριστιανικῆς χαρᾶς ἐν Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ, Ὅστις διὰ τῆς Γεννήσεως Αὐτοῦ ἐκόμισε τὴν εἰρήνην εἰς

τὴν γῆν μας καὶ τὴν εὐδοκίαν εἰς τοὺς ἀνθρώπους, χαιρετίζω Ὑμᾶς μετ' ἀδελφικῆς ἐν Χριστῷ ἀγάπης.

Ὁ ἀνακαινίσας διὰ τῆς Γεννήσεως Αὐτοῦ τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου εἴθε νὰ πληροῖ ἡμᾶς φωτὸς καὶ δυνάμεως καὶ ἡ χάρις Αὐτοῦ νὰ σκέπῃ ἡμᾶς καθ' ὅλας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς ἡμῶν καὶ ἡ χαρὰ Αὐτοῦ νὰ φωτίζῃ τὸ πνεῦμα ἡμῶν.

Τὸ ἐπιτέλλον Νέον Ἔτος τῆς χρηστότητος Αὐτοῦ εἴθε νὰ εἶναι ἔτος εὐλογημένης εἰρήνης δι' ὅλα τὰ ἔθνη, ἔτος ἐλέους Θεοῦ δι' ὅλους τοὺς ζητοῦντας τὴν ἐξ οὐρανοῦ βοήθειαν καὶ τὴν εὐλογίαν Αὐτοῦ.

Δεχθῆτε, ἀγαπητὲ Δέσποτα, τὸν ἀδελφικόν μου ἀσπασμὸν καὶ τὰς εἰλικρινεῖς μου εὐχὰς περὶ ἀνελλιποῦς συμπαραστάσεως τοῦ Θεοῦ εἰς τοὺς πρωθιεραρχικοὺς κόπους Ὑμῶν.

Μετ' ἀγάπης καὶ ἐκτιμήσεως
† Ὁ Μόσχας καὶ πάσης Ρωσίας ΑΛΕΞΙΟΣ

Χριστούγεννα,
'Ιανουάριος 1964

ς'

ΤΟΥ ΜΑΚ. ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΣΕΡΒΙΑΣ

Μακαριώτατον 'Αρχιεπίσκοπον 'Αθηνῶν
καὶ πάσης Ἑλλάδος
Κύριον ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΝ
'Αθήνας

Μακαριώτατε 'Αρχιεπίσκοπε 'Αθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος, περιπόθητε καὶ ἀγαπητὲ ἐν Χριστῷ ἀδελφὲ καὶ συλλειτουργὲ τῆς Μετριότητος ἡμῶν, Κύριε Χρυσόστομε, ἀδελφικῶς περιπτυσσόμενοι ἐν Κυρίῳ τὴν Ὑμετέραν Μακαριότητα λίαν ἐγκαρδίως προσαγορεύομεν.

«Σήμερον ὁ Χριστὸς γιννᾶται,
σήμερον ὁ ἄναρχος ἄρχεται...».

Μὲ τὴν χαρὰν τὴν ὁποίαν αἰσθάνεται πᾶσα χριστιανικὴ ψυχὴ κατὰ τὰς πανηγυρικὰς ἡμέρας τοῦ ἑορτασμοῦ τῆς Γεννήσεως τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, σπεύδομεν καὶ ἡμεῖς νὰ ἀπευθύνωμεν πρὸς Ὑμᾶς μετὰ μεγάλης εὐχαριστήσεως τὸν ἐγκάρδιον καὶ ἀδελφικὸν χαιρετισμὸν τῶν Χριστουγέννων :

ΧΡΙΣΤΟΣ ΕΤΕΧΘΗ!

Διὰ τῆς Γεννήσεως Αὐτοῦ τὸ Θεῖον Βρέφος τῆς Βηθλεὲμ ἐκόμισε τὴν χαρὰν εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, τὴν εἰρήνην δὲ καὶ τὴν εὐδοκίαν μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, δεῖξαν ταυτοχρόνως ἄπειρον ἀγάπην πρὸς τὰ τέκνα Αὐτοῦ, εἰς τὰ ὁποῖα παρέσχεν πάλιν διὰ τῆς Γεννήσεως Αὐτοῦ τὴν δυνατότητα νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὰς τάξεις τῶν υἱῶν τοῦ Θεοῦ. Διὰ τοῦτο εἶναι μεγάλη ἡ χαρὰ τῶν ἐπουρανίων καὶ τῶν ἐπιγείων.

Συγχαίροντες Ὑμῖν ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τῆς Γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ , εὐχόμεθα εὐλαβῶς εἰς τὴν Ὑμετέραν Μακαριότητα πολλὴν ἐπιτυχίαν εἰς τὴν ὑψηλὴν ἀρχιποιμενικὴν διακονίαν Αὐτῆς. Ὁμοίως εὐχόμεθα ὅπως κατὰ τὸ Νέον Ἔτος 1964 ἡ χάρις καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ Κυρίου ἡμῶν 'Ιησοῦ Χριστοῦ συνοδεύουν πάντοτε τὴν Ὑμετέραν ἀγαπητὴν ἡμῖν Μακαριότητα, τὸν κλῆρον Ὑμῶν καὶ τοὺς εὐσεβεῖς πιστοὺς τῆς ἀδελφῆς 'Εκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Συνιστῶντες Ἡμᾶς, τοὺς 'Αρχιερεῖς ἡμῶν, τὸν κλῆρον καὶ τοὺς εὐσεβεῖς πιστοὺς εἰς τὰς ἁγίας προσευχὰς Ὑμῶν, διατελοῦμεν

Τῆς Ὑμετέρας Μακαριότητος ἐν τῷ τεχθέντι
Χριστῷ ἀδελφὸς καὶ συλλειτουργὸς
† Ὁ Πατριάρχης Σερβίας ΓΕΡΜΑΝΟΣ

Βελιγράδιον, Χριστούγεννα 1963

Ζ'

ΤΟΥ ΜΑΚ. ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑΣ

Μακαριώτατον ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΝ
'Αρχιεπίσκοπον 'Αθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος
'Αθήνας

Μακαριώτατε καὶ πολυσέβαστε Δέσποτα,

Μετ' ἀδελφικῆς ἀγάπης χαιρετίζομεν Ὑμᾶς, ἐξ ὀνόματος ἡμῶν προσωπικῶς καὶ ἐξ ὀνόματος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς 'Ορθοδόξου 'Εκκλησίας τῆς Βουλγαρίας, ἐπὶ τῇ ἁγίᾳ ἑορτῇ τῶν Χριστουγέννων.

Ἡ Γέννησις τοῦ Λυτρωτοῦ ἡμῶν ὑπῆρξεν ἀνατολὴ «τοῦ Ἡλίου τῆς Δικαιοσύνης» διὰ νὰ γνωρίσῃ ὁ κόσμος διὰ τοῦ λόγου Του τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν σωτήριον θείαν χάριν. 'Επικαλούμενοι ἐν ταῖς προσευχαῖς αὐτὸ τὸ μέγα γεγονὸς ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἀνθρωπότητος, τὴν

ἐνσάρκωσιν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἱκετεύομεν θερμῶς τὸ Θεῖον Βρέφος ὅπως προσανατολίσῃ τοὺς ἀνθρώπους πρὸς τὴν ἀκτινοβολίαν τοῦ ἐξαγγελθέντος ἰδανικοῦ τῆς εἰρήνης καὶ τῆς εὐδοκίας, διὰ νὰ παγιωθοῦν ἐπὶ τῆς γῆς ἡ εἰρήνη τοῦ Παντοδυνάμου καὶ ἡ δικαιοσύνη Αὐτοῦ.

Κατὰ τὰς ἁγίας ἡμέρας αὐτάς, ἀπονέμοντες δόξαν καὶ τιμὴν εἰς τὸν μέγαν ἀρχιερέα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδὲκ (Ἑβρ. 5, 10), διεληλυθότα τοὺς οὐρανούς, Ἰησοῦν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ (Ἑβρ. 4, 14), παρακαλοῦμεν Αὐτὸν θερμῶς ὅπως εὐδοκήσῃ νὰ χαροποιήσῃ τὴν Ὑμετέραν Μακαριότητα μὲ τὴν χαρὰν τῆς Βηθλεὲμ καὶ ἐπιδαψιλεύσῃ εἰς Ὑμᾶς καὶ τὴν πατρίδα ὑμῶν κατὰ τὸ Νέον Ἔτος 1964 τὰ ἀγαθὰ τῆς ἀναλλοιώτου Αὐτοῦ χάριτος,καθὼς καὶ νὰ δωρήσῃ εἰρήνην εἰς τὴν ἀνθρωπότητα καὶ ἑδραιώσῃ τὴν καλὴν κατανόησιν μεταξὺ τῶν λαῶν.

Ἐξαιτούμενοι τὰς ἁγίας ἀποστολικὰς εὐχὰς Ὑμῶν, διατελοῦμεν μετ' ἀγάπης ἐν Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ

Τῆς Ὑμετέρας Μακαριότητος
ἀδελφὸς καὶ συλλειτουργὸς
Ὁ Πρόεδρος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου
† ΚΥΡΙΛΛΟΣ
Πατριάρχης Βουλγαρίας

Η'

ΤΟΥ ΜΑΚ. ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΥΠΡΟΥ

Μακαριώτατε Ἀρχιεπίσκοπε Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος, λίαν ἡμῖν ἀγαπητὲ καὶ περισπούδαστε ἀδελφὲ καὶ συλλειτουργέ, Κύριε Χρυσόστομε, τὴν Ὑμετέραν Γερασμίαν Μακαριότητα ἀδελφικῶς ἐν Κυρίῳ κατασπαζόμενοι, ὑπερήδιστα προσαγορεύομεν.

Ὁ τῶν ὅλων Ποιητής, ἐκ τῆς Πανάγνου Παρθένου προελθών, μορφὴν ἀνθρώπου ἐνεδύσατο, ἵνα τῆς πρώην κατάρας ἐλευθερώσῃ τὸν Ἀδάμ.

Σύμπασα ἡ χριστωνυμοῦσα οἰκουμένη, τὸν Σωτῆρα αὐτῆς καὶ Λυτρωτὴν παραγενόμενον εἰς τὸν κόσμον, ἐπιγιγνώσκουσα, ἀγάλλεται καὶ σκιρτᾷ καὶ εὐγνωμόνως, ὡς ἐν κοινῇ, χοροστασίᾳ μετὰ τῶν οὐρανίων στρατιῶν, τὸν καινὸν καὶ θεῖον ἀναμέλπει ὕμνον: «Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία».

Τῷ δ' οὖν κόσμῳ παντὶ συναγαλλόμενοι καὶ ἡμεῖς, μετ' ἀγγέλων δοξολογήσαντες, μετὰ ποιμένων θαυμάσαντες καὶ μετὰ μάγων προσκυνήσαντες «Θεόν, μορφὴν δούλου λαβόντα καὶ ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενον», ἥκομεν νοερῶς εἰς περίπτυξιν καὶ ἀσπασμὸν τῆς Ὑμετέρας γερασμίας Μακαριότητος, αὐτούμενοι Αὐτῇ, παρὰ τοῦ δι' ἄφατον φιλανθρωπίαν καὶ περὶ ἡμᾶς κηδεμονίαν ἐνανθρωπήσαντος Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ, ἐφ' ὅτι πλείστας ἐνιαυτῶν ἀνακυκλήσεις πανηγυρίζειν ἐν πάσῃ πνευματικῇ ἀγαλλιάσει καὶ ἐν ὑγείᾳ ἀδιαπτώτῳ τὴν πάνσεπτον ταύτην ἑορτήν, τὸν δ' ἐπιτέλλοντα νέον ἐνιατὸν τῆς χάριτος, αὐτὸν καὶ πλείστους ἑτέρους, ἐν ὄλβῳ θεοφιλεῖ καὶ ἐν πλουσίαις δωρεαῖς καὶ εὐεργεσίαις διανύειν, καταξιουμένην τῆς ἀποπληρώσεως πάντων, ὧν ἡ πατρικὴ Αὐτῆς καρδία ὑπὲρ τοῦ εὐσεβοῦς Αὐτῆς ποιμνίου ἐφίεται ἀγαθῶν.

Ἐν ἀγάπῃ ἀξιοῦντες ἑρμηνευθῆναι τὰς ἑορτίους ἡμῶν ἀδελφικὰς προσρήσεις καὶ εὐχὰς καὶ τοῖς σεβασμίοις καὶ λίαν ἡμῖν ἀγαπητοῖς Ἱεράρχαις, τοῖς συγκροτοῦσι τὴν περὶ Αὐτὴν Ἁγίαν καὶ Ἱερὰν Σύνοδον, ἀπονέμομεν Αὐτῇ καὶ αὖθις τὸ ἐν Χριστῷ τεχθέντι ἅγιον καὶ ἀδελφικὸν φίλημα καὶ διατελοῦμεν

Τῆς Ὑμετέρας γερασμίας Μακαριότητος
ἀγαπητὸς ἐν Χριστῷ ἀδελφὸς
† Ὁ Κύπρου ΜΑΚΑΡΙΟΣ

Ἐν τῇ Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῇ Κύπρου,
Χριστούγεννα 1963

Θ'

ΤΟΥ ΣΕΒ. ΤΟΠΟΤΗΡΗΤΟΥ ΠΟΛΩΝΙΑΣ

Μακαριώτατον Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν
καὶ πάσης Ἑλλάδος
Κύριον ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΝ
Ἀθήνας

Μακαριώτατε Δέσποτα,

«Μέγα καὶ ὑπερένδοξον θαῦμα συντελεῖται σήμερον· ὁ Λόγος σαρκοῦται καὶ τοῦ Πατρὸς οὐ χωρίζεται».

Ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῶν μεγάλων καὶ σωτηρίων ἡμερῶν τῆς Γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ διαβιβάζω πρὸς τὴν Ὑμετέραν Μακαριότητα ἐγκαρ-

δίους χαιρετισμοὺς καὶ εὐχάς. Ὁ Σωτὴρ Χριστός, «ὁ τὰ πάντα σοφῶς οἰκονομήσας», εἴθε νὰ φυλάσσῃ τὴν Ὑμετέραν Μακαριότητα ἐν καλῇ ὑγιείᾳ καὶ πάσῃ εὐτυχίᾳ ἐπὶ πολλὰ ἔτη.

Τὸ ἐπιτέλλον Νέον Ἔτος 1964 εἴθε νὰ εἶναι δι' ὅλλους τοὺς ἐπὶ γῆς ζῶντας ἔτος ἀδελφικῆς ἀγάπης, εἰρήνης καὶ πάσης εὐτυχίας.

Τῆς ὑμετέρας Μακαριότητος καὶ ἐλεήμονος Ἀρχιποίμενος ἐλάχιστος ὑπηρέτης
† Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος ΓΕΩΡΓΙΟΣ
Ἐν Βαρσοβίᾳ, Χριστούγεννα 1963.

Γ'

ΤΟΥ ΜΑΚ. ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΦΙΝΛΑΝΔΙΑΣ

Μακαριώτατον
Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος
Κύριον Χρυσόστομον
Ἀθήνας

Μακαριώτατε,

Ἐπὶ τῇ μεγάλῃ ἑορτῇ τῆς Γεννήσεως τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν, ἑορτῇ ἥτις ἑνώνει ὅλον τὸν χριστιανικὸν κόσμον εἰς τὴν αὐτὴν χαράν, ἀποστέλλω πρὸς τὴν ὑμετέραν Μακαριότητα τοὺς ἐγκαρδίους μου χαιρετισμούς.

Ἀρχίζοντες ἐν ὀνόματι τοῦ Κυρίου τὸ Νέον Ἔτος, ἂς ἑνωθῶμεν μετὰ πίστεως καὶ ἐξ ὅλης καρδίας εἰς μίαν προσευχὴν τῆς Ἐκκλησίας καὶ δεηθῶμεν τοῦ Κυρίου ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος κόσμου, τῆς εὐσταθείας τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν καὶ τῆς τῶν πάντων ἑνώσεως».

Συνιστῶν ἐμαυτὸν εἰς τὰς ἁγίας Σας προσευχάς, διατελῶ
Μετ' ἀγάπης ἐν Χριστῷ
† Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Καρελίας καὶ πάσης Φινλανδίας ΠΑΥΛΟΣ
Κυοριο, 19 Δεκεμβρίου 1963

ΙΑ'

ΤΟΥ ΣΕΒ. ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΤΣΕΧΟΣΛΟΒΑΚΙΑΣ

Μακαριώτατον Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος
Κύριον ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΝ
Ἀθήνας

«Χριστὸς γεννᾶται, δοξάσατε!».

Διὰ τῶν ἱερῶν αὐτῶν λόγων ἡ ἁγία μας Ἐκκλησία καλεῖ ἡμᾶς νὰ ἑορτάσωμεν «τὸ τῆς εὐσεβείας μέγα μυστήριον, ὅτι ὁ Θεὸς ἐφανερώθη ἐν σαρκί» (Α' Τιμ. 3, 16).

Τὴν Γέννησιν τοῦ Θεανθρώπου Χριστοῦ ἑώρτασαν οἱ ἐν οὐρανοῖς οἰκοῦντες ἅγιοι Ἄγγελοι διὰ τοῦ ὕμνου τῆς εἰρήνης: «Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία». Τὸ ἐκ τῆς Παρθένου γεννηθὲν Βρέφος—Χριστὸν προσεκύνησαν οἱ ἀγράμματοι ποιμένες καὶ οἱ σοφοὶ μάγοι.

Ἄγγελος εὐηγγελίσθη εἰς τοὺς ποιμένας «χαρὰν μεγάλην, ἥτις ἔσται παντὶ τῷ λαῷ, ὅτι ἐτέχθη ὑμῖν σήμερον Σωτήρ, ὅς ἐστι Χριστὸς Κύριος» (Λουκ. 2, 10-11).

Τὴν μεγάλην αὐτὴν χαρὰν τῆς ὑπερλάμπρου ταύτης ἑορτῆς τῆς ἀγάπης καὶ τῆς εἰρήνης σπεύδω νὰ συμμερισθῶ μετὰ τῆς Ὑμετέρας Μακαριότητος καὶ ἐξ ὅλης ψυχῆς νὰ χαιρετίσω Ὑμᾶς ἐπὶ τῇ μεγάλῃ πανηγυρικῇ ἑορτῇ τῆς Γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ.

Ὁ ἐκ τῆς Παρθένου Μαρίας γεννηθεὶς Χριστὸς εἴθε νὰ καταπέμψῃ εἰς τὴν Ὑμετέραν Μακαριότητα τὰ μεγάλα καὶ πλούσια ἐλέη Αὐτοῦ, νὰ χαρίζῃ εἰς τὴν Ὑμετέραν Ἁγιότητα ὑγιείαν καὶ μακροημέρευσιν, νὰ ἑδραιώσῃ κατὰ τὸ ἐπιτέλλον Νέον Ἔτος τὴν εἰρήνην καὶ τὴν ἀγάπην μεταξὺ τῶν λαῶν.

Εἴθε νὰ ἑδραιώσῃ ὁ Κύριος ἐπὶ τῆς γῆς «τὴν τῆς ζωῆς καὶ τῆς εἰρήνης διαθήκην Αὐτοῦ» (Μαλαχ. 2,5).

Μετ' ἀδελφικῆς ἐν Χριστῷ ἀγάπης
Τῆς Ὑμετέρας Μακαριότητος διάπυρος εὐχέτης
† Ὁ Μητροπολίτης Πράγας ΙΩΑΝΝΗΣ

ΙΒ'

ΤΟΥ ΣΕΒ. ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΣΙΝΑ

Τῷ Μακαριωτάτῳ
Ἀρχιεπισκόπῳ Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος
Κυρίῳ Κυρίῳ Χρυσοστόμῳ
Εἰς Ἀθήνας

Μακαριώτατε Δέσποτα,

Ἀνατέλλει καὶ πάλιν, τῇ τοῦ Θεοῦ χάριτι, ἡ μεγάλη ἐκείνη ἡμέρα, ἣν προκατήγγειλαν οἱ θεόπνευστοι Προφῆται καὶ ἐπόθησαν αἱ γενεαὶ τῶν ἀνθρώπων ἀφ' ἧς οἱ πρωτόπλαστοι διὰ τῆς παρακοῆς ἐξεβλήθησαν τοῦ Παραδείσου τῆς τρυφῆς καὶ ἅπαν τὸ ἐξ αὐτῶν προελθὸν ἀνθρώπινον γένος ἐδούλευε τῇ ἁμαρτίᾳ.

Ἀνατέλλει καὶ πάλιν ἡ χαρμόσυνος ἐκείνη ἡμέρα καθ' ἣν ἐπληρώθη ἡ προαιώνιος βουλὴ τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος «μὴ θέλων τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ὡς τὸ ἐπιστρέψαι καὶ ζῆν αὐτόν, ἐξαπέστειλε τὸν Υἱὸν αὐτοῦ, τὸν Μονογενῆ, γενόμενον ἐκ γυναικός, γενόμενον ὑπὸ νόμον ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον ἐξαγοράσῃ, ἵνα τὴν υἱοθεσίαν ἀπολάβωμεν».

Καὶ τὴν χαρμόσυνον ταύτην ἡμέραν πανηγυρίζουσα ἡ ἁγία ἡμῶν Ἐκκλησία καλεῖ, ὡς μήτηρ φιλόστοργος, τὰ ἀγαπητὰ αὐτῆς τέκνα εἰς χαρὰν καὶ ἀγαλλίασιν διὰ τοῦ ὑπερόχου ἐκείνου ὕμνου «δεῦτε ἀγαλλιασώμεθα τῷ Κυρίῳ τὸ παρὸν μυστήριον ἐκδιηγούμενοι».

Καὶ ἡμεῖς, ταπεινοὶ λειτουργοὶ τοῦ Ὑψίστου φθάσαντες, ἀπείρῳ τοῦ Θεοῦ συγκαταβάσει, τὰς κοσμοχαρμοσύνους ταύτας ἡμέρας, ὑμνοῦμεν τὸν Σωτῆρα, τὸν ἐκ τῆς Παρθένου σαρκωθέντα καὶ ἱκετεύομεν αὐτὸν ὅλῃ ψυχῇ καὶ διανοίᾳ, ὅπως ἐπιδαψιλεύῃ τῷ κόσμῳ τὴν εἰρήνην, εἰς ἀλλήλους δὲ καὶ εἰς πάντας τὴν βασιλίδα τῶν ἀρετῶν, τὴν ἀγάπην, ἥτις ἐστὶ μείζων καὶ τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐλπίδος, τῇ δ' Ὑμετέρᾳ Θειοτάτῃ Μακαριότητι, ὅπως πανηγυρίζῃ ἑκάστοτε τὰς πανσέπτους ἡμέρας ταύτας σὺν τῷ ἐπακολουθοῦντι νέῳ ἐνιαυτῷ ἐν χαρᾷ καὶ ἀδγαλλιάσει.

Κατασπαζόμενοι δ' ἐπὶ τούτοις ἀδελφικῶς τὴν σεπτὴν Αὐτῆς Κορυφὴν καὶ υἱϊκῶς προσκυνοῦντες διατελοῦμεν

Ταπεινὸς ἐν Χριστῷ ἀδελφὸς καὶ τέκνα πειθήνια

† Ὁ Σινᾶ ΠΟΡΦΥΡΙΟΣ
Καὶ οἱ ἐν Καΐρῳ Ἀντιπρόσωποι
† Ἀρχιμανδρίτης ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ
† Ἀρχιμανδρίτης ΔΑΝΙΗΛ

Ἐν Καΐρῳ τῇ 19ῃ Δεκεμβρίου 1963

ΙΓ'

ΤΟΥ ΜΑΚ. ΚΑΘΟΛΙΚΟΥ ΠΑΣΗΣ ΑΡΜΕΝΙΑΣ

Μακαριώτατον
Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος
Κύριον Χρυσόστομον
Ἀθήνας

«Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία». Μετ' ἀδελφικῆς θερμῆς ἀγάπης εὔχομαι εἰς τὴν Ὑμετέραν Μακαριότητα καλὴν ὑγιείαν, εὐτυχῆ πρωθιεραρχικὴν διακονίαν καὶ μακροζωΐαν, εἰς δὲ τὴν Ἁγίαν Ἐκκλησίαν Σας καὶ τὸν πιστὸν λαὸν εὐημερίαν καὶ ἄνθησιν. Σᾶς εὔχομαι καλὰ Χριστούγεννα καὶ εὐτυχὲς τὸ Νέον Ἔτος.

Μετ' ἀδελφικῆς ἀγάπης
Ὁ Καθολικὸς πάσης Ἀρμενίας
Vasken I

Ἐτσμιαδζίν, 25 Δεκεμβρίου 1963

ΙΔ'

ΤΟΥ ΜΑΚ. ΚΑΘΟΛΙΚΟΥ ΤΗΣ ΚΙΛΙΚΙΑΣ

Μακαριώτατον
Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος
Κύριον Χρυσόστομον
Ἀθήνας

Ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τῶν Χριστουγέννων καὶ τῷ Νέῳ Ἔτει ὑποβάλλομεν εἰλικρινῆ συγχαρητήρια καὶ τὰς καλυτέρας εὐχάς. Εἰς τὴν Ὑμετέραν Μακαριότητα εὐχόμεθα μακροζωΐαν.

Ὁ Καθολικὸς τῆς Κιλικίας
Khoren

Βηρυτός, 23 Δεκεμβρίου 1963

ΙΕ'

ΤΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΑΝΤΑΒΡΥΓΙΑΣ

Χριστούγεννα 1963

Μακαριώτατε,
Ἀγαπητὲ ἐν Χριστῷ ἀδελφέ,

Χάρις καὶ ἡ εἰρήνη παρὰ Θεοῦ Πατρὸς καὶ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Κατὰ τὰς ἁγίας ταύτας ἡμέρας οἱ ἁπανταχοῦ γῆς χριστιανοὶ ἑορτάζουσι μετ' ἐγκαρδίου χαρᾶς τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ κοινοῦ ἡμῶν Κυρίου καὶ Σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ. «Ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ Πατρός, πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας» (Ἰωάν. 1, 14).

Ὅτε ὁ Θεὸς ἀνήγγειλε τὴν πρόθεσίν του διὰ τοῦ Ἀρχαγγέλου Γαβριὴλ εὗρεν εἰς τὴν καρδίαν τῆς ταπεινῆς δούλης αὐτοῦ μίαν ὑπάκουον ἀπόκρισιν : «Γενηθήτω μοι ὡς σὺ εἶπας» (Λουκ. 1, 38). Μὲ τοὺς λόγους αὐτοὺς ἡ Παρθένος ἀπεδέχθη τὸν ὑψηλὸν της προορισμὸν ἵνα καταστῇ Μήτηρ τοῦ Κυρίου καὶ

ΕΠΙΚΛΗΣΙΣ ΤΗΣ ΕΙΡΗΝΗΣ ΤΟΥ ΕΝΑΝΘΡΩΠΗΣΑΝΤΟΣ ΣΩΤΗΡΟΣ ΧΡΙΣΤΟΥ

Πανηγυρικὴ καὶ χαρμόσυνος ἀνέτειλε πάλιν ἡ μεγάλη καὶ κοσμοσωτήριος ἑορτὴ τῆς Γεννήσεως τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ. Μὲ ὑπερόχους ἑορταστικοὺς ὕμνους ὁ εὐσεβὴς τοῦ Κυρίου λαὸς ἑορτάζει τὰ Χριστούγεννα εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Εὐλαβῶς ὑποκλινόμεθα καὶ προσκυνοῦμεν τὸ γεννηθὲν Θεῖον Βρέφος ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας.

Πρὸς τὴν Ἁγίαν Βηθλεὲμ στρέφονται τὰ ὄμματα τῶν ψυχῶν τῶν χριστιανῶν καὶ μὲ βαθεῖαν πίστιν καὶ ἄκραν ταπείνωσιν ὁμολογοῦν καὶ κηρύττουν τὸ μέγα τοῦτο θαῦμα τῆς παγκοσμίου ἱστορίας, τὸ ὁποῖον ἐτέλεσεν ὁ Θεός. Χαρὰ μεγάλη, ψυχικὴ ἀγαλλίασις δονεῖ τὰς καρδίας ὅλων τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι φέρουν τὸ ὄνομα τοῦ χριστιανοῦ. «Ἰ δ ο ὺ γ ὰ ρ ε ὐ α γ γ ε λ ί ζ ο μ α ι ὑ μ ῖ ν χ α ρ ὰ ν μ ε γ ά λ η ν, ἥ τ ι ς ἔ σ τ α ι π α ν τ ὶ τ ῷ λ α ῷ, ὅ τ ι ἐ τ έ χ θ η ὑ μ ῖ ν σ ή μ ε ρ ο ν Σ ω τ ή ρ, ὅ ς ἐ σ τ ι Χ ρ ι σ τ ὸ ς Κ ύ ρ ι ο ς, ἐ ν π ό λ ε ι Δ α β ί δ» [1].

Γύρω ἀπὸ τὴν θείαν ἐνανθρώπησιν τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, τοῦ Λυτρωτοῦ Μεσσίου, τοῦ Ἐμμανουήλ, στρέφεται ὁ νοῦς παντὸς θεοσεβοῦς προσκυνητοῦ τῆς φάτνης τῆς Βηθλεέμ. «Ε ὑ ρ ή σ ε τ ε β ρ έ φ ο ς ἐ σ π α ρ γ α ν ω μ έ ν ο ν κ ε ί μ ε ν ο ν ἐ ν φ ά τ ν ῃ» [2].

Αὐτὴν τὴν ὑπόθεσιν μελετοῦν ἔκτοτε ὅλα τὰ μεγάλα πνεύματα τῆς ἀνθρωπότητος. Εἰσδύουν ὅλοι μὲ τὴν δύναμιν τῆς πίστεως εἰς τὸ μεγάλο τοῦτο θαῦμα καὶ προσπαθοῦν νὰ ἐννοήσουν τὴν σημασίαν καὶ τὸν σκοπὸν ποὺ ἔχει ἡ Γέννησις τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ δι' ὅλον τὸ ἀνθρώπινν γένος, διὰ κάθε φυλῆς καὶ ἡλικίας ἄνθρωπον, οἰκοῦντα ἐπὶ τῆς γῆς.

Αἱ Χριστιανικαὶ Ἐκκλησίαι κάθε φορὰ ποὺ ἑορτάζονται τὰ Χριστούγεννα, ἐξαγγέλλουν τὰ θαυμάσια γεγονότα καὶ σημεῖα τῆς ἐνσαρκώσεως τοῦ Λυτρωτοῦ τοῦ κόσμου, τοῦ Ἄ ρ χ ο ν τ ο ς τ ῆ ς ε ἰ ρ ή ν η ς, καλοῦσαι τοὺς ἀνθρώπους εἰς μίαν πρὸς ἀλλήλους προσέγγισιν, μίαν πνευματικὴν ἑνότητα καὶ εἰρηνικὴν συμβίωσιν. «Δ ι έ λ θ ω μ ε ν δ ὴ ἕ ω ς Β η θ λ ε ὲ μ κ α ὶ ἴ δ ω μ ε ν τ ὸ ῥ ῆ μ α τ ο ῦ τ ο τ ὸ γ ε γ ο ν ὸ ς ὃ ὁ Κ ύ ρ ι ο ς ἐ γ ν ώ ρ ι σ ε ν ἡ μ ῖ ν» [3].

1. Λουκ. 2,10-12.
2. Λουκ. 2,12.
3. Λουκ. 2,15-16.

ἰδοὺ πᾶσαι αἱ γενεαὶ ἀπεκάλεσαν αὐτὴν Παναγίαν. Αἱ ἡμέτεραι εὐχαὶ ἀπευθύνονται πρὸς ἅπαν τὸ Χριστεπώνυμον πλήρωμα ἵνα ἀκολουθήσωσι πάντες τὸ παράδειγμα τῆς Ἀειπαρθένου Μαρίας καὶ ἀποδεχθῶσι μὲ πρόθυμον ὑποταγὴν τὸν ὑψηλόν των προορισμὸν ὡς υἱῶν Θεοῦ.

Ἐν πενίᾳ, ἁπλότητι καὶ βαθείᾳ ταπεινοφροσύνῃ ἐγεννήθη ὁ Σωτήρ. Ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἀπεγυμνώθη παντὸς μεγαλείου του καὶ ἐταπεινώθη ἵνα συμμερισθῇ τὴν ἀνθρωπίνην ἡμῶν φύσιν. «Δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατῆλθεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ». Ἄς εὕρωμεν, ὅθεν, οἱ Χριστιανοὶ χαρὰν καὶ ἀγαλλίασιν ἐν ἁπλαῖς, ἐν σεμναῖς ἀκολουθίαις. Πτωχοὶ εἴμεθα ἐνώπιον τοῦ κόσμου, οἱ ὑπηρέται Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων.

Ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης λέγει πρὸς ἡμᾶς, ὅτι τὸ φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει, καὶ ἡ σκοτία αὐτὸ οὐ κατέλαβεν. Ἡμεῖς, οἵτινες ἐβαπτίσθημεν καὶ ἐφωτίσθημεν ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, φέρομεν τὸ φῶς τοῦτο ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν. Παρὰ τὸ πέριξ ἡμῶν σκότος δὲν δυνάμεθα εἰμὴ νὰ ἀγαλλιώμεθα. Ἀπὸ καρδίας καὶ ἀπὸ χειλέων ἀναπέμπεται ἀκαταπαύστως ὁ ὕμνος τῶν Ἀγγέλων:

«Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία» (Λουκ. 2, 14).

Μετ' ἀδελφικῆς ἀγάπης καὶ χαιρετισμῶν
ἀγαπητὸς ἐν Χριστῷ ἀδελφὸς ὑμῶν
ΜΙΧΑΗΛ
Ἀρχιεπίσκοπος Κανταβρυγίας
Πριμᾶτος πάσης Ἀγγλίας καὶ Μητροπολίτης

ΙϚ'

ΤΟΥ ΓΕΝ. ΓΡΑΜΜΑΤΕΩΣ ΤΟΥ Π.Σ.Ε.

Μακαριώτατον Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος Κύριον Χ ρ υ σ ό σ τ ο μ ο ν
Ἀθήνας

Εὐτυχῆ Χριστούγεννα καὶ εἴθε νὰ χορηγῇ ὁ Χριστὸς εἰς τὴν καθ' ὑμᾶς Ἐκκλησίαν χάριν, εἰρήνην καὶ χαράν.

Βίσσερ Τοὺφτ
Γενικὸς Γραμματεὺς τοῦ Π.Σ.Ε.

Γενεύη, 20 Δεκεμβρίου 1963

Ἡ κουρασμένη ἀπὸ τοὺς πολέμους καὶ τὰ ἄλλα δεινὰ ἀνθρωπότης, στρέφεται κατ' ἐξοχὴν σήμερον πρὸς τὸ Σπήλαιον τῆς Βηθλεὲμ καὶ ζητεῖ τὴν εἰρήνην, τὴν αἰώνιον εἰρήνην τοῦ Θεοῦ, τῆς ὁποίας τὸ χαρμόσυνον μήνυμα ἐξήγγειλαν κατὰ τὴν Γέννησιν τοῦ Θεανθρώπου οἱ Ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ. «Καὶ ἐξαίφνης ἐγένετο σὺν τῷ ἀγγέλῳ πλῆθος στρατιᾶς οὐρανίου αἰνούντων τὸν Θεὸν καὶ λεγόντων· δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία»[4].

Ἔκτοτε ἀκούεται συχνάκις ἐπαναλαμβανόμενον αὐτὸ τὸ μήνυμα τῆς παγκοσμίου εἰρήνης τοῦ γεννηθέντος Σωτῆρος Χριστοῦ καὶ ὅμως τὸ ἀνθρώπινον γένος δὲν κατώρθωσε νὰ ζήσῃ μέσα εἰς διαρκῆ καὶ μόνιμον εἰρήνην. Στενάζουν ἀκόμη λαοὶ ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῆς δουλείας, καταδυναστεύονται ἄλλοι ἀπὸ τὴν ἐπιβολὴν τῶν ἰσχυροτέρων, στεροῦνται ἄνθρωποι εἰς πολλὰ σημεῖα τῆς ὑφηλίου τῆς πραγματικῆς αὐτῶν ἐλευθερίας. Οἱ ἄνθρωποι ζοῦν μὲ τὸν ἐφιάλτην ἑνὸς ἄλλου ἐξοντωτικοῦ πολέμου, μὲ τὴν ἀπειλὴν καὶ τὸν τρόμον ἄλλων ὁλοκληρωτικῶν καταστροφῶν τοῦ κόσμου.

Ὑπάρχει ἀκόμη πολλὴ πτωχεία καὶ δυστυχία εἰς τὰς κοινωνίας τῶν λαῶν, συμφοραὶ καὶ θλίψεις, ἀδικίαι καὶ πολλὰ ἄλλα μεγάλα εἰς τὰ ἔθνη προβλήματα. Ἐνῷ ἀκούεται συχνάκις ἔκκλησις πανταχόθεν ὑπὲρ τῆς εἰρήνης, κρούεται ὁ κώδων ἐπικειμένου κινδύνου ἐξ ἐκρήξεως ἑνὸς νέου παγκοσμίου πολέμου, διατυποῦνται σοβαραὶ ἀνθρώπιναι προτάσεις τακτοποιήσεως τῶν διϊσταμένων ἀπόψεων πρὸς ἀποφυγὴν ἄλλων συμφορῶν εἰς τὴν ἀνθρωπότητα, παρὰ ταῦτα τὸ αἴσθημα τῆς ἀσφαλείας καὶ τῆς εἰρήνης εἰς τὸν κόσμον δὲν ἐθεμελιώθη εἰς τὰς καρδίας ὅλων τῶν ἀνθρώπων.

Διερωτᾶται λοιπὸν κάθε ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος κατοικεῖ εἰς τὴν γῆν, διὰ τίνα λόγον δὲν ἠμπόρεσεν ὁ κόσμος νὰ ὁδηγηθῇ πρὸς τὴν εἰρήνην, νὰ ἐπιβάλῃ τὸν καταστατικὸν αὐτῆς χάρτην, νὰ κάμῃ σεβαστὰς τὰς ἀρχὰς αὐτῆς εἰς ὅλους ἀνεξαιρέτως τοὺς λαούς, μικροὺς καὶ μεγάλους, ἰσχυροὺς καὶ μή ; Τί πταίει, ὥστε ὁ κόσμος νὰ ὑποφέρῃ τόσον πολύ ; Ποῖοι ἐπὶ τέλους θὰ ἠμπορέσουν ν' ἀπομακρύνουν τὸ φάσμα τοῦ πολέμου αὐτοῦ, ποὺ ἐὰν τυχὸν ἐκραγῇ, θὰ ἐξολοθρεύσῃ παντελῶς τὸ ἀνθρώπινον γένος ἀπὸ τοῦ πλανήτου τῆς γῆς ; Μεγάλα καὶ ἀγωνιώδη πράγματι ἐρωτήματα κάθε ἀνθρωπίνης ψυχῆς, εἰς τὰ ὁποῖα κανεὶς δὲν ἠμπορεῖ νὰ δώσῃ τὴν πρέπουσαν καὶ ἀληθῶς συμφέρουσαν ἀπάντησιν, παρὰ τὴν καλὴν θέλησιν, τὴν ὁποίαν ἐνδεχομένως ἔχουν πολλοὶ ἄνθρωποι.

Ἀλλ' εἰς αὐτὴν τὴν σύγχυσιν καὶ τὴν συσκότισιν τῆς πραγματικότητος παρασύρεται ὁ ἄνθρωπος καὶ ἀπὸ τὴν ὑπερβολικὴν ἔξαρσιν τῆς δυνάμεως αὐτοῦ. Ἐπεχείρησεν ν' ἀντικαταστήσῃ ἐν πολλοῖς τὴν θείαν δύναμιν μὲ τὰ ἐπιτεύγματα τῆς ἰδικῆς του ἐπινοήσεως καὶ ὑπέθεσεν, ὅτι ἠμπορεῖ νὰ συντρίψῃ τὸ σύμπαν, νὰ μεταβάλῃ τὴν τροχιὰν αὐτοῦ, νὰ καθυποτάξῃ τὸ ἄπειρον καὶ νὰ θεοποιήσῃ κάθε σχετικὸν καὶ ἀτελές, τὸ ὁποῖον ἡ ἀνθρωπίνη γνῶσις καὶ σοφία παράγει μὲ τὴν νόησιν, τὴν ὁποίαν ὁ Δημιουργὸς Θεὸς ἔθεσεν ἐντὸς αὐτοῦ διὰ τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸν ἀληθῆ αὐτοῦ προορισμόν.

Ὁποία ὅμως πλάνη ! Χωρὶς τὸν ἐσωτερικὸν καθαρμὸν τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου, χωρὶς τὴν πνευματικὴν καὶ ἠθικὴν μόρφωσιν καὶ ἀνάτασιν, οὐδὲν ἀπολύτως ἐπιτυγχάνεται, παρὰ τὰ μέσα τῆς μηχανικῆς καὶ τῆς τέχνης, τὰ ὁποῖα ἡ ἐπιστήμη κάθε τόσο προσφέρει εἰς αὐτόν. Πλανᾶται ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὴν δύναμιν τῆς ἐπιστήμης καὶ τείνει νὰ θεοποιήσῃ αὐτήν, ἡ ὁποία μὲ τόσην ἀκατάσχετον ὁρμὴν καὶ ἔντασιν καταναλίσκεται εἰς τὴν σύνθεσιν τοῦ ποικιλομόρφου κακοῦ. Οὐδέποτε ἄλλοτε εἰς τὴν ἱστορίαν παρουσιάσθη τόση μεγάλη ἀβεβαιότης καὶ ἀνασφάλεια εἰς τὰ ἔθνη τοῦ κόσμου, ὅση σήμερον, διότι συμπνίγεται τὸ συναίσθημα τῆς ἐλπίδος καὶ ὁ διακαὴς πόθος τῆς εἰρήνης μὲ τὰ συντριπτικὰ σχέδια τῆς κακίας τῶν ἀνθρώπων παραμένει ἀνεκπλήρωτος.

Ποθοῦμεν τὴν εἰρήνην, καὶ ἡ εἰρήνη δὲν ἔρχεται, διότι ἀπομακρυνόμεθα ἀπὸ τὴν πηγὴν αὐτῆς, τὸν Χριστόν. Ἀνθρωπίνη ἀξιοπρέπεια, δικαιοσύνη καὶ ἐλευθερία μακρὰν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, δὲν ὑπάρχει εἰς τὴν γῆν. Μόνον τὸ φῶς τοῦ Χριστιανισμοῦ διαλύει τὰ νέφη τῆς ἁμαρτίας, ἀπομακρύνει ὁριστικῶς τοὺς πολέμους, ἀναγεννᾷ τοὺς ἀνθρώπους, ὁδηγεῖ αὐτοὺς πρὸς τὸ ἀγαθὸν καὶ τὴν εἰρήνην.

Ὅλα τὰ ἑκατομμύρια τῶν πιστευόντων εἰς Χριστόν, αὐτὰ σκέπτονται σοβαρῶς σήμερον. Ἐὰν ὅσα πιστεύουν, ἠμποροῦν νὰ τὰ συνειδητοποιοῦν καὶ νὰ τὰ ζοῦν, τότε ἀποκτοῦν ἀκατάβλητον ψυχικὴν δύναμιν, μὲ τὴν ὁποίαν κατορθώνουν νὰ μεταμορφώνουν τὴν ζωὴν τῶν λαῶν καὶ νὰ δημιουργοῦν ἔργα ἀγαθὰ εἰς τὰς κοινωνίας αὐτῶν. Οὕτω μόνον δημιουργοῦνται αἱ ἀπαραίτητοι προϋποθέσεις ἐλεύσεως καὶ ἐπικρατήσεως τῆς παγκοσμίου εἰρήνης ἐπὶ τῆς γῆς.

Ὅθεν ἐν συναισθήσει βαθείᾳ τῆς ἀνθρωπίνης ἡμῶν ἀδυναμίας καὶ ἁμαρτωλότητος ὑποκλιθῶμεν εὐλαβῶς καὶ προσκυνήσωμεν τὸν γεννηθέντα Κύριον. Ἀποκαλύψωμεν εἰς Αὐτὸν τὰ βάθη τῆς ψυχῆς μας, ὁμολογήσωμεν εἰλικρινῶς τὰς ἀτελείας καὶ τὰ πάθη μας. Ἐμπιστευθῶμεν εἰς τὸν Σωτῆρα Χριστὸν τὴν ζωήν μας, τὴν πορείαν μας, τὰ ἔργα μας. Μὲ τὴν χάριν Του γινόμεθα καλύτεροι, διορθώνομεν τὰς ἐλλείψεις μας, καθιστάμεθα ἐξυπηρετικοὶ εἰς τοὺς ἄλλους, ὁδηγούμεθα εἰς τὴν ἀλήθειαν καὶ τὸ φῶς, ἀναγεννώμεθα καὶ σωζόμεθα. Ἔχομεν ἀνάγκην τοῦ Θείου Αὐτοῦ ἐλέους, τῆς βοηθείας Του, διὰ νὰ ζήσωμεν εἰς τὸν κόσμον αὐτόν, ὡς ἄνθρωποι τοῦ Θεοῦ καὶ ἐπιτελέσωμεν τὸν ἀληθῆ μας προορισμόν.

Ἐπίκλησιν τῆς ὑπὲρ τοῦ σύμπαντος κόσμου εἰρήνης, ἀπευθύνει πρὸς ὅλα τὰ ἔθνη ἡ Ἁγία ἡμῶν Ἐκκλησία ἰδίᾳ κατὰ τὴν ἁγίαν ταύτην εὔσημον ἡμέραν τῆς γεννήσεως τοῦ ἐνανθρωπήσαντος Σωτῆρος Χριστοῦ, διακηρύττουσα ἐκ τοῦ ἁγίου Σπη-

4. Λουκ. 2,14-15.

Η Β΄ ΕΝ ΒΑΤΙΚΑΝΩ ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΡΩΜΑΙΟΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

IV

Μετὰ τὴν ἐναρκτήριον πανηγυρικὴν συνεδρίαν τῆς Β΄ Βατικανείου Συνόδου τῇ 29 Σεπτεμβρίου 1963, καθ' ἣν ἀνεγνώσθη ὁ προγραμματικὸς λόγος τοῦ Πάπα Παύλου ΣΤ΄, οὕτινος περίληψιν παρεθέσαμεν καὶ ἐσχολιάσαμεν ἐν τῷ προηγουμένῳ φύλλῳ τῆς «Ἐκκλησίας», ἐσυνεχίσθησαν ἀπὸ τῆς ἑπομένης αἱ τακτικαὶ συνεδρίαι τῆς ὁλομελείας καὶ παραλλήλως τῶν θεολογικῶν ἐπιτροπῶν ἐπὶ τῶν θεμάτων τῆς ἡμερησίας διατάξεως τῆς Συνόδου. Αἱ ἐπιτροπαὶ αὗται εἶχον, κατὰ τὸ μεσολαβῆσαν μεταξὺ τῶν δύο πρώτων φάσεων τῆς Συνόδου χρονικὸν διάστημα ἀπὸ 8 Δεκεμβρίου 1962 μέχρι 29 Σεπτεμβρίου 1963, ἀνασυντάξει καὶ συμπληρώσει τὰ μὴ ψηφισθέντα ὑπὸ τῆς Συνόδου κατὰ τὴν πρώτην φάσιν εἰσηγητικὰ κείμενα—«σχήματα», ἀλλ' ἐπιστραφέντα εἰς αὐτὰς πρὸς διόρθωσιν καὶ συμπλήρωσιν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν γενομένων ὑπὸ τῶν συνοδικῶν συνέδρων παρατηρήσεων καὶ προτάσεων[1]. Ἡ Σύνοδος κατὰ τὴν παροῦσαν φάσιν ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐνέκρινε τὰ ὑποβληθέντα εἰς αὐτὴν ὑπὸ τῶν οἰκείων ἐπιτροπῶν ἐν τελικῇ μορφῇ «σχήματα» περὶ τῆς θείας Λειτουργίας (διὰ ψήφων 2196 κατὰ 4 μόνον) καὶ περὶ τῶν συγχρόνων μέσων ἐπικοινωνίας (δηλ. ραδιοφώνου, τηλεοράσεως, τύπου, κινηματογράφου—διὰ ψήφων 2050 κατὰ 150), ἅτινα ἐπεκύρωσε καὶ ὁ Πάπας Παῦλος ΣΤ΄ πανηγυρικῶς διὰ τῆς promulgatio ἐν τῇ τελευταίᾳ γενικῇ συνελεύσει τῆς 4.12.1963, ἀφ' ἑτέρου δὲ συνεζήτησε διὰ μακρῶν τρία ἕτερα «σχήματα»: α) περὶ τῆς Ἐκκλησίας, β) περὶ τῶν Ἐπισκόπων καὶ τῆς διοικήσεως τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐπαρχιῶν, καὶ γ) περὶ τοῦ Οἰκουμενισμοῦ, ἅτινα ὅμως δὲν ἐνέκρινεν ἀλλ' ἐπέστρεψεν αὐτὰ εἰς τὰς οἰκείας θεολογικὰς ἐπιτροπὰς μετὰ πληθώρας παρατηρήσεων καὶ προτάσεων πρὸς διόρθωσιν καὶ συμπλήρωσιν καὶ ἀναμόρφωσιν, ἐπιφυλαχθεῖσα νὰ ψηφίσῃ αὐτὰ κατὰ τὴν τρίτην καὶ ἴσως τελευταίαν περίοδον τῶν ἐργασιῶν της ἀπὸ 14 Σεπτεμβρίου μέχρι 15 Νοεμβρίου 1964.

Ὡς πρῶτον θέμα τῆς Συνόδου εἴδομεν ὅτι εἶχεν ὁρισθῆ τὸ περὶ Ἐκκλησίας, ἡ ἐπὶ τοῦ ὁποίου συζήτησις, ἀρξαμένη κατὰ τὰς τελευταίας συνεδρίας τῆς προηγουμένης περιόδου, ἐσυνεχίσθη νῦν καὶ ἐπλήρωσε σχεδὸν τὸ πρῶτον ἥμισυ τῆς δευτέρας περιόδου τῶν συνεδριῶν τῆς Συνόδου ἀπὸ 30 Σεπτεμβρίου μέχρι 31 Ὀκτωβρίου 1963. Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὴν ὑψίστην σημασίαν καὶ τὴν κεντρικωτάτην θέσιν, ἣν κατέχει τὸ περὶ Ἐκκλησίας θέμα εἰς τὸ ὅλον ἔργον τῆς Β΄ Βατικανείου Συνόδου. Ὑπ' ὄψιν δὲ αὐτῆς ἐτέθη τὸ νέον συμπεπληρωμένον περὶ Ἐκκλησίας «σχῆμα» μετὰ 372 προτάσεων πρὸς βελτίωσιν αὐτοῦ. Τοῦτο, μετὰ γενικὴν ἐπὶ τοῦ συνόλου συζήτησιν, ἐγένετο κατ' ἀρχὴν δεκτὸν διὰ ψήφων 2231 κατὰ 43, ὅπως ἀποτελέσῃ τὴν βάσιν τῶν περαιτέρω συνοδικῶν συζητήσεων. Μεθ' ὃ ἤρξατο ἡ λεπτομερὴς κατ' ἄρθρον συζήτησις αὐτοῦ. Μὴ περιελθόντος εἰς χεῖρας ἡμῶν τοῦ κειμένου τοῦ «σχήματος» τούτου, (ὅπερ τηρεῖται μυστικὸν μέχρι τῆς τελικῆς διαμορφώσεως καὶ ἐγκρίσεώς του), παρέχομεν ἐνταῦθα ἐκ διαφόρων ξένων σχετικῶν δημοσιευμάτων βραχεῖαν καὶ ἀτελῆ τινα περίληψιν τοῦ περιεχομένου αὐτοῦ, μετά τινων συντόμων παρατηρήσεων ἡμῶν. Τὸ περὶ Ἐκκλησίας «σχῆμα» ἀποτελεῖται ἐκ τῶν ἑπομένων τεσσάρων κεφαλαίων: α) τὸ μυστήριον τῆς Ἐκκλησίας, β) ἡ ἱεραρχικὴ σύστασις τῆς Ἐκκλησίας μετ' ἰδιαιτέρας ἐξάρσεως τοῦ ἐπισκοπικοῦ βαθμοῦ, γ) ὁ λαὸς τοῦ Θεοῦ καὶ οἱ λαϊκοί, καὶ δ) ἡ κλῆσις εἰς ἁγιότητα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Ἡ ἀνωτέρω ὅμως διάταξις τῆς ὕλης ἴσως ὑποστῇ τροποποιήσεις καὶ συμπληρώσεις, συνεπείᾳ τῶν γενομένων πολυαρίθμων καὶ σοβαρῶν παρατηρήσεων ὑπὸ συνοδικῶν συνέδρων, πιθανὸν δὲ νὰ προστεθῇ ἐν τέλει καὶ ὁλόκληρον κεφάλαιον περὶ τῆς «μακαρίας Μαρίας, μητρὸς τῆς Ἐκκλησίας», ὑπὲρ οὗ ἀπεφάνθη μικρὰ πλειονοψηφία τῆς Συνόδου ἐκ 1114 συνέδρων κατὰ 1074 ψηφισάντων ὑπὲρ τῆς συντάξεως ἰδιαιτέρου Μαριολογικοῦ «σχήματος». Ἀλλ' ἐναντίον τῆς γνώμης τῆς πλειονοψηφίας ὁ Πάπας Παῦλος ΣΤ΄, ἐν τῷ τελευταίῳ λόγῳ του ἐπὶ τῇ λήξει τῶν ἐργασιῶν τῆς δευτέρας περιόδου τῆς Συνόδου, ὡμίλησε περὶ συζητήσεως ἐν τῇ τρίτῃ καὶ τελευταίᾳ περιόδῳ αὐτῆς τοῦ «σχήματος» «περὶ τῆς μακαρίας ἁγίας Παρθένου», ἄρα περὶ ἰδιαιτέρου «σχήματος».

Τὸ πρῶτον κεφάλαιον τοῦ ὑπὸ κρίσιν «σχήματος», ἀρχόμενον διὰ τῆς φράσεως «lumen gentium cum sit Christus», ἵνα ἐξάρῃ τὸν χριστοκεντρικὸν χαρακτῆρα τῆς ὅλης Ἐκκλησιολογίας, ὡς ἔπραξε καὶ ὁ Πάπας Παῦλος ΣΤ΄ ἐν τῷ ἐναρκτηρίῳ λόγῳ του, πραγματεύεται τὸ μυστήριον τῆς Ἐκκλησίας εἰς δέκα παραγράφους, ἐν αἷς γίνεται λόγος περὶ τῆς Ἁγίας Τριάδος ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, περὶ τῶν ὑπὸ τῆς Ἁγίας Γραφῆς χρησιμοποιουμένων εἰκόνων τῆς Ἐκκλησίας, περὶ τῆς Ἐκκλησίας ὡς μυστικοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, περὶ τῆς πορείας τῆς Ἐκκλησίας ἐν τῷ κόσμῳ, περὶ τῶν ρωμαιοκαθολικῶν μελῶν αὐτῆς, ὡς καὶ τῶν ἔξω τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας χριστιανῶν, καὶ τέλος περὶ τῶν μὴ χριστιανῶν. Οὕτω παρουσιάζει τὴν Ἐκκλησίαν ὡς μυστηριῶδες καθίδρυμα τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ καὶ ὁρατὴν κοινωνίαν τῆς σωτηρίας, ὡς τὸ μυστικὸν σῶμα

1. Βλέπ. ἡμέτερον ἄρθρον ἐν «Ἐκκλησίᾳ» 40 (1963) 479 ἑξ. Β. Ἰ ω α ν ν ί δ ο υ, Ἡ Β΄ Σύνοδος τοῦ Βατικανοῦ, αὐτόθι σ. 93 ἑξ. Χ ρ υ σ ο σ τ ό μ ο υ Μ ύ ρ ω ν, ἔνθ. ἀν. σ. 11 ἑξ.

λαίου τῆς Βηθλεὲμ ὁμοῦ μετὰ τῶν ἀγγέλων τοῦ Θεοῦ τὸ «δ ό ξ α ἐ ν ὑ ψ ί σ τ ο ι ς Θ ε ῷ κ α ὶ ἐ π ὶ γ ῆ ς ε ἰ ρ ή ν η ἐ ν ἀ ν θ ρ ώ π ο ι ς ε ὐ δ ο κ ί α».

† Ὁ Παραμυθίας, Φιλιατῶν καὶ Γηρομερίου ΤΙΤΟΣ

τοῦ Χριστοῦ, ὡς λαὸν τοῦ Θεοῦ, ὡς ναὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ ὡς νύμφην τοῦ Χριστοῦ, προσοικειοῦσαν τοῖς πιστοῖς τὴν ἐν Χριστῷ σωτηρίαν. Εἶτα ὁμιλεῖ περὶ τῆς στρατευομένης Ἐκκλησίας, ἐν ᾗ τεταμίευται ἡ σωτηρία, ὡς καὶ περὶ τῆς πρὸς τὴν Ρωμαϊκὴν Ἐκκλησίαν σχέσεως τῶν μὴ ἀνηκόντων εἰς αὐτὴν χριστιανῶν, ἔτι δὲ καὶ τῶν μὴ χριστιανῶν. Προτείνει δὲ τὴν δυνατότητα ἀποδοχῆς βαθμῶν εἰς τὴν μετὰ τῆς Ἐκκλησίας ἕνωσιν τῶν μὴ ρωμαιοκαθολικῶν χριστιανῶν, τοῦθ' ὅπερ θὰ εἶχε σοβαρὰ «οἰκουμενικὰ» ἐπακόλουθα, ὡς καὶ ἀποδοχῆς τῶν μὴ χριστιανῶν διὰ τοῦ λεγομένου ὑπὸ τῶν Λατίνων «βαπτίσματος τῆς ἐπιθυμίας», ὡς ὄντων «δυνάμει» μελῶν τῆς Ἐκκλησίας. Εἰδικώτερον ὡς πρὸς τοὺς μὴ ἀνήκοντας εἰς τὴν Ρωμαιοκαθολικὴν Ἐκκλησίαν χριστιανοὺς παρατηροῦμεν, ὅτι καὶ ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς ἔτι τῆς σχετικῆς παραγράφου τοῦ «σχήματος» περὶ τῆς «σχέσεως μεταξὺ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν μὴ καθολικῶν χριστιανῶν» προκύπτει τὸ διαπιστωθὲν καὶ ἐν τῷ ἐναρκτηρίῳ λόγῳ τοῦ Πάπα Παύλου ΣΤ' [2], ὅτι δηλαδὴ τὰ ὅρια τῆς Ἐκκλησίας συμπίπτουσι πρὸς ἐκεῖνα τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας μόνον, καὶ ἐπομένως ἔξω αὐτῆς δὲν ὑπάρχουσιν ἄλλαι Ἐκκλησίαι, εἰ μὴ μόνον « μὴ καθολικοὶ χριστιανοί». Τὴν ἀπαράδεκτον ὑφ' ἡμῶν τῶν Ὀρθοδόξων καὶ τελείως ἀσύστατον καὶ πεπλανημένην ἀντίληψιν ταύτην τῶν συντακτῶν τοῦ παρόντος «σχήματος» φαίνεται ὅτι διορθοῖ τὸ ἕτερον «σχῆμα» περὶ τοῦ Οἰκουμενισμοῦ, ὅπερ θὰ ἐξετάσωμεν εἰς τὸ ἑπόμενον ἄρθρον ἡμῶν. Τοῦτο ἐν τῷ τρίτῳ κεφαλαίῳ αὐτοῦ, ὁμιλοῦν περὶ τῶν χριστιανῶν τῶν κεχωρισμένων ἀπὸ τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας, διακρίνει πρῶτον μὲν τοὺς ἀνήκοντας εἰς τὰς «Ἀνατολικὰς Ἐκκλησίας», ἄρα καὶ εἰς τὰς Ὀρθοδόξους, ἃς οὕτως ἀναγνωρίζει ὡς Ἐκκλησίας, καὶ δεύτερον εἰς τοὺς ἀνήκοντας εἰς τὰς «χριστιανικὰς κοινότητας, τὰς ἐμφανισθείσας μετὰ τὸν ιστ' αἰῶνα», δηλαδὴ τὰς Προτεσταντικάς. Τὴν αὐτὴν καὶ μείζονα ἔτι σύγχυσιν συναντῶμεν καὶ εἰς συγγράμματα ρωμαιοκαθολικῶν θεολόγων, καὶ διὰ τοῦτο ἀναμένομεν, ὅπως ἡ Β' Βατικάνειος Σύνοδος κατὰ τὴν τρίτην φάσιν αὐτῆς ἀποσαφηνίσῃ τὴν θέσιν της ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ, ἂν πρόκειται νὰ ἀρχίσῃ καὶ προωθηθῇ ὁ μεταξὺ Ὀρθοδόξων καὶ Ρωμαιοκαθολικῶν διάλογος «ἐπὶ ἴσοις ὅροις», διότι οἱ Ὀρθόδοξοι δὲν εἶναι διατεθειμένοι οὐδὲ νὰ συζητήσωσι κἂν τὴν ἀνωτέρω λατινικὴν θέσιν, τοὐλάχιστον ὡς πρὸς τὴν «μίαν, ἁγίαν, καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν» Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν τῆς Ἀνατολῆς.

Τὸ δεύτερον κεφάλαιον τοῦ «σχήματος» πραγματεύεται περὶ τῆς ἱεραρχικῆς συστάσεως τῆς Ἐκκλησίας, καὶ δὴ συνεχίζει ἀπὸ τοῦ σημείου ἐν ᾧ διεκόπησαν αἱ ἐργασίαι τῆς Α' Βατικανείου Συνόδου τῷ 1870, καθορίζον τὴν θέσιν τοῦ ἐπισκοπικοῦ ἀξιώματος ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ τὴν σχέσιν αὐτοῦ πρὸς τὸ πρωτεῖον τοῦ Πέτρου καὶ τῶν ἐπισκόπων Ρώμης, οὐχὶ ὅμως ἀπολύτως ἐπιτυχῶς καὶ σαφῶς. Πρὸς τοῦτο ἐπαναλαμβάνει ἐν ἀρχῇ τὴν περὶ τοῦ πρωτείου καὶ τοῦ ἀλαθήτου τοῦ Πάπα διδασκαλίαν τῆς Α' Βατικανείου Συνόδου. Οὕτω γίνεται ἐν αὐτῷ λόγος περὶ τοῦ συλλόγου τῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν ἐπισκόπων ὡς διαδόχων **αὐτῶν**, περὶ τοῦ μυστηριακοῦ χαρακτῆρος τῆς **χειροτονίας** τῶν ἐπισκόπων, περὶ τῆς συλλογικότητος (collegialitas) τῶν ἐπισκόπων καὶ τοῦ Πάπα ὡς κεφαλῆς αὐτῶν, ὡς καὶ τῶν σχέσεων αὐτῶν πρὸς ἀλλήλους, καὶ τοῦ διδακτικοῦ, ἁγιαστικοῦ καὶ ποιμαντικοῦ ἔργου αὐτῶν, καὶ τέλος περὶ τῶν πρεσβυτέρων καὶ τῶν διακόνων. Ἐκ τούτων συνάγεται, ὅτι ἐνῷ περὶ τῶν δύο κατωτέρων ἱερατικῶν βαθμῶν τοῦ πρεσβυτέρου καὶ τοῦ διακόνου ἐλάχιστα διαλαμβάνει τὸ κεφάλαιον τοῦτο, ἀντιθέτως εἶναι τοῦτο ἐξ ὁλοκλήρου ἀφιερωμένον εἰς τὸν ἐπισκοπικὸν βαθμὸν ἀποκλειστικῶς. Ἡ δὲ διήκουσα ἔννοια εἶναι ὁ χαρακτηρισμὸς τοῦ συνόλου ἐπισκοπάτου ὡς συλλόγου (collegium) μὲ προσωπικὴν κορυφὴν τὸν ἐπίσκοπον Ρώμης. Ὁ ἐπισκοπικὸς σύλλογος εἶναι διάδοχος τοῦ ἀποστολικοῦ συλλόγου. Ἡ ἀνωτάτη ἐξουσία ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐχορηγήθη ὑπὸ τοῦ Κυρίου εἰς τὸν σύλλογον τῶν Ἀποστόλων ὑπὸ τὸν Πέτρον, ἐκεῖθεν δὲ μετεβιβάσθη καὶ εἰς τὸν διάδοχον σύλλογον τῶν ἐπισκόπων ὑπὸ τὸν Πάπαν ὡς διάδοχον τοῦ Πέτρου. Ὅθεν ἡ συλλογικότης τῶν ἐπισκόπων καὶ ἡ ἐξουσία αὐτῶν ὑφίστανται ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ θείῳ δικαίῳ. Τοιουτοτρόπως ὁ σύλλογος τῶν ἐπισκόπων μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Πάπαν ἐμφανίζεται ὡς φορεὺς τῆς ὑπερτάτης καὶ πλήρους ἐξουσίας ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, οὕτως ὥστε θείῳ δικαίῳ οἱ ἐπίσκοποι μετέχουσι τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐξουσίας, ἧς ἀπολαύει καὶ ὁ Πάπας. Διότι ὅπως ἡ ὑπὸ τοῦ Κυρίου δοθεῖσα εἰς τὸν Ἀπόστολον Πέτρον πλήρης ἐξουσία ἐξακολουθεῖ ὑφισταμένη εἰς τοὺς διαδόχους του ἐπισκόπους Ρώμης, τοιουτοτρόπως καὶ αἱ ὑπὸ τοῦ Κυρίου ὁμοίως χορηγηθεῖσαι εἰς τὸν σύλλογον τῶν Ἀποστόλων ἐξουσίαι ἐξακολουθοῦσιν ἀσκούμεναι ὑπὸ τῶν ἐπισκόπων, ὡς διαδόχων τῶν Ἀποστόλων, ἐν τῷ διδακτικῷ, τῷ ἁγιαστικῷ καὶ τῷ ποιμαντικῷ ἔργῳ αὐτῶν. Ὅπως λοιπὸν ὁ Πέτρος μετὰ τῶν ἄλλων Ἀποστόλων ἀπετέλουν ἕνα ἀποστολικὸν σύλλογον, τοιουτοτρόπως καὶ ὁ Πάπας, ὡς διάδοχος τοῦ Πέτρου, καὶ οἱ ἐπίσκοποι, ὡς διάδοχοι τῶν ἕνδεκα Ἀποστόλων, ἀποτελοῦσιν ἕνα ἐπισκοπικὸν σύλλογον. Ὁ Πάπας ἀσκεῖ ἐξ ἑαυτοῦ τὴν πλήρη ἐξουσίαν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἐνῷ ὁ σύλλογος τῶν ἐπισκόπων, διαδεχθεὶς ἐν τῇ διδασκαλίᾳ, τῷ ἁγιασμῷ καὶ τῇ διακυβερνήσει τῆς Ἐκκλησίας τὸν σύλλογον τῶν Ἀποστόλων, ἀσκεῖ τὴν πλήρη ἐκκλησιαστικὴν ἐξουσίαν, ἡνωμένος ὅμως ἀχωρίστως μετὰ τοῦ Πάπα. Τὸ πρωτεῖον τοῦ Πέτρου, ἀναγνωριζόμενον πλήρως, νοεῖται ἐν τῷ πλαισίῳ τοῦ συλλόγου τῶν Ἀποστόλων, τὸ αὐτὸ δὲ ἰσχύει προκειμένου καὶ περὶ τοῦ παπικοῦ πρωτείου [3]. Οἱ ἐπίσκοποι ἐνεργοῦσιν ἐντὸς τοῦ ἐπισκοπικοῦ συλλόγου ὑποτεταγμένοι εἰς τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, τὸν Πάπαν, ὅστις εἶναι ἡ ὁρατὴ κεφαλὴ καὶ τὸ θεμέλιον τῆς ἑνότητος τῶν ἐπισκόπων καὶ τῆς Ἐκκλησίας. Ἀσκοῦσι δὲ οἱ ἐπίσκοποι τὴν ἐξουσίαν αὐτῶν οὐ μόνον ἐντὸς τῶν ἐπαρχιῶν των, ἀλλ' ἅμα καὶ ἐφ' ὁλοκλήρου τῆς Ἐκκλησίας, ἐφ' ὅσον εἶναι ἡνωμένοι μετὰ τοῦ ἀρχηγοῦ των ἐπισκόπου Ρώμης, ὅτε ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν αὐτοῦ καὶ ὁμοῦ μετ' αὐτοῦ ἀσκοῦσι συλλογικὴν τρόπον τινὰ

2. «Ἐκκλησία» 40 (1963) 577.

3. «Τοιουτοτρόπως ἐδόθη πλήρης ἱκανοποίησις εἰς τοὺς ἐπισκόπους τῆς Α' ἐν Βατικανῷ Συνόδου, ἔστω μετὰ ἑκατὸν ἔτη, οἱ ὁποῖοι εἰς μάτην εἶχον ἐπιχειρήσει τῷ 1869—1970 νὰ διευκρινήσωσι τοῦτο». («Καθολική» 35 (1963) φ. 1358, σ. 4).

ἐξουσίαν ἐπὶ πάσης τῆς 'Εκκλησίας, ἧς φέρουσι τὴν συλλογικὴν εὐθύνην. 'Επὶ πλέον οἱ ἐπίσκοποι, ἡνωμένοι μετὰ τοῦ Πάπα ὡς κεφαλῆς αὐτῶν, εἶναι οἱ αὐθεντικοὶ διδάσκαλοι καὶ μάρτυρες τῆς πίστεως, καὶ ἑπομένως ἐν τῇ ἀσκήσει τῆς ἐξουσίας ταύτης κατὰ τὴν ἐπὶ Συνόδου διατύπωσιν τῆς δογματικῆς καὶ ἠθικῆς διδασκαλίας εἶναι ἀλάθητοι. Ὥστε εἰς τοὺς συνοδικοὺς καθορισμοὺς τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας ὑπὸ τῶν ἐπισκόπων ἀνήκει τὸ ἀλάθητον ἐκεῖνο, δι' οὗ ὁ Κύριος ἐφωδίασε τὴν 'Εκκλησίαν του διὰ τὸν καθορισμὸν τῆς δογματικῆς καὶ τῆς ἠθικῆς διδασκαλίας [4]. 'Αλλὰ δὲν λησμονεῖται ἐν τῷ συνοδικῷ κειμένῳ καὶ τὸ ἀλάθητον τοῦ Πάπα, περὶ τοῦ ὁποίου ἐπαναλαμβάνεται ὅ,τι ἐδογμάτισεν ἡ Α' Βατικάνειος Σύνοδος, δῆλα δὴ ὅτι αἱ ex cathedra ἀποφάνσεις αὐτοῦ περὶ τῶν δογμάτων καὶ τῶν ἠθῶν εἶναι ἀλάθητοι ἐξ ἑαυτῶν (ex sese) καὶ οὐχὶ ἐκ τῆς συμφωνίας τῆς 'Εκκλησίας (ex consensu Ecclesiae). Εἰς ταῦτα προσέθηκεν ἡ Β' Βατικάνειος Σύνοδος, ὅτι ὁ Πάπας εἶναι ἀλάθητος «sive solus, sive cum collegio episcopali» (εἴτε μόνος εἴτε μετὰ τοῦ ἐπισκοπικοῦ συλλόγου), τοῦθ' ὅπερ εἶναι ἀκατανόητον εἰς τοὺς 'Ορθοδόξους, συνεδριαζούσης μάλιστα Οἰκουμενικῆς Συνόδου, καὶ ὅλως ἀντίθετον πρὸς τὴν περὶ τοῦ ἀλαθήτου τῶν ἀρχαίων ἑπτὰ Οἰκουμενικῶν Συνόδων πίστιν τῆς ἀρχαίας 'Εκκλησίας.

'Εκ τῶν εἰρημένων δῆλον, ὅτι ἐνῷ ἡ Α' Βατικάνειος Σύνοδος ἐπέτυχε τὴν ἐξύψωσιν τοῦ Πάπα δι' ὅσων ἐδογμάτισε περὶ τοῦ πρωτείου καὶ τοῦ ἀλαθήτου αὐτοῦ, νῦν ἡ Β' Βατικάνειος Σύνοδος ἐπέτυχεν ὁμοίαν ἐξύψωσιν καὶ τοῦ παραμεληθέντος ὑπ' ἐκείνης σώματος τῶν ἐπισκόπων, εὑρισκομένων ὅμως ἐν ἀδιασπάστῳ ἑνότητι μετὰ τοῦ Πάπα καὶ ὑπὸ τὸν Πάπαν, οὕτως ὥστε τὸ παπικὸν πρωτεῖον οὐ μόνον δὲν μειοῦται νῦν διὰ τοῦ ἐπιχειρουμένου δογματικοῦ περὶ τῶν ἐπισκόπων καθορισμοῦ, ἀλλ' ἀπ' ἐναντίας ἐνισχύεται καὶ ἐξυψοῦται περισσότερον, μέχρι τοῦ σημείου μάλιστα ὥστε ὑπό τινων ὑμνητῶν ἐν τῇ Συνόδῳ τοῦ παπικοῦ ἀξιώματος ἀφήνετο, ὡς ἐλέχθη, νὰ δημιουργηθῇ ἡ ὑπόνοια, ὅτι κεφαλὴ τῆς 'Εκκλησίας δὲν εἶναι πλέον ὁ Χριστός, ἀλλ' ὁ Πέτρος καὶ μέσῳ αὐτοῦ ὁ Πάπας! [5] Γεγονὸς πάντως παραμένει, ὅτι ἡ Β' Βατικάνειος Σύνοδος ἐπέτυχε τὴν ἀνύψωσιν τῶν ἐπισκόπων, ὡς διαδόχων τῶν ἕνδεκα 'Αποστόλων, κατ' ἀναλογίαν τῆς ἀνυψώσεως τοῦ Πάπα, ὡς διαδόχου τοῦ Πέτρου, ἀλλ' ἐννοεῖται τοῦ τελευταίου τούτου κατὰ τὴν ἡμαρτημένην λατινικὴν ἀντίληψιν. Διὰ τοῦτο ἐχαρακτηρίσθη ὡς «ἡ Σύνοδος τοῦ ἐπισκοπάτου» [6]. 'Αλλ' οὕτως φαίνεται ἐγκαθιδρυομένη ἐν τῇ Ρωμαιοκαθολικῇ 'Εκκλησίᾳ διαρχία τις, καίτοι ἡ ἀρχὴ τῶν ἐπισκόπων θὰ εἶναι ὑποτεταγμένη εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ Πάπα, δυναμένου νὰ κυβερνᾷ καὶ ἄνευ τοῦ συλλόγου τῶν ἐπισκόπων, συνεχιζομένης οὕτω τῆς μοναρχίας αὐτοῦ [7]. Πάντως ἀναμένεται, ὅτι τὸ ὅλον δόγμα θὰ διατυπωθῇ καλλίτερον καὶ σαφέστερον κατὰ τὴν ὑπὸ τῆς οἰκείας θεολογικῆς ἐπιτροπῆς νέαν ἀνασύνταξιν καὶ διόρθωσιν τοῦ περὶ 'Εκκλησίας «σχήματος», ὅπερ θὰ τεθῇ ὑπ' ὄψιν τῆς Συνόδου κατὰ τὴν τρίτην περίοδον τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς. 'Η ἐπιτροπὴ αὕτη θὰ διευκολυνθῇ εἰς τὴν νέαν διατύπωσιν τῆς διδασκαλίας τῆς Συνόδου περὶ τοῦ συλλογικοῦ χαρακτῆρος τοῦ ἐπισκοπάτου καὶ τῆς σχέσεως αὐτοῦ πρὸς τὸ παπικὸν ἀξίωμα καὶ διὰ τῶν ἑπομένων τεσσάρων ἐρωτήσεων, αἵτινες, ὑποβληθεῖσαι ὑπὸ τὴν κρίσιν τῆς Συνόδου, συνεκέντρωσαν τὴν ἀπαιτουμένην πλειονοψηφίαν τῶν δύο τρίτων καὶ ἄνω, οὕτως ὥστε ἀνεγνωρίσθη ὁ σύλλογος τῶν ἐπισκόπων ὡς θείῳ δικαίῳ ἀρχὴ ἐν τῇ 'Εκκλησίᾳ μετὰ τοῦ Πάπα καὶ ὑπὸ τὸν Πάπαν. Τὸ κείμενον τῶν ψηφισθεισῶν τεσσάρων τούτων ἐρωτήσεων ἔχει ὡς ἑξῆς: «α) Εἶναι ἀποδεκτὴ ὑπὸ τῶν πατέρων ἡ ἐκφραζομένη ὑπὸ τοῦ «σχήματος»

---

4. 'Η ἀντίληψις αὕτη «εὑρίσκετο ἐν τῇ συλλογικῇ ἐπιστολῇ, ἣν οἱ ἐπίσκοποι τῆς 'Ολλανδίας εἶχον δημοσιεύσει κατὰ τὰ Χριστούγεννα τοῦ 1960, καὶ τῆς ὁποίας ἡ κυκλοφορία ἀπηγορεύθη ἐν Ρώμῃ ὑπὸ τῆς ἱερᾶς συνόδου τοῦ δόγματος καὶ τῶν ἠθῶν, ἔγραφε δὲ τὰ ἑξῆς: «'Η ἐσπευσμένη διακοπὴ τῆς Α' ἐν Βατικανῷ Συνόδου ἐδημιούργησε τὴν αἴσθησιν, ὅτι ὁ κεχωρισμένως γενόμενος ὁρισμὸς τοῦ ποντιφικικοῦ ἀλαθήτου ὑπῆρξε μεμονωμένον δόγμα. 'Αλλ' ἐν τῇ πράξει τὸ προσωπικὸν τοῦτο ἀλάθητον εὕρηται κατακεχωρισμένον εἰς τὸ ἐπίσημον ἀλάθητον τοῦ παγκοσμίου ἐπισκοπικοῦ θεσμοῦ, τὸ ὁποῖον κατέχει ἡ ἀλάθητος πίστις συμπάσης τῆς χριστιανικῆς κοινότητος» (αὐτόθι).

5. Εἰς ταῦτα ἀντέδρασε καὶ ὁ Μελχίτης Πατριάρχης 'Αντιοχείας καὶ 'Αλεξανδρείας Μάξιμος Δ' Saigh, προσπαθήσας ἅμα νὰ συμβιβάσῃ τὰ ἀσυμβίβαστα διὰ τῶν ἑξῆς: «Πλανᾶται ὅστις ἀποφαίνεται, ὅτι ὁ Πάπας εἶναι ἡ κεφαλὴ τῆς 'Εκκλησίας, διότι ἡ 'Εκκλησία δὲν ἔχει εἰ μὴ μίαν καὶ μόνην κεφαλήν, τὸν 'Ιησοῦν Χριστόν... Εἶναι προφανές, ὅτι ὁ μόνος ἀρχηγὸς τῆς 'Εκκλησίας εἶναι ὁ Χριστός, ὁ δὲ Πέτρος εἶναι ὁ ἀρχηγὸς τοῦ συλλόγου τῶν 'Αποστόλων· ἀλλ' ὁ διάδοχος δὲν ἔχει ἐξουσίαν μεγαλυτέραν τῆς ἐξουσίας ἐκείνου ὃν διαδέχεται. Τὸ θεμέλιον τῆς 'Εκκλησίας εἶναι ὁ Πέτρος, ἀλλὰ καὶ οἱ λοιποὶ 'Απόστολοι. Διότι ὁ Πέτρος εἶναι μὲν ἡ κεφαλή, ἀλλ' ἡ κεφαλὴ δὲν ὑπάρχει ἐκτὸς τοῦ σώματος. 'Η ἐξουσία τοῦ Πάπα δὲν καταργεῖ τὴν συλλογικὴν ἐξουσίαν τῶν ἐπισκόπων, οὔτε τὴν ἐξουσίαν, ἣν ἔχει ὁ ἐπίσκοπος ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ του. Δὲν πρέπει νὰ προβάλλεται ἡ περὶ τοῦ πρωτείου διδασκαλία κατὰ τρόπον καθιστῶντα ἀνέφικτον τὴν ἐξήγησιν τῆς ὑποστάσεως τῆς 'Ανατολικῆς 'Εκκλησίας, τῆς ὁποίας ἡ μυστηριακή, λειτουργικὴ καὶ θεολογικὴ ζωὴ δὲν ἐγνώρισε τὴν παρέμβασιν τοῦ ρωμαίου ποντίφηκος, εἰ μὴ κατὰ τρόπον ὅλως ἐξαίρετον καὶ ἀσυνήθη. 'Η ἐξουσία ἡ δοθεῖσα εἰς τὸν Πέτρον εἶναι ποιμαντική, ἄρα καὶ ὡς λειτουργία καὶ ὡς ὑπηρεσία εἶναι προσωπική, καὶ κατ' ἀκολουθίαν δὲν δύναται νὰ παραχωρηθῇ εἰς ἄλλον. 'Ο διορισμὸς καὶ ἡ κανονικὴ ἀνάρρησις τῶν ἐπισκόπων δὲν ἔχουσιν ἀνατεθῇ θείῳ δικαίῳ εἰς μόνον τὸν Πάπαν. Δὲν πρέπει λοιπὸν νὰ μεταβάλωμεν εἰς νόμον, πολλῷ δὲ ἧττον εἰς διδασκαλίαν ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι εἰ μὴ τυχὸν ἱστορικὸν γεγονὸς τῆς χριστιανικῆς Δύσεως». («Καθολικὴ» 35 (1963) φύλ. 1359, σ. 1). 'Εννοεῖται βεβαίως ὅτι τὰ ἀνωτέρω, θεωρηθέντα πολὺ τολμηρὰ διὰ τοὺς Λατίνους, οὐδόλως ἀντέχουσιν εἰς ὀρθόδοξον κριτικήν, ἰδιαίτατα τὰ περὶ τοῦ Πάπα.

6. Y. Congar, Vatican II. Le concile au jour le jour. Paris 1963, **σ. 48.**

7. Κατὰ τὴν «Καθολικὴν» (36(1963) φύλ. 1364, σ. 4), «ἐφ' ὅσον ὁ Πάπας εἶναι ἀρχηγὸς τοῦ συλλόγου κατὰ τοιοῦτον τρόπον ὥστε νὰ μὴ ὑπάρχῃ σύλλογος ἄνευ αὐτοῦ, καὶ ἐφ' ὅσον δύναται νὰ ἀσκήσῃ τὸ πρωτεῖόν του ἄνευ τοῦ συλλόγου τούτου, αἴρεται πᾶσα ἐν τῇ 'Εκκλησίᾳ διαρχία». Πάντως «ὑπάρχουσιν ἐν προκειμένῳ δύο σημεῖα, διακεκριμένα ἀπ' ἀλλήλων, ἀλλ' οὐχὶ ἀσυμβίβαστα, ἀνήκει δὲ εἰς τοὺς θεολόγους ὁ καθορισμὸς τοῦ τρόπου κατὰ τὸν ὁποῖον συμβιβάζονται» (αὐτόθι, φύλ. 1369, σ. 6), τῆς Συνόδου ἀποφυγούσης νὰ εἰσέλθῃ εἰς λεπτομερείας τοῦ συμβιβασμοῦ τούτου, λόγῳ τῆς σοβαρότητος καὶ τῆς λεπτότητος τῶν ἀλληλοσυγκρουομένων δύο ἁρμοδιοτήτων, καταλιπούσης ὅμως ἄθικτον τὴν ἁρμοδιότητα καὶ δύναμιν καὶ ἀπόλυτον αὐθεντίαν τοῦ Πάπα. 'Οπωσδήποτε ἡ διαρχία δέον νὰ ἀναχθῇ εἰς μοναρχίαν.

ΕΠΙ ΤΗ 150ΕΤΗΡΙΔΙ ΑΠΟ ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ

ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΤΟΥ ΠΑΡΙΟΥ

Κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Ἔθνους ἡμῶν διαπρέπει καὶ διαδραματίζει εὐεργετικώτατον ρόλον μία σεμνὴ τριανδρία μὲ συνδεδυασμένην δρᾶσιν καὶ παράλληλον ἀκτινοβολίαν.

Ἡ τριὰς αὐτὴ τῶν διαπρεπῶν ἀνδρῶν ἀνακαλεῖ εἰς τὴν σκέψιν ἡμῶν σεπτὰς πατερικὰς μορφὰς τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας, καὶ παρουσιάζεται, κατὰ τὸν 18ον καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 19ου αἰῶνος, συνεχίζουσα ἔργον ὡς τὸ τοῦ παλαιοῦ ἐκείνου τριπτύχου τῶν ἱεροφαντῶν Βασιλείου, Γρηγορίου καὶ Χρυσοστόμου.

Τὸ νέον τρίπτυχον περιλαμβάνει τὰς ἱερὰς μορφάς: Μακαρίου τοῦ Νοταρᾶ [1] –ἀρχιεπισκόπου Κορίνθου–Νικοδήμου τοῦ ἁγιορείτου [2] καὶ Ἀθανασίου τοῦ Παρίου [3].

Ἤδη οἱ δύο πρῶτοι περιελήφθησαν εἰς τὸ ἁγιολόγιον τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν· παλαιότερον ὁ ἅγιος Μακάριος ὁ Νοταρᾶς [4], καὶ ἐπ' ἐσχάτων [5] ὁ ἅγιος Νικόδημος ὁ ἁγιορείτης, ὁ ἐκ τῆς νήσου Νάξου καταγόμενος.

Ὁ δὲ ἐκ τῆς πλησιοχώρου πρὸς τὴν Νάξον ὡραιοτάτης νήσου Πάρου προερχόμενος σεπτὸς λευΐτης, ὁ ἱερομόναχος Ἀθανάσιος ὁ Πάριος, ὑπῆρξε καὶ αὐτὸς διδάσκαλος τοῦ Γένους ἐκλεκτός, Θεολόγος βαθὺς καὶ ἐξαίρετος, «ὁ ἀξιολογώτερος τῶν Ἑλλήνων θεολόγων μετὰ τὸν Εὐγένιον Βούλγα-

---

* Ὁμιλία γενομένη εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ «Παρνασσοῦ» τὴν 23ην Δεκεμβρίου 1963.

1. († 1805 ἐν Χίῳ). Πρβλ. Ἰ. Ἀνδρεάδου: Ἱστορία τῆς ἐν Χίῳ Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Ἀθῆναι 1940, σ. 118.

2. Μοναχοῦ Θεοκλήτου Διονυσιάτου: Ὁ ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης, Ἀθῆναι 1959.–Ἑταιρ. Κυκλαδικῶν μελετῶν: Νικόδημος ὁ ἁγιορείτης ὁ ἐκ Νάξου, Ἀθῆναι 1960.

3. Ν. Ἀρκᾶ: Ἀθανάσιος ὁ Πάριος, Ἀθῆναι 1960.–Τοῦ αὐτοῦ: ἄρθρον ἐν «Θρησκ. καὶ ἠθικῇ Ἐγκυκλοπαιδείᾳ» τ. Α' σελ. 562–574.–Δ. Β. Οἰκονομίδου: Ἀθανάσιος ὁ Πάριος, Ἐπετηρὶς Ἑταιρ. Κυκλαδ. μελετῶν, τ. Α', Ἀθῆναι 1961 (καὶ ἀνάτυπον).

4. Ἑορτάζεται τῇ 17 Ἰουλίου. Συναφὲς περὶ τῆς ἁγιότητος αὐτοῦ ἔργον ἀνέκδοτον Ἀθανασίου τοῦ Παρίου: Περὶ τοῦ Κορίνθου ἤτοι τοῦ ἱεροῦ Μακαρίου ἀπόδειξις ὅτι... ἡ τούτου ἁγιότης κλπ. Ἀπόκειται ἐν τῇ Μονῇ Μεγίστης Λαύρας. (Πρβλ. Δ. Β. Οἰκονομίδου ἔνθ' ἀν. σ. 412).

5. «Ὀρθοδοξία», ἐπίσημον ὄργανον τοῦ Οἰκουμεν. Πατριαρχείου, ἔτος 1955, σελ. 390.–Πρβλ. καὶ Νικοδ. Βαλληνδρᾶ: Νικόδημος ὁ ἁγιορείτης καὶ ἡ λειτουργικὴ ζωὴ τῆς Ὀρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας, ἐν περιοδ. «Ἐκκλησία» ἔτ. 1955 σελ. 34 καὶ 51 (ἀριθ. φύλ. 2 καὶ 3).

ἀντίληψις, ὅτι ἡ ἐπισκοπικὴ χειροτονία εἶναι ὁ ἀνώτατος βαθμὸς τοῦ μυστηρίου τῆς ἱερωσύνης; β) Εἶναι ἀποδεκτὴ ἡ ἐκφραζομένη ὑπὸ τοῦ «σχήματος» ἀντίληψις, ὅτι πᾶς ἐπίσκοπος κανονικῶς κοινωνῶν πρὸς τοὺς ἄλλους ἐπισκόπους καὶ πρὸς τὸν ἐπίσκοπον τῆς Ρώμης, ὅστις εἶναι ἡ κεφαλὴ καὶ τὸ θεμέλιον τῆς ἑνότητος, εἶναι μέλος τοῦ σώματος τῶν ἐπισκόπων; γ) Εἶναι ἀποδεκτὴ ἡ ἐκφραζομένη ὑπὸ τοῦ «σχήματος» ἀντίληψις, ὅτι ὁ σύλλογος τῶν ἐπισκόπων μέσῳ τῶν καθηκόντων αὐτοῦ νὰ εὐαγγελίζηται, νὰ ἁγιάζῃ καὶ νὰ ποιμαίνῃ τὸν λαὸν εἶναι τὸ διάδοχον σῶμα τοῦ συλλόγου τῶν Ἀποστόλων, δυνάμενον νὰ ὑπάρχῃ μόνον ἐν τῇ κοινωνίᾳ μετὰ τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτοῦ ἐπισκόπου Ρώμης, οὐδέποτε δὲ ἄνευ αὐτοῦ, (τοῦ ὁποίου τὸ ἐφ' ὅλων τῶν ποιμένων καὶ τῶν πιστῶν πρωτεῖον παραμένει ἀκέραιον), ἀπολαύει πλήρους, καὶ ἀνωτάτης ἐξουσίας ἐφ' ὁλοκλήρου τῆς ἀνὰ τὸν κόσμον Ἐκκλησίας; δ) Εἶναι ἀποδεκτὴ ἡ ἐκφραζομένη ὑπὸ τοῦ «σχήματος» ἀντίληψις, ὅτι ἡ ἐξουσία αὐτή, ἥτις ἀνήκει εἰς τὸν σύλλογον τῶν ἐπισκόπων, ἡνωμένων μετὰ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ (τοῦ Πάπα), προέρχεται ἀπὸ τοῦ Θεοῦ;».

Νομίζομεν ὅτι εἶναι περιττὸν νὰ συνεχίσωμεν τὴν ἔκθεσιν τῶν ἀκαταλήπτων τούτων εἰς ὀρθόδοξον ἀναγνωστικὸν κοινὸν λατινικῶν συλλογισμῶν, τὸ πλεῖστον τῶν ὁποίων δὲν δύναται νὰ στηριχθῇ οὔτε ἐπὶ τῆς Ἁγίας Γραφῆς, οὔτε ἐπὶ τῆς γνησίας Παραδόσεως τῆς ἀρχαίας ἡνωμένης Ἐκκλησίας, ἥτις ἠγνόει τὰς μεταγενεστέρως ἐν τῇ Δύσει ὑπὸ τῆς Σχολαστικῆς καὶ τῆς νεωτέρας Λατινικῆς Θεολογίας ἐπινοηθείσας ἑτεροδιδασκαλίας ταύτας. Αὐτονόητον, ἄρα, ὅτι καὶ ἡ ἀμέσως συνεχίζουσα τὴν ἀρχαίαν Ἐκκλησίαν Ὀρθόδοξος Καθολικὴ Ἐκκλησία δὲν δύναται νὰ ἀποδεχθῇ αὐτάς. Τῷ ὄντι ἡ Ἁγία Γραφὴ καὶ ἡ Ἱερὰ Παράδοσις οὐδὲν γνωρίζουσι περὶ ὑπεροχῆς ἢ πρωτείου ἐξουσίας τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου ἐπὶ τῶν ἄλλων Ἀποστόλων καὶ ἐπὶ τῆς Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, ὡς καὶ περὶ μεταδόσεως αὐτοῦ εἰς τοὺς ἐπισκόπους Ρώμης, δεχόμεναι ὅτι πάντες οἱ Ἀπόστολοι ἦσαν ἴσοι πρὸς ἀλλήλους, λαβόντες ἐξ ἴσου παρὰ τοῦ Κυρίου τὴν αὐτὴν ἐκκλησιαστικὴν ἐξουσίαν, ἣν καὶ μετέδωσαν εἰς τοὺς διαδόχους των ἐπισκόπους ἐξ ἴσου, ἄνευ διακρίσεώς τινος ἢ προνομίου ἢ πρωτείου. Ὅθεν καὶ ἀρχικῶς ἡ διακυβέρνησις τῆς Ἐκκλησίας ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων δὲν ἦτο μοναρχική, ἀλλὰ συλλογική, ὅπως συλλογικὴ καὶ συνοδικὴ ἦτο καὶ ἡ ὑπὸ τῶν διαδόχων αὐτῶν ἐπισκόπων διακυβέρνησις τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας, καὶ ἀπόδειξις τούτου εἶναι αἱ ἑπτὰ ἀρχαῖαι Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι, αἵτινες ἤσκουν τὴν ὑπερτάτην ἐξουσίαν καὶ αὐθεντίαν ἐν τῇ ἡνωμένῃ Ἐκκλησίᾳ [8].

(Συνεχίζεται)

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΡΜΙΡΗΣ
Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

---

8. Βλέπ. καὶ Ἰω. Καρμίρη, Ἡ Ἐκκλησιολογία τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν, Ἀθῆναι 1962, σ. 123 ἑξ.

ριν» (L. Petit) [6] καὶ ἐκκλησιαστικὸς ἀνὴρ διακεκριμένος, διὰ τοὺς ἀγῶνας καὶ τὴν συμβολὴν αὐτοῦ εἰς τὴν ἀναζωπύρωσιν τῶν ὀρθοδόξων ἡμῶν παραδόσεων. Ἐκοιμήθη ἐν Κυρίῳ πρὸ 150 ἀκριβῶς ἐτῶν, τῇ 24ῃ Ἰουνίου τοῦ ἔτους 1813, εἰς ἡλικίαν ὑπερενενήκοντα ἐτῶν, κατόπιν μακρᾶς καὶ καρποφόρου ὑπηρεσίας πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν, τὴν Θεολογίαν, τὴν Παιδείαν καὶ τὸ Ἔθνος.

Ὅθεν, τὸ ἐπ' ἐμοί, ἐπιθυμῶ νὰ ἐξάρω τὴν προσωπικότητα τοῦ ἁγίου τούτου ἀνδρός, ἐν τῷ πλαισίῳ καὶ τῶν ἰδεολογικῶν αὐτοῦ ἀγώνων.

*

Προσωπικότης μεμαρτυρημένης ἀρετῆς καὶ ἁγιότητος βίου [7], κατέλιπεν εὐλόγως μνήμην ἀθάνατον. Κατὰ τὸν σοφὸν Σολομῶντα «ἀποθανὼν δίκαιος, ἔλιπε μετάμελον» [8]. Καὶ ὁ κλεινὸς οὗτος γόνος τῆς Πάρου Ἀθανάσιος παρουσιάζει ὄντως λαμπρὸν «μετάμελον». Ἐξακολουθεῖ δηλ. καὶ θὰ ἐξακολουθῇ νὰ ἀκτινοβολῇ καὶ νὰ διαλάμπῃ ὡς ἀστὴρ φαεινὸς ἐν τῷ στερεώματι τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Γένους ἡμῶν.

Ὁ πολὺς κόσμος βεβαίως δὲν τὸ γνωρίζει, ὅπως καὶ πολλῶν ἀστέρων τὸ φῶς ἐβράδυνε νὰ φθάσῃ εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν, κατὰ τὴν γνωστὴν ἀστρονομικὴν παρατήρησιν. Ἀλλ' ἡ Ἐκκλησία καὶ ἡ Παιδεία προβάλλουν ὡς σέμνωμα καὶ καύχημα αὐτῶν τὸν ἱερὸν τοῦτον Ἀθανάσιον. Σεμνύνεται δ' ἐξαιρέτως δι' αὐτὸν ὁ νησιωτικὸς κόσμος τῶν Κυκλάδων νήσων, προεξαρχούσης τῆς γενετείρας αὐτοῦ Πάρου καὶ ἀκολουθούσης τῆς Σίφνου, διότι ὁ πατὴρ αὐτοῦ Ἀπόστολος Τούλιος ἦτο Σίφνιος [9]. Καὶ ἡ παροῦσα ἑόρτιος σύναξις, ἐπὶ τῇ συμπληρώσει 150 ἐτῶν ἀπὸ τῆς μακαρίας αὐτοῦ τελευτῆς, ἀφορᾷ εἰς τὴν ἐμπρέπουσαν προβολὴν τοῦ ὁσίου τούτου ἀνδρός, τοῦ ὁποίου δίκαιον καὶ εὔλογον εἶναι, νομίζομεν, νὰ ἐπακολουθήσῃ ἐπίσημος ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἀνακήρυξις ὡς ἁγίου, ἐφ' ὅσον εἶναι ἔξω καὶ τῆς ἐλαχίστης ἀμφισβητήσεως ὁ ἅγιος αὐτοῦ βίος. Καὶ τὸ γνησίως καὶ ἀκραιφνῶς ὀρθόδοξον αὐτοῦ φρόνημα ἀνεγνωρίσθη πανηγυρικῶς διὰ πατριαρχικῶν ἀποφάσεων, διὰ τῶν ὁποίων ἤρθησαν παρεξηγήσεις τινὲς καὶ ὑψώθη ἐξαιρέτως τὸ θεολογικὸν καὶ ἠθικὸν αὐτοῦ κῦρος ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ [10].

Ἀλλὰ καὶ οἱ ἰδεολογικοὶ αὐτοῦ ἀγῶνες ἀποκαλύπτουσι τοὺς θησαυροὺς τῆς ψυχῆς καὶ τῆς καρδίας του.

Ἐὰν θὰ ἠθέλομεν νὰ περιλάβωμεν εἰς μίαν ἐπιγραμματικὴν φράσιν τὴν γενικὴν γραμμήν του, θὰ πρέπει νὰ ἐπαναλάβωμεν τὴν παραγγελίαν τοῦ μεγάλου Ἀποστόλου Παύλου: «Στήκετε καὶ κρατεῖτε τὰς παραδόσεις [11]».

Φρουρὸς τῶν παραδόσεων. Αὐτὴ εἶναι ἡ γενικὴ ἀρχή του. Δι' αὐτῆς ἑρμηνεύονται ὅλαι αἱ ἐπὶ μέρους ἀπόψεις καὶ ἐνέργειαί του. Αὐτὴν τὴν ἀποστολὴν ἔταξεν εἰς τὸν ἑαυτόν του. Τὴν περιφρούρησιν, τὴν προβολήν, καὶ τὴν ἀξιοποίησιν τῶν θρησκευτικῶν καὶ ἐθνικῶν συνάμα παραδόσεων τοῦ Γένους ἡμῶν, ὡς πολυτίμου καὶ διὰ πολλῶν ἀγώνων καὶ θυσιῶν κληρονομηθέντος εἰς ἡμᾶς κεφαλαίου.

Εἰς τὴν ἱεράν, ὡς τὴν ἐθεώρει, ἀποστολήν του ταύτην ἦτο ἄκαμπτος καὶ ἀπόλυτος. Μέχρι σημείου νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς δῆθεν στενῆς ἀντιλήψεως καὶ πείσμων καὶ ἀμετάπειστος ὡς πρὸς τὰς συντηρητικὰς καὶ οἱονεὶ ἐμμόνους ἰδέας του.

Πρέπει ὅμως νὰ ἑρμηνεύσωμεν ὀρθῶς τὸν τοιοῦτον συντηρητισμόν του, διὰ νὰ κατανοήσωμεν ὡρισμένας ἐπικριθείσας ἰδέας του.

*

Καὶ πρῶτον, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ νόημα καὶ τὴν ἀξίαν τῆς παραδόσεως· ὁ Ἀθανάσιος ἀντιμετωπίζει τὸ δίλημμα: «συντηρητικότης ἢ προοδευτικότης;» κατὰ τρόπον σοφόν· πρακτικὸν καὶ ρεαλιστικόν [12].

Φρονεῖ κατ' ἀρχὴν ὅτι δὲν ἀντιτίθεται κατ' ἀνάγκην ἡ συντηρητικότης πρὸς τὴν πρόοδον, οὐδὲ ἡ πρόοδος πρὸς τὴν συντηρητικότητα. Δὲν εἶναι ὀρθὴ ἡ ἄποψις ἡ θεωροῦσα πᾶν τὸ καινοφανὲς καὶ νεώτερον ὡς ἀναντιρρήτως ἀνώτερον τῶν παλαιῶν φρονημάτων καὶ παραδόσεων. Τὸ κριτήριον τῆς προόδου, τῆς ὑπεροχῆς καὶ ἀνωτερότητος δὲν εἶναι

---

6. Βλ. L. Petit, ἐν A. Vacant et E. Mangenot, «Dictionnaire de Théologie Catholique» τ. I, μέρ. 2ον, Paris 1909, στ. 2189.

7. Τὰ χριστιανὰ τέλη αὐτοῦ περιγράφονται ἐν Δ. Β. Οἰκονομίδου, ἔνθ' ἀν. σελ. 364. Πρβλ. καὶ Α. Ζ. Μάμουκαν, ἐν Κ. Σάθα, ΝεοελλΦιλολ., Ἀθῆναι 1868, σ. 630—42, ἔνθα καὶ ἡ χαρακτηριστικὴ μνεία ὅτι ὁ Πάριος δὲν ἀφῆκε κτήματα ἢ χρήματα, διότι «ὅ,τι ἐπερισσεύετο τὸ διένειμεν εἰς τοὺς πτωχούς· ἐθεώρει ἁμαρτίαν τὸ νὰ ἔλθῃ ὁ νέος χρόνος καὶ νὰ εὕρῃ τὸν ὀβολὸν τοῦ παρελθόντος ἐνιαυτοῦ. Πᾶσα δὲ ἡ περιουσία, ἣν κατέλιπε τελευτήσας, συνίστατο εἰς μίαν καὶ μόνην εὐτελῆ ἐνδυμασίαν, εἰς τὸν λύχνον καὶ εἰς τὸ μελανοδοχεῖόν του».

8. Παροιμ. 11, 3.

9. Ἐν Σίφνῳ μέχρι σήμερον ὑπάρχουσιν οἰκογένειαι φέρουσαι τὸ ἐπώνυμον τοῦτο, παρηλλαγμένον πως εἰς Τουλῆς.

10. Λόγῳ ἀναμείξεώς του, ἐν Ἁγίῳ Ὄρει, εἰς τὰς γνωστὰς ἔριδας τῶν «κολλυβάδων», (ὧν τὴν ὀρθὴν ἀξιολόγησιν βλ. ἐν Γ. Βερίτη: Τὸ ἀναμορφωτικὸν κίνημα τῶν Κολλυβάδων), κατηγορηθεὶς ὑπὸ ἀντιφρονούντων μοναχῶν ἐπὶ κακοδοξίᾳ, καθῃρέθη ἐπὶ Πατριάρχου Κ/πόλεως Σωφρονίου (1 Ἰουνίου 1776). Ὑποβαλὼν ὅμως Ἀπολογίαν καὶ ἀναιρέσας τὰς κατ' αὐτοῦ κατηγορίας, ἀποκατεστάθη ἐπὶ Πατριαρχείας Γαβριὴλ (1981), οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ὡς θεολογικὴ αὐθεντία ἀνεγνωρίσθη ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ὡς μαρτυρεῖ γράμμα τοῦ Πατριάρχου Νεοφύτου Ζ' (δημοσιευόμενον ἐν ἀρχῇ τοῦ «Πηδαλίου») στηρίζον τὴν ἔγκρισιν τοῦ «Πηδαλίου» εἰς «καλὴν περὶ τῆς βίβλου μαρτυρίαν» τοῦ Ἀθανασίου καὶ τοῦ Μακαρίου, εἰς τοὺς ὁποίους εἶχε παραπεμφθῇ ὑπὸ τοῦ Πατριαρχείου πρὸς κρίσιν. («Πρὸς ἐντελῆ πληροφορίαν τῆς Ἐκκλησίας προὐτρέψατο ἐξαποστεῖλαι τὴν βίβλον καὶ τῷ ἐν Χίῳ διατελοῦντι σοφολογιωτάτῳ διδασκάλῳ κὺρ Ἀθανασίῳ Παρίῳ καὶ τῷ ἐκεῖσε διατρίβοντι πανιερωτάτῳ πρῴην Κορίνθου κὺρ Μακαρίῳ»... 1802).

11. Β' Θεσσαλον. 2, 15.

12. Πρβλ. ἄρθρα Π. Μελίτη ἐν περιοδ. «Συζήτησις», «Συντηρητικοὶ καὶ προοδευτικοί» (τεῦχος 13, Δ/βριος 1960 καὶ τὰ ἑπόμενα τρία ἐν τεύχ. 14, 15, 16 ἔτους 1961).

χρονολογικόν, ὡς νομίζουν τινές. Εἶναι ποιοτικὸν πρὸ παντός. Καὶ ὁ ἀσφαλέστερος τρόπος διαπιστώσεως τῆς ὑπεροχῆς οἱασδήποτε ἰδέας καὶ κοσμοθεωρίας —εἴτε παλαιᾶς εἴτε νέας, εἴτε ἐκ τῆς παραδόσεως εἴτε ἐκ νεωτέρων ρευμάτων προερχομένης—εἶναι τὸ ὑψοποιὸν ἀποτέλεσμα. Ἀνώτερον εἶναι μόνον ὅ,τι ἐξυψώνει τὸν ἄνθρωπον.

«Τὸ Σάββατον διὰ τὸν ἄνθρωπον ἐγένετο· οὐχ ὁ ἄνθρωπος διὰ τὸ Σάββατον [13]», εἶπεν ὁ Θεάνθρωπος, ὁ ἐν Βηθλεὲμ γεννηθεὶς Φωτοδότης τοῦ Κόσμου. Καὶ αἱ παραδόσεις λοιπὸν καὶ αἱ ἀληθεῖς πρόοδοι διὰ τὸν ἄνθρωπον ὑπάρχουν, καὶ ὄχι ὁ ἄνθρωπος δι' αὐτάς. Ἑπομένως, ἡ ἀξία των μετρεῖται διὰ τῆς ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου εὐεργετικῆς ἢ μὴ ἐπιδράσεως· τ.ἐ. διὰ τῆς ἠθικοποιήσεως ἢ μὴ τῶν ἀνθρώπων ἐλέγχεται τὸ ποιὸν καὶ ἡ ἀξία τῶν ἰδεολογιῶν, αἵτινες ἐπηράζουσι καὶ προσδιορίζουσι τὰ ἤθη καὶ τὴν ζωήν των.

Ἐκ τῆς γενικῆς ταύτης ἀρχῆς ὁρμώμενος ὁ Ἀθανάσιος, εἶχε πάντα λόγον νὰ προασπίζῃ στερρῶς τὰς δεδοκιμασμένας θρησκευτικὰς καὶ ἐθνικὰς ἡμῶν παραδόσεις, τῶν ὁποίων ἡ εὐεργετικότης καὶ ἡ ἀξία εἶχε διαπιστωθῆ διὰ τῆς πείρας πολλῶν αἰώνων τοῦ ἐθνικοῦ ἡμῶν βίου, ὑπὸ συνθήκας μάλιστα δουλείας μακρᾶς καὶ τῶν συναφῶν μορφωτικῶν ἐλλείψεων τοῦ ὑποδούλου Γένους, τὸ ὁποῖον ἐν τούτοις διεφυλάχθη καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν παλιγγενεσίαν, χάρις εἰς τὰ χριστιανικὰ αὐτοῦ ζώπυρα.

Ἡ ἐποχὴ τοῦ Ἀθανασίου τοῦ Παρίου, ὁ 18ος αἰών, συμπίπτει μὲ τὴν δρᾶσιν τῶν λεγομένων Ἐγκυκλοπαιδιστῶν καὶ Διαφωτιστῶν, τοῦ Βολταίρου κ.ἄ. ὁμοφρόνων του. Εἰς τὴν Γαλλίαν, μὲ τὰ συνθήματα τῆς γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως, καὶ εἰς τὴν Ἑσπερίαν γενικώτερον (Δυτικὴν καὶ μέσην Εὐρώπην) ἤρχισαν οἱ τοιοῦτοι ἕνα κίνημα καθαρῶς ὀρθολογιστικόν. Ἐνεφανίσθησαν μὲ ἰδέας ριζοσπαστικάς, κατὰ τὴν σύνταξιν τῆς Γαλλικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας ἀρχικῶς, (ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα «Ἐγκυκλοπαιδισταί»), μὲ τάσεις χειραφετήσεως ἀπὸ πάσης παραδόσεως, καὶ ἀπαρνήσεως τῶν χριστιανικῶν ἀρχῶν τὰς ὁποίας ἔπρεπε, κατ' αὐτούς, νὰ ἀντικαταστήσῃ ὁ ὀρθὸς λόγος ἁπλῶς. Ἐκ τῆς Γαλλίας ἐπεξετάθησαν εὐρύτερον ἐν Εὐρώπῃ αἱ τοιαῦται ἰδέαι, καὶ ἐπεδιώκετο συστηματικὴ οὕτως εἰπεῖν διαφώτισις τῶν λαῶν διὰ τῶν νέων τούτων ἰδεῶν (ἐξ οὗ καὶ «Διαφωτισταί»).

Τὸ ὄνομα τοῦ Βολταίρου ὡς πρωτοπόρου τῆς νέας ριζοσπαστικῆς ταύτης ἰδεολογίας ἐφέρετο ὡς σύνθημα καὶ ὡς ἔμβλημα τῶν ἀποκληθέντων «βολταιριστῶν». Καὶ δὲν ἐβράδυναν νὰ φθάσουν καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα τὰ νέα ταῦτα ἐξ Εὐρώπης μηνύματα καὶ συνθήματα, διὰ τῶν ἐξ εὐρωπαϊκῶν σπουδῶν ἐπιστρεφόντων εἰς τὴν πατρίδα νεαρῶν ἐπιστημόνων, τῶν ἐκτραφέντων ἐν μέσῳ τῶν νέων ἰδεῶν τῆς ἐποχῆς ταύτης.

Ἀπέναντι τούτων, (διὰ νὰ μεταχειρισθῶ ἀλληγορικῶς λέξιν τοῦ Ἀπ. Πέτρου), «Ἐγκομβώσασθε [14]», ἤρχισε νὰ φωνάζῃ ὁ Πάριος πρὸς πᾶσαν κατεύθυνσιν. «Κουμπωθῆτε» καὶ προφυλαχθῆτε ἀπὸ τὰς ἀνατρεπτικὰς ταύτας καὶ ὀλεθρίους ἰδέας, αἱ ὁποῖαι μὲ ἀλαζονείαν καὶ θρασύτητα ἐμφανίζονται ὡς δῆθεν πρόοδος. «Στήκετε καὶ κρατεῖτε τὰς παραδόσεις, ἃς ἐδιδάχθητε» ὡς ὀρθόδοξοι χριστιανοὶ καὶ ὡς Ἕλληνες. Εἶναι ἀκροβατισμὸς ἐπικίνδυνος ὁ κηρυσσόμενος φιλελευθερισμὸς καὶ ἡ ἀνατροπὴ τῶν σεβασμίων, καὶ συνεκτικῶν τοῦ Ἔθνους, χριστιανικῶν παραδόσεων.

Ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας ἤρχισεν ὁ ἀγὼν τοῦ Παρίου ὑπὲρ τῶν παραδόσεων καὶ κατὰ τοῦ ἀκράτου φιλελευθερισμοῦ. Ποῖος δὲν κατανοεῖ τὸν πόνον καὶ τὸν ἔνθεον ζῆλόν του; Καὶ ποῖος θὰ παρεξηγήσῃ — ὡς δυστυχῶς ἐγένετο [15] — τὸν ἀγνὸν καὶ θερμουργὸν ἱεραπόστολον καὶ ἐθναπόστολον, «ἐκτρεπόμενον τὰς βεβήλους κενοφωνίας καὶ ἀντιθέσεις τῆς ψευδωνύμου γνώσεως;» (Α' Τιμοθ. στ' 20).

Σήμερον, ὁπότε ἔχει πλέον ἐλεγχθῆ ἐπιστημονικῶς τὸ ἕωλον καὶ ἀβάσιμον τῶν καινοφανῶν τότε, ἀλλὰ καὶ κενοφώνων, θεωριῶν, ὀφείλει νὰ δικαιωθῇ ἐξάπαντος ὁ Πάριος, βάλλων κατὰ τῆς ὄντως ψευδωνύμου γνώσεως. Ἔβαλλε μὲ δριμύτητα, ὁμολογουμένως. Καὶ μὲ ὑπερβολὰς ἴσως· μᾶλλον δὲ μὲ ὑπερβάλλοντα ζῆλον. Ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ λησμονῆται ὅτι εἶναι συνήθεις καὶ ἀναπόφευκτοι εἰς τοὺς ἀγῶνας αἱ ὑπερβολαί. Ἐφ' ὅσον δὲ γίνονται ἐξ ἀγαθοῦ συνειδότος, ὡς ἀναμφισβητήτως συμβαίνει μὲ τὸν ἡμέτερον Ἀθανάσιον, προσλαμβάνουν τὴν ἔννοιαν ἀμυντικῶν μέτρων ἀσφαλείας, πρὸς ριζικὴν καταπολέμησιν καὶ πρόληψιν καὶ παντελῆ ἀποκλεισμὸν τῆς διαβρωτικῆς καὶ φθοροποιοῦ ἐπιδράσεως τῶν ὀλεθρίων ἢ καὶ ἁπλῶς παρακεκινδυνευμένων θεωριῶν.

Ὑπὸ τὸ πνεῦμα τοῦτο δέον νὰ ἐκτιμηθῶσι καὶ ὡρισμέναι δυσμενεῖς καὶ ἀντιγνωσιολογικαί, ἐκ πρώτης ὄψεως, ἰδέαι, ἐμφανιζόμεναι εἰς τὰ συγγράμματα καὶ εἰς τὰς ὑπευθύνους ἐνεργείας τοῦ Ἀθανασίου.

Θὰ ἐπεκρίνετο ἀσφαλῶς σήμερον, ὅστις θὰ ἐξεφράζετο ἐναντίον τῶν εὐρυτέρων σπουδῶν τῶν νέων ἐν Εὐρώπῃ, ἢ ἐναντίον τῶν μαθηματικῶν καὶ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, ἢ ἐναντίον τῆς σπουδῆς τῆς φιλοσοφίας. Καθ' ἣν ἐποχὴν ὅμως ὁ ὑλισμὸς ἐφέρετο πρὸς μεσουράνησιν ἐπὶ τῶν πτερύγων αὐθαιρέτων φυσιογνωστικῶν καὶ φιλοσοφικῶν θεωριῶν τῶν ἐν Εὐρώπῃ ἁμιλλωμένων εἰς προγραφὰς καὶ διαγραφὰς τῶν θεμελιωδῶν χριστιανικῶν ἀληθειῶν, δὲν εἶναι περίεργον οὐδὲ ἀπορίας ἄξιον, ἐὰν ἕνας ὑπεύθυνος Διδάσκαλος τοῦ Γένους, ὡς ὁ Ἀθανάσιος ὁ Πάριος, ἀπέτρεπε τοὺς νέους ἀπὸ τοιούτων ὀλισθηρῶν, διὰ τὴν ἀπειρίαν των, καί, διὰ τὸ ἐπικρατοῦν τότε ἀρνητικὸν πνεῦμα, ἀκαταλλήλων

13. Μάρκ. 2, 27.

14. Α' Πέτρ. 5, 5.

15. Πρβλ. Κ. Κούμα, Ἱστορία τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων τόμ. ΙΒ', Βιέννη 1832, σ. 575. Ὁμοίως Κ. Ἀμάντου, Ἡ παιδεία εἰς τὴν τουρκοκρατουμένην Χίον, «Ἑλληνικὰ» 1930, τ. 3, σ. 393, 402.

περιοχῶν τῆς γνώσεως. Διὰ νὰ ἔχῃ δὲ καὶ τὴν ἀπαραίτητον θετικὴν πλευρὰν ἡ παραίνεσίς του, παρέπεμπε τοὺς «φύσει ὀρεγομένους τοῦ εἰδέναι» εἰς ἄλλας διαυγεῖς καὶ κρυσταλλίνους πηγὰς τῆς γνώσεως, καὶ δὴ ἑλληνικὰς καὶ οὐχὶ ξένας καὶ ἀμφιβόλους, τ.ἐ. εἰς τοὺς Ἕλληνας κλασσικοὺς καὶ δὴ εἰς τοὺς Ἕλληνας Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας, τῶν ὁποίων τὴν ἀξίαν καὶ τὴν ὑπεροχὴν διεκήρυσσεν.

Σημειωτέον δὲ ὅτι αὐτὸς ὁ ἴδιος προσωπικῶς καὶ εὐρυμαθὴς ὑπῆρξεν [16], ὅσον ὀλίγοι, καὶ γλωσσομαθής, ἀλλὰ καὶ εὐρύτερον κύκλον μαθημάτων καθώριζεν εἰς τὰς Σχολάς, τὰς ὁποίας διηύθυνε, πρὸς ἀρτιωτέραν μόρφωσιν τῶν σπουδαστῶν, καὶ δὴ καὶ ἐφρόντιζε δι' ὑποτροφιῶν νὰ ἀποστέλλωνται οἱ ἄριστοι πρὸς ἀνωτέρας σπουδὰς εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Πᾶν ἄλλο λοιπὸν ἢ στενῆς ἀντιλήψεως ἄνθρωπος ἦτο.

★

Δύο σημεῖα ὑπολείπεται νὰ ἀποσαφηνίσωμεν, πρὸς ἄρσιν καὶ τῆς παραμικρᾶς σκιᾶς ἐκ τῆς ὄντως φωτεινῆς αὐτοῦ μορφῆς.

Τὸ πρῶτον ἀφορᾷ εἰς τὴν αὐστηρῶς ὀρθόδοξον αὐτοῦ συνείδησιν καὶ τὸ δεύτερον εἰς τὴν πατριωτικὴν αὐτοῦ τοιαύτην.

Οἱ ἀγῶνές του ὡς ὀρθοδόξου Ἕλληνος κληρικοῦ ἐστράφησαν καὶ ἐναντίον τοῦ Παπισμοῦ καὶ τῶν ἑτεροδόξων γενικῶς. Χαρακτηριστικὸς εἶναι ὁ τίτλος ἑνὸς βιβλίου του, μὲ τὴν ἐπωνυμίαν «Ἀντίπαπας», ἐν τῷ ὁποίῳ δικαιώνει τοὺς ἀγῶνας ὑπὲρ τῆς Ὀρθοδοξίας τοῦ ἡρωϊκοῦ Μητροπολίτου Ἐφέσου Μάρκου τοῦ Εὐγενικοῦ καὶ ὑπερασπίζει τὰς θέσεις τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἔναντι τῶν καινοτομιῶν τῶν Παπῶν.

Τόσον τὸ βιβλίον τοῦτο ὅσον καὶ τὰ ἄλλα ἀντιπαπικὰ καὶ ἀντιαιρετικὰ ἔργα του σκοπὸν ἔχουσι τὴν καταχύρωσιν καὶ ἑδραίωσιν τοῦ Ὀρθοδόξου φρονήματος τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, εἰς ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ὄχι μόνον ἀγαθαὶ χειρονομίαι δὲν ἀνεμένοντο ἐκ Ρώμης (ὅπως ὑπό τινων πιστεύεται ἴσως σήμερον), ἀλλὰ μᾶλλον καταδυνάστευσις τοῦ ὀρθοδόξου λαοῦ ἐγίνετο καὶ εἰς τὰς νήσους τῶν Κυκλάδων καὶ εἰς ἄλλας φραγκοκρατουμένας περιοχάς.

Ἐξ ἄλλου, ἐπὶ Τουρκοκρατίας, διὰ πολλοὺς αἰῶνας, ἡ ὀρθοδοξία ἦτο τὸ ἐπιβλητικώτερον σύμβολον τῶν ἐθνικῶν μας παραδόσεων [17]. Ἡ ταύτισις τῆς ὀρθοδοξίας μὲ τοὺς ἐθνικοὺς πόθους καὶ τὰ ἐθνικὰ ἰδανικά μας ἐξακολουθεῖ καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 21, ἀκόμη καὶ μετὰ τὰ μέσα τοῦ 19ου αἰῶνος. Πολὺ ἀργὰ ἐμφανίζεται καὶ διακρίνεται ἐθνικὴ συνείδησις ἀνεξάρτητος ἀπὸ τὴν πίστιν [18]. Ὅπως παρατηροῦν σχετικῶς οἱ ἁρμόδιοι ἱστορικοὶ (Δ. Κόκκινος, Γ. Θεοτοκᾶς, αὐτός ὁ Γ. Φίνλεϋ καὶ ἄλλοι), οἱ ραγιάδες Ἕλληνες συνεδέοντο μεταξύ των καὶ ἐξεχώριζον ἀπὸ τὸν κατακτητὴν μὲ τὴν θρησκευτικὴν πίστιν, μὲ τὸν Σταυρόν. Ἐθνικὸς ἀγών, κατὰ τὰ ἔτη τῆς δουλείας, δὲν ἦτο ἄλλος ἀπὸ τὸν διμέτωπον ἀγῶνα ποὺ διεξῆγε τότε ἡ Ἐκκλησία ἐναντίον τοῦ ἐξισλαμισμοῦ ἀφ' ἑνὸς καὶ τῶν δολιοφθορῶν τῶν Δυτικῶν ἀφ' ἑτέρου. «Ἡ φυλή—γράφει ὁ Ἀκαδημαϊκὸς Δ. Κόκκινος—ἦτο κληρονόμος τοῦ θεοκρατικοῦ πνεύματος τῆς καταλυθείσης αὐτοκρατορίας καὶ εἰς αὐτὸ τὸ πνεῦμα εὗρεν ἀσφαλὲς καταφύγιον ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἠμποροῦσε νὰ ὑπάρξῃ καὶ νὰ μὴν ἀφανισθῇ» [20].

Κατόπιν τῶν δεδομένων τούτων εἶναι εὐνόητον διατί οἱ ἐργαζόμενοι διὰ τὴν ἐθνικὴν ἀνάστασιν τοῦ δούλου Γένους—καὶ ὁ Πάριος ἐπομένως—ρίπτουσι τὸ βάρος καὶ τῆς ἐθναποστολικῆς των προσπαθείας εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς πίστεως, τοῦ ὀρθοδόξου φρονήματος καὶ τοῦ ὀρθοδόξου βιώματος τοῦ λαοῦ [21]. Ἀναγνωρίζεται δὲ γενικῶς ὡς σημαντικωτάτη ἡ τοιαύτη πνευματικὴ αὐτῶν συμβολὴ εἰς τὴν εὐόδωσιν τοῦ ἀγῶνος διὰ τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν ἀποτίναξιν τοῦ ξενικοῦ ζυγοῦ.

Ἐὰν δὲ ἡ Ἐθναρχοῦσα Ἐκκλησία καὶ ὁ Ἐθνάρχης τοῦ δούλου Γένους Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης μετῆλθον ἐνίοτε καὶ κάποιαν πολιτικήν, ἀναγκασθέντες νὰ ὁμιλήσωσι καὶ νὰ γράψωσιν, ὅτι ἦτο θέλημα (δηλ. παραχώρησις) Θεοῦ ἡ ὑποδούλωσις εἰς τοὺς Τούρκους, καὶ ὅτι καλὸν εἶναι νὰ ἀποφεύγωνται αἱ ἐπαναστατικαὶ διαθέσεις, τοῦτο δὲν ἀπετέλεσε ποτὲ τὴν γραμμὴν τῆς Ἐθναρχούσης Ἐκκλησίας καὶ τῶν ἡρωϊκῶν κληρικῶν της, ἀνωτέρων καὶ κατωτέρων, ἀλλ' ἁπλῆν διέξοδον ἐνίοτε εἰς τὰς πιέσεις τοῦ Κατακτητοῦ, καὶ δὴ καὶ πρὸς παραπλάνησιν αὐτοῦ, ἐνῷ ἡτοιμάζετο ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς Ἐκκλησίας ὁ ἀπελευθερωτικὸς ἀγών.

Διὰ τοῦτο, καὶ βιβλίον μὲ τοιαύτας κατευναστικὰς ἰδέας, ἀποδιδόμενον—ὄχι μετὰ βεβαιότητος [22] — εἰς τὸν Ἀθανάσιον Πάριον (ὑπὸ τὸν τίτλον «Πατρικὴ διδασκαλία») δὲν μαρτυρεῖ διάθεσιν ἐθελοδουλείας—ἑκουσίας δουλείας εἰς τοὺς Τούρκους—ἄπαγε ! Καὶ αὐτό, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα εἶδόν ποτε τὸ φῶς, στρεφόμενα κατὰ τοῦ ἀγῶνος τοῦ Ρήγα Φεραίου καὶ τῶν ἄλλων ἐθνικῶν ἀγωνιστῶν, πιστεύομεν ὅτι εἶναι ἁπλῶς—ἂς ἐπιτραπῇ ἡ ἔκφρασις—

16. Εἰ καὶ ἀπεποιήθη προσφορὰν τοῦ φίλου του Ἰωσήπου Μοισιόδακος, ἵνα ἐξόδοις αὐτοῦ μεταβῇ εἰς Εὐρώπην δι' εὐρυτέρας σπουδάς. Ἡ ἄρνησίς του ὀφείλεται εἰς τὰς προμνημονευθείσας ἐπιφυλάξεις του, περὶ τῶν ἐν Εὐρώπῃ νέων καὶ ἀθεϊστικῶν ἰδεολογικῶν ρευμάτων.

17. Πρβλ. Κ. Μαντζουράνη: Νικόδημος ὁ ἁγιορείτης καὶ ἐθναποστολή, Νάξος 1963, σελ. 11 κ.ἑ.

18. Βλ. αὐτόθι παραπομπὴν εἰς Γ. Θεοτοκᾶ «Ἀργώ». «ὅπου μιὰ ὡραία λογοτεχνικὴ σελίδα γιὰ τὴν ταύτισι τῆς Ὀρθοδοξίας μὲ τοὺς Ἐθνικοὺς πόθους καὶ τὰ Ἐθνικὰ ἰδανικά μας, ἀκόμα καὶ μετὰ τὰ μέσα τοῦ 19ου αἰῶνα».

19. Γ. Φίνλεϋ, Ἱστορία τῆς Τουρκοκρατίας κλπ. (ἐκ παραθέσεων Κ. Μαντζουράνη, ἔνθ' ἀν.).

20. Δ. Κοκκίνου, Ἱστορία τῆς Ἑλλην. Ἐπαναστάσεως, τ. Α' ἐν τῇ εἰσαγωγῇ.

21. Πρβλ. Θ. Σπεράντσα, ὁ Ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης (Βιβλιοθήκη Ἑταιρ. Κυκλαδ. μελετῶν, ἀριθ. 2), σελ. 11—12, Ἀθῆναι 1960.

22. Ὁ Δ. Μπαλᾶνος, καθηγητὴς τῆς Πατρολογίας, (ἐν Μεγ. Ἑλλην. Ἐγκυκλοπαιδείᾳ, τ. Β' σελ. 9), δέχεται τὴν «Πατρικὴν διδασκαλίαν» ὡς γραφεῖσαν ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Ἱεροσολύμων Ἀνθίμου. Ὡσαύτως ὁ ἀρχιεπίσκοπος καὶ ἐπιφανὴς ἱστορικὸς Χρυσ. Παπαδόπουλος καὶ ἄλλοι περὶ ὧν βλ. ἐν Δ. Β. Οἰκονομίδου, ἔνθ' ἀν. σελ. 384.

ΛΟΓΟΣ ΕΙΣ ΤΑ ΑΓΙΑ ΘΕΟΦΑΝΕΙΑ

Φαιδρὰ μὲν καὶ ἔνδοξος ἡ παρελθοῦσα Ἑορτή. Λαμπροτέρα δὲ καὶ ἐνδοξοτέρα ἡ παροῦσα Ἡμέρα. Ἐν ἐκείνῃ τὸν Σωτῆρα Μάγοι προσεκύνησαν. Ἐν ταύτῃ δὲ τὸν Δεσπότην δοῦλος ἐβάπτισε κλυτός. Ἐκείνη Ἄγγελον ἔσχεν· εὐαγγελιστήν ! Αὐτὴ Πρόδρομον εὗρε προετοιμαστήν ! Ἐκεῖ, ποιμένες ἀγραυλοῦντες εἶδον καὶ ἐθαύμασαν Βρέφος, κείμενον ἐν τῇ Φάτνῃ. Ὧδε ἡ φωνὴ τοῦ Πατρὸς μονογενῆ τοῦτον Υἱὸν ἐκήρυξεν. Ἐν ἐκείνῃ, αἱμάτων ἐκχεομένων, ὡς ἄτεκνος, ὠδύρετο ἡ Βηθλεέμ ! Ἐν ταύτῃ ὑδάτων εὐλογουμένων, πολύτεκνος γνωρίζεται ἡ Κολυμβήθρα ! Τότε ὁ ἀστὴρ τοὺς Μάγους ἐμήνυσε ! Νῦν δὲ Πατὴρ τὸν Υἱὸν τῷ κόσμῳ ὑπέδειξεν ! Ἁγιασθείσης γὰρ τῆς Γῆς, τῇ ἐκ Παρθένου ἁγίᾳ Γεννήσει τοῦ Λόγου, καὶ τῶν Οὐρανῶν, τῷ ὑπερφυεῖ Ἀστέρι διηγησαμένων τὴν τοῦ Σωτῆρος δόξαν, ἔπρεπε καὶ τὴν τῶν ὑδάτων φύσιν εὐλογηθῆναι, Τούτου βαπτισθέντος σαρκί ! Τότε τὸ δεινὸν βουλευτήριον Ἡρώδου νηπίων ἀπέκτεινε νεολαίαν, καὶ τὴν Βηθλεὲμ αἱμάτων ἐπλήρου ! Νῦν δὲ τῇ Ἐκκλησίᾳ ἔρχεται Χριστὸς τέκνα πολλά, διὰ τοῦ βαπτίσματος, εἰσποιήσασθαι.

Φωνὴ βοῶντος ἤχησεν, ἠκούσθη ! Ἔρημοι καρδίαι εὐφράνθητε ! Σταλαξάτωσαν τὰ ὄρη ἀγαλλίασιν καὶ οἱ βουνοί ! Ἐπέστη γὰρ Χριστὸς ἄφεσιν πᾶσιν δωρούμενος ! Ἁγιάσθητε πᾶσαι θάλασσαι καὶ πηγαὶ καὶ ποταμοὶ καὶ κοιλάδες καὶ νάπαι καὶ πᾶσα ἡ Ὑφήλιος σκίρτησον ! Χόρευε γένος ἀνθρώπων ! Ὁ γὰρ προάναρχος Λόγος, σάρκα λαβών, ὡς ἄνθρωπος ἥκει βαπτιζόμενος, ὑπὸ χειρῶν, ὧν ἔπλασεν, ἐν Ἰορδάνῃ καὶ λύων τοῦ κόσμου τὴν ἁμαρτίαν ! Ἀγάλλου ἡ ἔρημος Ἰορδάνου καὶ ἄνθει, ὡς κρῖνον. Ἥκει ἡ αἰώνιος γὰρ Ζωὴ ἀνακαλέσαι τὸν Ἀδάμ ! Προέρχου, Ἰωάννη, καταλείψας τὴν ἔρημον ! Χαῖρε, ποταμέ, καὶ εὐτρεπίζου. Πᾶσα δὲ ἡ Γῆ ἀγαλλιάσθω. Χριστὸς ἔρχεται τὴν ἁμαρτίαν τοῦ Ἀδὰμ καθᾶραι ὡς εὔσπλαγχνος ! Ἰδοὺ νῦν τοῖς Ἔθνεσι λάμπει Φῶς μέγα, τοῖς ἐσκοτισμένοις ! Ἀνίσχει αὐγὴ Θεϊκή, Χριστός, ὁ Ἥλιος τῆς Δικαιοσύνης ! Ὁ Σωτὴρ ἀναδείκνυται ! Ὁ Θεὸς ἐπιφαίνεται, ὡς Δαυὶδ προέγραψε ἐμφανέστατα. Ὁ τὰ ὑπερῷα ἐν ὕδασι στεγάζων μόνος Κύριος, ὁ ἀναχαιτίζων θάλασσαν, ἀβύσσους τε ὁ ξηραίνων, ἐκ Κόρης ἁγνῆς σάρκα προσλαβόμενος καὶ ἐκ Παρθένου Μητρὸς ἀνερμηνεύτως προελθών, ἄβυσσος ὑπάρχων φιλανθρωπίας καὶ τὴν βρότειον τοῦ δούλου μὴ ἀπαξιώσας ἐνδύσασθαι ὁ Δεσπότης μορφὴν καὶ σαρκὶ περιτμηθείς, ἐκ Βηθλεέμ, ἐπείγεται, πρὸς Ἰορδάνην, βαπτισθῆναι σαρκί ! Ἄνθος, ἐκ Δαυὶδ ἀνατείλας, τῆς Παρθένου, ἔρχεται Χριστός, πρὸς τὰ ρεῖθρα Ἰορδάνου, τὰς ἁμαρτίας πλῦναι τοῦ προπάτορος ὕδασι. Ὁ λίμνας καὶ ποταμοὺς ποιήσας προστάγματι, τὰ Ἰορδάνεια ρεῖθρα ἔρχεται περιβαλέσθαι, τούτοις τὸν Ἀδὰμ ἀνακαινίζων. Χόρευε τοίνυν Ἀδάμ ! Εὐφραίνου Εὔα ! Ὁ οὐρανὸς ἀγαλλιάσθω ! Ἡ φωνὴ τοῦ Λόγου, ὁ λύχνος τοῦ φωτός, ὁ ἑωσφόρος, ὁ τοῦ Ἡλίου Πρόδρομος, ἐν τῇ ἐρήμῳ «Μετανοεῖτε» πᾶσι βοᾷ τοῖς λαοῖς καὶ προκαθαίρεσθε· ἰδοὺ γὰρ πάρεστι Χριστός, ἐκ φθορᾶς τὸν κόσμον λυτρούμενος. Ψῦξαι τὰ ρεύματα ζητῶν τῆς κακίας τοῦ ἐχθροῦ καὶ τὰς θαλάσσας τῶν παθῶν ἀναστεῖλαι, καὶ τοῖς πιστοῖς ἱλασμὸν πηγάσαι καὶ ἄφεσιν, ἔρχεται ὁ Δεσπότης βαπτισθῆναι ἐν ρείθροις τοῦ Ἰορδάνου ! Εὐφράνθητι τοίνυν ἔρημος διψῶσα ! Βροτῶν φύσις

«στάχτη στὰ μάτια» τῶν Τούρκων, ἄλλοτε δὲ καὶ ἀποτέλεσμα ἐξαναγκασμοῦ ἐκ μέρους τῶν Τουρκικῶν Ἀρχῶν, εἰς τὸν ὁποῖον ὑπέκυπτε σωφρόνως καὶ στρατηγικῶς ἡ Ἐκκλησία χάριν προστασίας τῶν ἐκτεθειμένων εἰς τὴν τουρκικὴν μανίαν χριστιανῶν—μελῶν τῆς Ἐκκλησίας.

Ὁ Ἀδ. Κοραῆς ἐπολέμησε τὰ τοιαῦτα βιβλία καὶ φυλλάδια μετὰ δριμύτητος [23]. Καλὰ ἔκαμεν, ἐξ ἐπόψεως διακηρύξεως τοῦ ὀρθοῦ ἀγωνιστικοῦ καὶ ἀπελευθερωτικοῦ μηνύματος.

Ἂς μὴ λησμονῆται ὅμως ὅτι, διὰ τὴν εὐόδωσιν τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ ἀγῶνος τοῦ Ἔθνους, πολλά, πλεῖστα, ὀφείλονται εἰς τὴν Ἐκκλησίαν.

Ὁ δὲ Ἀθανάσιος ὁ Πάριος συνέβαλε σπουδαίως καὶ διὰ τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ του ἔργου εἰς ἀφύπνισιν καὶ ἀναρρίπισιν τοῦ ἀγωνιστικοῦ πνεύματος τῶν πολυπαθῶν ραγιάδων, τοὺς ὁποίους ἐμόρφωσε καὶ ὡδήγησε διὰ τῆς μορφώσεως πρὸς τὴν ἐλευθερίαν.

*

Αὐτοῦ τοῦ ἀνδρὸς τὴν μνήμην τιμᾷ σήμερον ἡ ἑόρτιος αὐτὴ σύναξις, ἡ συγκληθεῖσα ὑπὸ τῆς ἡμετέρας «Ἑταιρείας Κυκλαδικῶν μελετῶν».

Πέραν ὅμως τοῦ εὐλόγου Κυκλαδικοῦ ἐνδιαφέροντος καὶ τῆς ὑπερηφανείας τῶν συμπολιτῶν τοῦ ἐξαιρέτου τούτου ἀνδρός, ὁ Ἀθανάσιος ὁ Πάριος ἀνήκει εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ εἰς τὸ Ἔθνος.

Εἰς τὸ Πάνθεον τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀνδρῶν τῶν ἀναλωσάντων ἑαυτοὺς διὰ τὴν θρησκευτικὴν καὶ ἐθνικὴν ἀνύψωσιν τοῦ Γένους, πιστεύομεν ὅτι διακεκριμένη θέσις ἀνήκει εἰς τὸν Ἀθανάσιον τὸν Πάριον.

Θὰ εἴμεθα δὲ εὐτυχεῖς, ἐὰν εὐδοκίᾳ καὶ ἀποφάσει τῆς Ἐκκλησίας εἶναι προσεχὴς ἡ εὐκαιρία πρὸς συγκρότησιν πανηγυρικωτέρων δι' Αὐτὸν συνάξεων καὶ ἑορτῶν ἐπὶ τῇ ἀνακηρύξει ὡς ἁγίου τοῦ ἱεροῦ καὶ σεπτοῦ Ἀθανασίου τοῦ Παρίου, εἰς δόξαν τοῦ σαρκωθέντος δι' ἡμᾶς, τοῦ γεννηθέντος ἐν Βηθλεὲμ καὶ ἐν «ἀνθρώποις εὐδοκία» γενομένου Σωτῆρος ἡμῶν καὶ Θεοῦ καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ἀρχιμ. ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ ΒΑΛΛΗΝΔΡΑΣ

23. Ὁ Κοραῆς ἔγραψε, πρὸς ἀναίρεσιν τῆς «Πατρικῆς διδασκαλίας» τὴν «Ἀδελφικὴν διδασκαλίαν», ἐκδοθεῖσαν ἐν Παρισίοις. Ὁ δ' Ἀθανάσιος ὁ Πάριος ἔγραψεν ἀκολούθως βιβλίον ὑπὸ τὸν τίτλον «Νέος Ραψάκης: Ἔλεγχος κατὰ τῶν ἐξαπολυσάντων βλασφήμους ὕβρεις κατὰ τῆς Πατρικῆς παραινέσεως ἢ διδασκαλίας».

ἅπασα δέου ! Τὸ ὕδωρ ἐπιφαίνεται τὸ τῆς Ζωῆς ἀρδεῦόν σε γονιμωτάτη Χάριτι, Χριστὸς ἡ πάντων ἀνάπλασις ! Τὸ γὰρ βάπτισμα Χριστοῦ τὴν Ζωὴν ἀναβλύζει καί, ἀντὶ δούλων, υἱοὺς Θεοῦ κατεργάζεται, ἀντὶ δὲ σκότους, φωτίζει τὸ ἀνθρώπινον ! Χριστὸς ὁ Θεὸς βαπτισθῆναι παραγίνεται, ἵνα τῶν δρακόντων τὰς ἀοράτους κεφαλὰς συνθλάσῃ τῇ Θεότητι, ἐν τοῖς ὕδασιν 'Ιορδάνου καὶ βαπτιζόμενος ὁ Λυτρωτής, ζωὴν πᾶσι χαρίζεται τὴν ἀνώλεθρον ! Πληρῶσαι βουλόμενος, ἃ ὥρισεν ἀπ' αἰῶνος, ἀπὸ πάσης τῆς κτίσεως, λειτουργὸς τοῦ μυστηρίου τῆς θείας Αὐτοῦ Οἰκονομίας ὁ Κτίστης λαμβάνει : ἐκ τῶν 'Αγγέλων τὸν Γαβριήλ· ἐκ τῶν ἀνθρώπων τὴν Παρθένον· ἐκ τῶν οὐρανῶν τὸν 'Αστέρα· ἐκ τῆς ἐρήμου τὸν 'Ιωάννην καὶ ἐκ τῶν ὑδάτων τὸν 'Ιορδάνην, ἐν ᾧ τὸ ἀνόμημα τοῦ Κόσμου ἐξαλείφει ! Τὸ τοῦ 'Αδὰμ ἐπανορθώσων ὀλέθριον πτῶμα, ἐπεφάνη νέος 'Αδάμ, τὴν ἐλευθερίαν τῆς παλιγγενεσίας παρέχων παραδόξως διὰ βαπτίσματος ! Νόμον καὶ Προφήτας ἀναπληρῶν καὶ δικαιοσύνην ἐκτελῶν, ὁ πάντων Σωτήρ, ὁ τὸν οὐρανὸν μετρήσας σπιθαμῇ, νῦν ὑπὸ παλάμης χειροθετεῖται δούλου, δουλείας ἀφαρπάζων ἐχθροῦ τὸν ἄνθρωπον καὶ ὑπὸ τοῦ πλάσματος ὁ Πλαστουργέτης βαπτίζεται, εἰς ἀνάπλασιν πάντων τῶν ἐν πίστει ἱερῶς φωτιζομένων καὶ μετεχόντων τοῦ Πνεύματος ! 'Ιδοὺ νῦν τῷ τυφλωθέντι 'Αδὰμ ἐν 'Εδὲμ ἐφάνη ἥλιος, ἐν Βηθλεέμ, καὶ ἤνοιξεν αὐτοῦ τὰς κόρας, ἀποπλύνας αὐτὰς 'Ιορδάνου τοῖς ὕδασι ! Τῷ μεμελανωμένῳ καὶ συνεσκοτισμένῳ, Φῶς ἀνέτειλεν ἄσβεστον. Οὐκέτι αὐτῷ νύξ. 'Αλλὰ πάντα ἡμέρα ! Τὸ πρὸς πρωῒ πρωῒ γάρ, δι' αὐτὸν ἐγεννήθη ! Δειλινόν, ἐκρύβη, ὡς γέγραπται ! Εὗρεν αὐγὴν ἐγείρουσαν αὐτόν. 'Ο πρὸς ἑσπέραν πεσών, ἀπηλλάγη τοῦ γνόφου καὶ ἔφθασε πρὸς ῎Ορθρον τὸν φανέντα καὶ φωτίσαντα τὰ σύμπαντα ! 'Η Τριάς, ὁ Θεὸς ἡμῶν, 'Εαυτὸν ἡμῖν σήμερον πεφανέρωκεν ! 'Ο μὲν γὰρ Πατὴρ ἐναργῆ μαρτυρίαν τῷ συγγενεῖ Λόγῳ ἐπεφώνησεν ! Τὸ Πνεῦμα περιστερᾶς ἐν εἰκόνι κατέπτη οὐρανόθεν ! 'Ο Υἱὸς τὴν ἄχραντον κορυφὴν τῷ Προδρόμῳ ὑπέκλινε· καὶ βαπτισθεὶς τὸ ἀνθρώπινον, ἐκ δουλείας ἐρρύσατο, ὡς φιλάνθρωπος ! Καὶ θάμβει μὲν οὐρανὸς συνέχεται ! Κυκλοῦσι δ' ἀγγέλων αἱ στρατιαὶ τὸν αὐρανοῦ καὶ γῆς ποιητήν, ἐν ποταμῷ γυμνούμενον, τὸν ἐν 'Ιορδάνῃ βαπτιζόμενον Λυτρωτήν· καὶ τρόμῳ τὸ μέγα Μυστήριον ἀνυμνοῦσι τῆς τούτου ἀπορρήτου συγκαταβάσεως ! Καὶ 'Ιορδάνης ποταμός, εὐλαβηθεὶς καὶ φοβηθείς, στρέφει εἰς τὰ ὀπίσω, ἡμᾶς ἀνάγων εἰς ὕψος τῆς σωτηρίας, τοὺς πάθεσι ρεύσαντας ! 'Ιησοῦς, ὁ ζωῆς ἀρχηγός, λῦσαι τὸ κατάκριμα ἥκει 'Αδὰμ τοῦ πρωτοπλάστου ! Καθαρσίων δέ, ὡς Θεός, μὴ δεόμενος, τῷ πεσόντι καθαίρεται, ἐν τῷ 'Ιορδάνῃ, ἐν ᾧ τὴν ἔχθραν κτείνας, ὑπερέχουσαν πάντα νοῦν εἰρήνην χαρίζεται. Χορευέτω ἡ κτίσις ! 'Η γῆ μυστικῶς ἀγαλλιάσθω ! Νῦν προφητικῶς καὶ τὰ ὄρη σκιρτησάτω ! 'Ανάστρεψον τὸ ρεῖθρον, 'Ιορδάνη ! Φρῖξον ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ σου ! 'Ο γὰρ πάντων βαπτίζεται Εὐεργέτης, ἐν τοῖς ὕδασι βυθίζων ἡμῶν τὴν πληθὺν τῶν ἀμέτρων παραπτώσεων ! Ζητῶν τὸ πρόβατον Χριστός, ὅπερ ἄγριος λύκος κατεσπάραξε δόλῳ, 'Ιορδάνου ταῖς ροαῖς ἐφίσταται, ἐκβοῶν τῷ Προδρόμῳ : «Δεῦρό με βάπτισον». Καὶ ἡ τὸ ἄσχετον κρατοῦσα καὶ ὑπερῷον ἐν αἰθέρι, ὕδωρ, ἡ ἀβύσσους χαλινοῦσα καὶ θαλάσσας ἀναχαιτίζουσα Θεοῦ σοφία, βάπτισμα δέχεται χειρὸς ἐκ δούλου ! ῏Ω τοῦ παραδόξου θαύματος ! 'Ο ἐν πνεύματι βαπτίζων καὶ πυρί, ἐν 'Ιορδάνῃ βαπτίζεται ὑπὸ 'Ιωάννου, οὐ γυμνὸς Θεός, οὐδὲ ψιλὸς ἄνθρωπος, ἐν δυσὶ ταῖς φύσεσιν, εἷς ὁ αὐτὸς Υἱὸς Μονογενής, ζητῶν μὲν τὸ βάπτισμα, ὡς ἄνθρωπος, ἐκ θνητοῦ, αἴρων δὲ ὡς Θεὸς τὴν ἁμαρτίαν τοῦ Κόσμου καὶ πᾶσι παρέχων τὴν ἀναγέννησιν ! Δι' ὕδατος δὲ καὶ πνεύματος βροτοὺς ἀναχωνεύει καὶ τὴν φλογερὰν τῶν ἀνθρώπων ἁμαρτίαν ἀναλαβών, ἐνθάπτει 'Ιορδάνου τοῖς νάμασι, λάμπων τῆς θεότητος τῷ φέγγει καὶ φωτισμὸν θεογνωσίας διδοὺς ἔθνεσιν ! 'Ιερουργοῦνται τοὐντεῦθεν ψυχαί, τοῦ βατίσματος τῷ θεοσδότῳ λουτρῷ καὶ πνεύματος ἐν πυρὶ τοῦ τὰ πάθη καθαίροντος καὶ τὴν ὕλην συμφλέγοντος πᾶσαν μοχθηρᾶς κακίας καὶ χάριν διδόντος ! Δεῦτε οὖν μιμησώμεθα τὰς φρονίμους Παρθένους ! Δεῦτε ὑπαντήσωμεν τῷ φανέντι Δεσπότῃ, ἐν τοῖς ρείθροις σήμερον τοῦ 'Ιορδάνου, ὡς Νυμφίῳ προερχομένῳ ! Δεῦτε ἅπαντες πιστοὶ ἐν αἰσθήσεσι καρδίας συνέλθωμεν νοητῶς, πρὸς τὰς τοῦ 'Ιορδάνου ροάς, θαῦμα μέγα, ὅπως ἴδωμεν σαφῶς ! 'Ο Κτίστης γὰρ τῶν ὅλων ἐπιφανεὶς ὡράθη καὶ βαπτισθῆναι παραγέγονεν. 'Αφέντες τὴν 'Ιουδαίαν, διέλθωμεν τὴν ἔρημον καὶ πρὸς τὸν 'Ιορδάνην, σὺν Χριστῷ ἐπεχθῶμεν, στόμασιν ἁγνοῖς καὶ ψυχαῖς κεκαθαρμέναις, ἔνθα τὸ φῶς τοῖς ἐν σκότει αὐγάζειν ἄρχεται καὶ θεασώμεθα ἐκεῖ σήμερον βάθους σοφίας κεκρυμμένου μυστηρίου τὴν φανέρωσιν !

Νῦν ἡ κτίσις φωτίζεται ! Νῦν τὰ πάντα εὐφραίνονται, τὰ οὐράνια ἅμα καὶ τὰ ἐπίγεια. 'Εκεῖ ἄγγελοι καὶ ἄνθρωποι συμμίγνυνται ! ῞Οπου γὰρ Βασιλέως παρουσία καὶ ἡ τάξις παραγίγνεται ! Θεοῦ κριμάτων ἡ ἄβυσσος νῦν πιστοῖς ἐκκαλύπτεται, Θεοῦ μετὰ σαρκὸς ἐν γῇ φανέντος, εἰς ἀνάπλασιν γένους βροτείου. Μέγα ὄντως καὶ φρικτὸν τὸ μυστήριον ὑπάρχει ! ῞Οτι ὁ Θεὸς τοῖς ἀνθρώποις ὡμοιώθη καὶ ἁμαρτίαν ὅλως μὴ εἰδώς, ὁ ἀνεύθυνος, ὑπὸ 'Ιωάννου βαπτισθῆναι, ἐν ποταμῷ τῷ 'Ιορδάνῃ αἰτεῖ σήμερον ! Τὸν Βασιλέα οὖν τοῦ παντὸς καὶ Δεσπότην, ἐπὶ τὸ βάπτισμα θεοπρεπῶς κατερχόμενον, καθορῶντες, ἀποστολικὴν φωνὴν συμφώνως βοήσωμεν ! 'Επεφάνη ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἡ σωτήριος πᾶσιν ἀνθρώποις, παιδεύουσα ἡμᾶς ἵνα ἀρνησάμενοι τὴν ἀσέβειαν καὶ τὰς κοσμικὰς ἐπιθυμίας σωφρόνως καὶ δικαίως καὶ εὐσεβῶς ζήσωμεν ἐν τῷ νῦν αἰῶνι. Τὰς τρίβους οὖν τῶν καρδιῶν ἡμῶν εὐτρεπίσωμεν πόθῳ, σπίλους ἀποπλύνοντες τῶν δεινῶν ἐγκλημάτων. Οἱ ρερυπωμένοι κάθαρσιν πρὸς θείαν εὐτρεπίσθητε ! Ρῦπον πᾶς ὁ φέρων ἀπορρυφθήτω, δακρύων κρουνοῖς, καὶ Χριστῷ ἐν τρόμῳ προσερχέσθω, πυρὶ καὶ πνεύματι θείῳ καθᾶραι προϊόντι τὴν φύσιν ἡμῶν ! 'Αποκενοῦντες δακρύων πηγὰς οἱ πιστοί, ἐξ ὀφθαλμῶν, καθάρωμεν πάντα ρῦπον ψυχῶν καὶ φῶς ἐν φωτὶ τρισσὸν ὀψώμεθα τοῦ βαπτιζομένου Χριστοῦ, καὶ τὰς ἁμαρτίας πάντων διαλύοντος νάμασιν ! Ρυφθέντας φρένας καὶ προκαθαρθέντες μυστηρίου μεθέξει φρικτῆς οἰκονομίας, ἅπαντες πιστοὶ κατίδωμεν, πῶς μέλλει 'Ιωάννης βαπτίζειν κορυφὴν ἀχειροποίητον καὶ ἀναμάρτητον, καὶ τὸν βαπτιζό-

μενον τοιοῖσδε τοῖς λόγοις προσφωνήσωμεν : Ποταμὸν τῆς εἰρήνης Σε καὶ χειμάρρουν, ὡς γέγραπται, τῆς τρυφῆς ὑπάρχοντα, Παντοδύναμε, πῶς Σε ποτάμια ρεύματα εἰσδέξονται, Κύριε, ἐπιβαίνοντα γυμνόν, οὐρανοὺς τὸν τοῖς νέφεσι πριβάλλοντα ; Ἰδοὺ γὰρ καὶ Ἰωάννης ὁ τοῦ πνεύματος ἐραστὴς καὶ τῆς χάριτος χελιδὼν ἡ θεόφθογγος, ἰδών Σε, πρὸς αὐτόν, Εὐεργέτα, ἐλθόντα καὶ αἰτοῦντα παρ' αὐτοῦ, ἐν ταπεινώσει τὸ βάπτισμα, ἐκπλαγεὶς συνεστάλη, μηδόλως χειραπτῆσαί Σε τολμῶν, τὸν ἁπτόμενον ὀρέων καὶ καπνίζονται. Ἔτρεμε τῇ χειρί, δειλιῶν χειροθετῆσαι. Ἔχαιρε τῇ ψυχῇ, ἐννοῶν ὁ Ἰωάννης, ὅτι τὴν κορυφήν Σου ὑποκλῖναι ηὐδόκησας, δούλου τὴν μορφὴν ἐνδεδυμένος, ἵνα βροτοὺς δουλείας ρύσῃ ἐχθροῦ. Καὶ ἐν τρόμῳ ἠρώτα Σε λέγων : Ὡρῶν καὶ χρόνων Ποιητά, ὑπὸ χρόνον γεγονὼς δι' εὐσπλαγχνίαν, ὁ ἀχρόνως ἐκλάμψας ἐκ προανάρχου Πατρός, ἐπέστης ρείθρῳ διατί ; Ποίαν κάθαρσιν θέλων ; Ποῖον ρῦπον ἐκπλύνειν Ὑπεράγαθε ζητῶν, ὁ ἐπέκεινα πάσης καθαρότητος ; Πῶς ἐκτείνω χεῖρα καὶ ἅψωμαι κορυφῆς κρατούσης τὰ σύμπαντα ; Εἰς ὄνομα δέ τίνος Σὲ βαπτίσω ; Πατρός ; Ἀλλὰ τοῦτον φέρεις ἐν Σεαυτῷ. Υἱοῦ ; Ἀλλ' Αὐτὸς ὑπάρχεις ὁ σαρκωθείς. Πνεύματος Ἁγίου ; Καὶ τοῦτο οἶδας διδόναι τοῖς πιστοῖς, διὰ στόματος ! Ἐξεστηκὼς δὲ ἐκραύγαζε : Ἥλιον ρυπτόμενον, τὶς γηγενῶν ἐθεάσατο ; Καὶ τὸν ἐπενδύοντα οὐρανὸν νεφέλαις, γυμνούμενον ὅλον, θέλοντα σωτηρίαν τοὺς ἀνθρώπους ἐνδῦσαι καὶ ἀνάπλασιν ; Καί, τὸν πηγὰς καὶ ποταμοὺς δημιουρήσαντα, ὕδασι βαίνοντα ; Ἐκπληττόμενος δὲ τὴν ἄφατον δεσποτικὴν οἰκονομίαν, μὴ βαρύνῃς, ἔκραζε, τὸν δοῦλόν σου, Δέσποτα, φοβεροῖς ἐπιτάγμασιν ! ! ! Πῶς ἐγώ, χόρτος ὤν, Σοὶ τῷ πυρὶ χεῖρας ἐπιθήσω, Δέσποτα, ὃν φρίττει τὰ οὐράνια καὶ τὰ ἐπίγεια ἅπαντα καὶ οὐ μὴ μὲ πῦρ τὸ ἄστεκτον φλέξῃ τῆς φρικτῆς Σου, Κύριε, Θεότητος ; Ὁρῶν δὲ τὸν Ἰορδάνην εἰς τὰ ὀπίσω στρεφόμενον καὶ μὴ τολμῶντα ὅλως λειτουργῆσαι Σοι, ἀνεφώνει ἐν φόβῳ : Ὁ αἰδεσθεὶς Ἰησοῦς τὸν τοῦ Ναυῆ, πῶς τὸν ποιητὴν αὐτοῦ δειλιάσαι οὐκ εἶχεν ; Ρεῖθρόν Σε, Χριστέ, τῆς ἀφθαρσίας ὑπάρχοντα ὄντως, ρεῖθρα πῶς χωρήσῃ ποταμοῦ, ἐβόα ὁ Πρόδρομος ! Ξένα ὄντως καὶ φρικτὰ καθορῶ σήμερον, φησὶν ὁ Ἰωάννης ! Νῦν ἡ πηγὴ τῆς ἀθανασίας προῆλθεν, ἐκ μικρᾶς ρανίδος, τὸ Θεῖον αἰτήσασθαι βάπτισμα ! Τίς αὕτη, Χριστέ, ἡ πολλή Σου πρὸς ἡμᾶς οἰκονομία ; Τίς ἡ πτωχεία ; Τίς ἡ ἄφατος καὶ ὑπὲρ νοῦν συγκατάβασις ; Ἔκραζεν, ὁπηνίκα Σὲ εἶδεν ὁ Βαπτιστὴς γυμνούμενον καὶ βαπτισθῆναι, ὑπ' αὐτοῦ, ἑλκόμενον ! Κρυπτόμενον· ὡς νεφέλῃ, Σὲ ἔγνωκα Ἥλιον, Θεέ μου, τῷ σώματι· πῶς οὖν γυμνοῦσαι τὰ ὕδατα μὴ περιβαλλόμενος ; Ὁ Ἰωάννης ἐβόα ἐκπληττόμενος. Χειμάρρους πέφυκας τρυφῆς, ὁ θαλάσσας καὶ πηγὰς δημιουργήσας ! Καὶ πῶς ὕδασι βαίνεις ; Τί ἀποπλῦναι ζητῶν, ἡ πάντων ἔκπλυσις καὶ κάθαρσις ; Σὲ ρεῖθρα ποτάμια εἰσδέξονται, Φιλάνθρωπε, τὸν ποταμοὺς καὶ θαλάσσας ἐκ μὴ ὄντων ποιήσαντα ; Πῶς δὲ κορυφὴν ἄχραντον τὴν Σὴν τολμήσω χειροθετῆσαι Δέσποτα ; Θεέ μου, πλαστουργέ μου, πῶς Σέ, ὁ πηλός, τὸν ἀμόλυντον ;

Σὺ δὲ Κύριε ἐνίκας λέγων : Ἱστάμενον, ἐν τοῖς ὕδασι τούτοις, θελήματι, ὁρῶν Με νῦν πρόσελθε, ὦ Ἰωάννη, καὶ βάπτισον, ὅπως τὴν δι' ὕδατος χάριν ἀνθρώπων τῷ γένει παράσχωμαι !

Ἰωάννη Βαπτιστά, ὁ ἐν μήτρᾳ γνωρίσας με τὸν ἀμνόν, ἐν ποταμῷ μοι διακόνησον : Μετ' Ἀγγέλων μοι λειτούργησον. Ἐκτείνας, ἅψαι τῇ παλάμῃ τῆς κορυφῆς μου τῆς ἀχράντου ! Οὐκ ἀπαιτῶ σε, Πρόδρομε, τοὺς ὅρους ὑπερβῆναι ! Οὐ λέγω σοι, εἰπέ μοι ἃ λέγεις τοῖς ἀνόμοις, καὶ παραινεῖς ἁμαρτωλοῖς ! Μόνον βάπτισόν με σιωπῶν ! Καὶ ὅταν ἴδῃς τὰ ὄρη τρέμοντα καὶ τὸν Ἰορδάνην ἐπαναστρέφοντα, προσδόκα τὰ ἀπὸ τοῦ Βαπτίσματος !!! Ἕξεις γὰρ διὰ τοῦτο ἀξίωμα, ὅπερ τοῖς Ἀγγέλοις οὐ δέδοται ! Καὶ γὰρ πάντων τῶν Προφητῶν μείζονά σε ποιήσω ! Ἐκείνων μὲν γὰρ οὐδεὶς σαφῶς με κατεῖδεν, ἀλλ' ἐν τύποις καὶ σκιαῖς καὶ ἐνυπνίοις ! Σὺ δὲ ὑπὸ τῇ παλάμῃ σου, κατὰ γνώμην, ἱστάμενον ! Σῶσαι γὰρ ἥκω Ἀδὰμ τὸν πρωτόπλαστον ! Τότε δὴ τότε, Πάτερ κύριε τοῦ Οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ἀκήκοε φωνῆς Σου, ὃν ὁ Σὸς Λόγος ἐκάλεσε φωνὴν βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ, ὅτε ἐβρόντησας πολλῶν ἐπὶ ὑδάτων, τῷ Σῷ μαρτυρόμενος Υἱῷ ! Ὅλος δὲ γεγονὼς τοῦ παρόντος Πνεύματος, ἐβόησε τῷ βαπτιζομένῳ : Σὺ εἶ Χριστός, Θεοῦ σοφία καὶ δύναμις. Τότε δὴ τότε ἔφλεξε ρείθρῳ τῶν δρακόντων τὰς κάρας, ὁ τῆς καμίνου τὴν μετάρσιον φλόγα νέους φέρουσαν εὐσεβεῖς κατευνάσαι, τὴν δυσκάθεκτον δ' ἀχλὺν ἐξ ἁμαρτίας ὅλην ἔπλυνε τῇ δρόσῳ τοῦ πνεύματος. Τούτου γὰρ πάντως τοῦ παραδόξου Μυστηρίου ἡ Βαβυλῶνος ἔδειξε κάμινος τύπον, πηγάσασα δρόσον ! Ὅτι ρείθροις ἔμελλεν ἄϋλον πῦρ εἰσδέχεσθαι ὁ Ἰορδάνης καὶ στέγειν σαρκὶ βαπτιζόμενον τὸν Κτίστην ! Ἀνυμνήσωμεν οὖν οἱ πιστοὶ τῆς περὶ ἡμᾶς τοῦ Θεοῦ εὐεργεσίας τὸ μέγεθος ! Ἐν γὰρ τῷ ἡμῶν παραπτώματι γενόμενος ἄνθρωπος, τὴν ἡμῶν κάθαρσιν καθαίρεται ἐν τῷ Ἰορδάνῃ, ὁ μόνος καθαρὸς καὶ ἀκήρατος, ἁγιάζων ἡμᾶς καὶ τὰ ὕδατα καὶ τὰς κεφαλὰς τῶν δρακόντων συντρίβων ἐπὶ τοῦ ὕδατος ! Οὕτω δὲ τῇ τοῦ Κυρίου ἑκουσίᾳ πτωχείᾳ ὁ κόσμος ἐπλουτίσθη καὶ γῆ καὶ θάλασσα καὶ ὄρη καὶ ἄνθρωποι καὶ ὁρατὴ φύσις πᾶσα καὶ ἀόρατος, φωτιζόμεναι ἁγιάζονται, φῶς νοητόν, εἰσδεχόμεναι ! Ἀντλήσωμεν τοίνυν ὕδωρ μετ' εὐφροσύνης, ἀδελφοί. Ἡ γὰρ Χάρις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος τοῖς πιστῶς ἀντλοῦσιν ἀοράτως ἐπιδίδοται παρὰ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος τῶν ψυχῶν! Αὐτῷ οὖν προσπέσωμεν καὶ προσκυνήσωμεν πάντες λέγοντες : Στολὴν ἱερὰν ἐπενδύων με, Χριστέ, τὸν γυμνωθέντα τῇ συμβουλίᾳ τοῦ ἀλάστορος, γυμνὸς προβῆναι τοῖς ὕδασιν εἵλου, ἀγαθότητος πλούτῳ, βυθίζων τὸν δράκοντα ἐν τοῖς ὕδασιν καὶ ἐκπλύνων μου τὴν προπατορικὴν παράβασιν, Λυτρωτά, πέλαγος δικαιοσύνης !

Ὑφῆψάς Σου, Χριστέ, ὥσπερ λύχνον τὴν σεπτὴν σάρκα μέσον τοῦ Ἰορδάνου καὶ ἐζήτησας τὴν συγχωνευθεῖσαν τοῖς πάθεσι καὶ τῇ ἁμαρτίᾳ εἰκόνα, καὶ εὑρὼν κατεκάλλυνας τῷ βαπτισμῷ Σου, ἀγαθέ ! Ἐγυμνώθης, Κύριε, ἐν Ἰορδάνῃ, ἵνα ἐγὼ Σέ, τῷ Θείῳ ὑποδυθεὶς βαπτίσματι, ὁ γυμνὸς τοῦ Ἀδὰμ υἱὸς θαλφθῶ καὶ ὑμνῶ Σε, τὸ φῶς τὸ ἀπρόσιτον, τὸ ἀπαύγασμα τῆς δόξης τοῦ Πατρός, τὸ ἐπιλάμψαν τοῖς ἐν σκότει καθημένοις τῶν δεινῶν! Ἄδυτε Ἥλιε, Κύριε, βαπτιζό-

ΑΙ ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ ΙΔΕΑΙ ΤΟΥ GUARDINI

II.

Ἡ περισυλλογή

Ἡ περισυλλογὴ καὶ ἡ αὐτοσυγκέντρωσις εἶναι ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ διὰ μίαν τιμίαν προσευχήν. Ὁ Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς τὴν ἀποκαλεῖ «μητέρα προσευχῆς» καὶ ὁ σ. δίδει ἰδιαιτέραν σημασίαν εἰς αὐτήν. Ἂς μὴ ἀπατώμεθα. Ὅστις ἐδοκίμασε νὰ προσευχηθῇ, ἐκεῖνος ἔχει πεῖραν τοῦ πόσον ἀξίζει ἡ βασικὴ αὐτὴ προϋπόθεσις διὰ τὴν προσευχήν.

α) Ἀναλύοντες τὴν ἔννοιαν τῆς λέξεως, δυνάμεθα νὰ παρατηρήσωμεν μετὰ τοῦ σ. ὅτι αὐτοσυγκέντρωσις σημαίνει:

αα) Καταπραΰνσιν. Εἶναι τοῖς πᾶσι γνωστὸν πόσον εὔκολα ὁ ἄνθρωπος, ἰδίως τῶν καιρῶν μας, περισπᾶται καὶ ἕλκεται πρὸς πᾶσαν κατεύθυνσιν. Κατατρύχεται ἀπὸ μίαν νευρικότητα, ἀπὸ συνεχῆ μέριμναν, ἀπὸ πάθη διάφορα, ἀπὸ πολὺν ἢ ὀλίγον περισπασμόν. Ἐπειδὴ συνεχῶς καὶ κάτι ἐπιθυμεῖ, εὑρίσκεται εἰς διαρκῆ «κίνησιν» πρός τι, εἴτε διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν κατάκτησιν τοῦ ποθουμένου εἴτε διὰ νὰ ἀμυνθῇ κατά τινος. Ἀγαπᾷ ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος νὰ λέγεται δραστήριος, ἐνεργητικός, δημιουργικός. Τοῦτο ὅμως ὀλίγον τὸν ὠφελεῖ, διότι τοῦ ἀφαιρεῖ τὴν γαλήνην, τὴν ἠρεμίαν, τὸν ἐμποδίζει νὰ γίνῃ ἄνθρωπος τοῦ βάθους, πνευματικὴ ὀντότης. Ἔτσι συχνὰ καταλήγει νὰ γίνῃ ὁ ἄνθρωπος τῶν περιστάσεων, ὁ ἐπιπόλαιος, ὁ ρηχός. Γίνεται τὸ ἄθυρμα τῆς τύχης.

Ἀλλ' ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας πολὺ ὀλίγαι ὑπάρχουν πιθανότητες ἐπιτυχίας εἰς τὴν προσευχήν. Διὰ νὰ κατορθώσῃ νὰ προσευχηθῇ εὐαρέστως ὁ ἄνθρωπος, πρέπει νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὸν τυχοδιωκτισμὸν καὶ νὰ ἀφιερωθῇ εἰς ὅ,τι τὴν στιγμὴν αὐτὴν τὸν ἐνδιαφέρει: εἰς τὴν προσευχήν. Ἂς εἴπῃ μὲ δύο λόγια εἰς τὸν ἑαυτόν του: «τώρα πρέπει νὰ προσευχηθῶ. Εἰς τὰ 10 αὐτὰ λεπτὰ δὲν πρέπει ν' ἀσχοληθῶ μὲ τίποτε ἄλλο. Εἶμαι ἐξ ὁλοκλήρου ἐλεύθερος ἀπὸ πᾶσαν σκέψιν». Μόνον ὑπὸ τὸν ὅρον αὐτὸν εἶναι δυνατὴ ἡ ψυχικὴ προπαρασκευὴ διὰ τὴν προσευχήν(1).

ββ) Νίκην κατὰ τῆς αὐταπάτης μας. Πολλάκις, μόλις ἀρχίσωμεν τὴν προσευχήν, μᾶς ἔρχονται εἰς τὸν νοῦν τὰ πλέον ἀπίθανα πράγματα: δουλειές, ὑποθέσεις, συζητήσεις, ἕνα βιβλίον κλπ. καὶ ὅ,τιδήποτε ἄλλο ἀσήμαντον, τὸ ὁποῖον ὅμως τὴν στιγμὴν ἐκείνην φαίνεται σπουδαῖον καὶ ἐπεῖγον, ὡς κάτι τι τὸ ὁποῖον θὰ ἀξιοποιήσῃ τὸν «χαμένο καιρὸ τῆς προσευχῆς». Ἀλλὰ μόλις ὑπὸ τὸ πρόσχημα αὐτὸ σταματήσωμεν τὴν προσευχήν, τότε ὁ «μετρημένος» καιρός της σπαταλᾶται εἰς τὰς πλέον περιττὰς ἀσχολίας. Τὸ νὰ αὐτοσυγκεντρωθῇ κανεὶς σημαίνει νὰ νικήσῃ αὐτὴν τὴν αὐταπάτην, ἡ ὁποία συχνὰ καταλαμβάνει τὸ ἐσωτερικόν του, σημαίνει νὰ ἀφήσῃ τὰ ἁμαρτωλὰ προσχήματα, νὰ συμπεριφερθῇ τιμίως πρὸς τὸν Θεόν.

γγ) Νὰ γίνω «παρών». Ἡ ἐσωτερικὴ ἀνησυχία του ὠθεῖ τὸν ἄνθρωπον παντοῦ ἀλλοῦ καὶ ὄχι ἐκεῖ ὅπου θὰ ἔπρεπε νὰ εὑρίσκεται, ὄχι «ἐδῶ» ὅπου ἐπιτάσσει τὸ καθῆκον του. Καὶ ὅμως τώρα τὸ καθῆκον του εἶναι «ἐδῶ» καὶ ὄχι ἀλλοῦ. Ἐδῶ τὸν καλεῖ τώρα ὁ Θεός, νὰ προσευχηθῇ. Εἶναι πλέον ζήτημα ὑπακοῆς. Πῶς ὅμως θὰ τὸ κατορθώσῃ; Ὀλίγη σκέψις χρειάζεται τώρα: τί σημαίνει αὐτοσυγκέντρωσις; Σημαίνει νὰ συγκεντρωθῶ εἰς τὸν ἑαυτόν μου, νὰ «μαζευτῶ». Ἓν βλέμμα εἰς τὸν ἑαυτόν μας ἀποδεικνύει πόσον ὀλίγον εἴμεθα αὐτοσυγκεντρωμένοι. Λείπει ἀπὸ τὸν ἑαυτόν μας, ἀπὸ τὸ ἐσωτερικόν μας ὁ μόνιμος ἐκεῖνος ἄξων περὶ τὸν ὁποῖον θὰ ἔπρεπε νὰ περιστρέφεται κάθε μας ἐνέργεια, ὁ ὁποῖος θὰ μᾶς ἀνεκάλει εἰς τὴν τάξιν, θὰ μᾶς ἀπήλλασσε τῆς ρηχότητος καὶ τῆς ἐπιπολαιότητος.

Ἀλλὰ εἶναι γνωστὴ ἡ ἔλλειψις αὐτή. Οἱ πνευματικοὶ πατέρες ὁμιλοῦν περὶ αὐτοῦ τοῦ περισπασμοῦ, ὅπου ὁ ἄνθρωπος δὲν ἔχει οὔτε κέντρον βάρους, οὔτε ἑνότητα, οὔτε συνοχήν. Δι' αὐτὸ καὶ ἡ περισυλλογὴ ἀπαιτεῖ νὰ ἀφήσῃ ὁ ἄνθρωπος τὸν ἑαυτόν του νὰ «ἀναλάβῃ» ἀπὸ τὴν διάσπασιν τοῦ νοῦ του, νὰ συγκεντρώσῃ τὴν προσοχήν του ἐδῶ, νὰ περιμαζεύσῃ τὰς σκέψεις του, νὰ γίνῃ «παρών».

δδ) Ἐπαγρύπνησιν. Ἡ προσκόλλησίς μας εἰς πράγματα ἐπίγεια δὲν μᾶς δίδει πάντοτε τὸ εὔσημον τῆς δραστηριότητος. Συχνὰ ὁ ἄνθρωπος ἐξ αἰτίας αὐτῆς τῆς συνεχοῦς ἀπασχολήσεως μὲ κάτι γίνεται ἀφῃρημένος, ὅταν κυρίως λείψῃ ἐπ' ὀλίγον κάποια ἀπασχόλησις, κάποια ὤθησις. Τότε τὸν κυριεύει ἡ ἀνία, ἡ ἀτονία, ἡ κατήφεια, τὸ κενόν, ἡ ἀνησυχία. Ἀντιθέτως ὁ ἤρεμος ἄνθρωπος, ὁ πνευματικός, ὁ ἔχων τὴν ἱκανότητα τῆς περισυλλογῆς,

1. Τὴν αὐτοσυγκέντρωσιν θεωρεῖ ὡς ἀπαραίτητον προϋπόθεσιν ἐντίμου προσευχῆς καὶ ὁ Ἱερὸς Χρυσόστομος, ὁ ὁποῖος σχετικῶς λέγει: «Τὸν εὐχόμενον πρὸ τῶν ἄλλων ἁπάντων ἤρεμον χρὴ ἔχειν τὴν διάνοιαν, κατεσταλμένον τὸν νοῦν, συντετριμμένην τὴν καρδίαν...». Καὶ ὁ Carrel εἰς τὸ περίφημον περὶ προσευχῆς ἔργον του, ἀναφερόμενος εἰς τὴν προϋπόθεσιν ταύτην, γράφει: «ὁ Θεὸς δὲν μιλάει στὸν ἄνθρωπο παρὰ μόνον ἂν ὁ ἄνθρωπος ἀποκαταστήσῃ μέσα του τὴν ἠρεμία». Μν. ἔργ. σ. 19.

μενον οὖν ἁμαρτιῶν με κλύδωνι, Λόγε Πατρὶ συνάναρχε, ὅλον καθάρισον μετανοίας ραντισμῷ, ὁ τῷ βαπτισμῷ Σου πιστοῖς τὴν ἀπολύτρωσιν ἀεὶ δωρούμενος δι' εὐσπλαγχνίαν ἄμετρον! Ὄμβρησον ἁμαρτημάτων ἡμῖν, φιλάνθρωπε λύσιν, ὁ τοῦ Ἰορδάνου ταῖς ροαῖς βυθίσας τὰ πταίσματα τῶν γηγενῶν καὶ οἴκησον ψυχαῖς ἡμετέραις Σαυτόν, φιλάνθρωπε, ὁ φωτισμὸς καὶ ἁγιασμὸς ἡμῶν. Ἀμήν.

Ἐκ τῆς Ἱερᾶς Ὑμνολογίας

Ἀρχιμ. ΕΥΘΥΜΙΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΔΗΣ
Δ/ντὴς Θρησκευτικῆς Ὑπηρεσίας ΓΕΑ/Β6

εὑρίσκεται ἐσωτερικῶς εἰς κατάστασιν ἐπαγρυπνήσεως, κερδίζει τὴν νίκην κατὰ τῶν σκοτεινῶν του σκέψεων, ἔχει ζωντάνια, ἔχει καθαρὸν ἐσωτερικὸν ὀφθαλμὸν καὶ εἶναι πλέον ἕτοιμος διὰ τὴν κατ' ἐξοχὴν συνάντησιν.

Ἰδοὺ λοιπὸν ἡ ἀξία τῆς αὐτοσυγκεντρώσεως. Παρὰ ταῦτα ὅμως πολὺ ὀλίγοι τὴν ἀποκτοῦν, διότι ὀλίγοι ἀναλαμβάνουν τὸν ἀγῶνα αὐτόν. Συνήθως, μετὰ τὰ πρῶτα βήματα, τὸ ἐνδιαφέρον χαλαροῦται διότι δὲν αἰρόμεθα ὑπεράνω τῶν ἐσωτερικῶν καὶ ἐξωτερικῶν ἐπιδράσεων. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει θὰ πρέπει νὰ ἀρχίσωμεν ἐκ νέου τὴν προσπάθειαν. Βεβαίως ἴσως νὰ παρετήρει τις, ὅτι ἡ προσπάθεια αὐτὴ ὁμοιάζει πρὸς τὸν ἀγῶνα ἐκείνου, ὁ ὁποῖος προσπαθεῖ νὰ ἐξέλθῃ τοῦ τέλματος στηριζόμενος εἰς μόνον τὸν ἑαυτόν του. Ἀλλὰ τοῦτο εἶναι τὸ περίεργον: ὅτι ὁ ἄνθρωπος ὑφίσταται ἀφ'ἑαυτοῦ καὶ ἄνευ ἑαυτοῦ, ἡ αὔξησίς του τὸν κάνει νὰ ἐξέρχεται ἀπὸ τὸν ἑαυτόν του, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ παύῃ νὰ τοῦ ἀνήκῃ. Ἀφ' ἧς στιγμῆς ὁ ἄνθρωπος συνειδητὰ κατανοήσῃ τὴν οὐσιώδη καὶ αἰωνίαν ἀξίαν αὐτῆς τῆς ἐνασχολήσεως, θὰ ἐπιβληθῇ εἰς τὸν ἑαυτόν του καὶ θὰ γίνῃ «παρών».

Ἀπὸ τὴν αὐτοσυγκέντρωσιν λοιπὸν πρέπει νὰ ἀρχίσῃ ἡ προσευχή. Δύσκολον βέβαια ἐγχείρημα. Ὅταν δοκιμάζωμεν νὰ ἡσυχάσωμεν, τότε ἀρχίζει ἡ ἀνησυχία. Ὅταν ἀρχίσωμεν τὴν προσευχήν, τότε μᾶς ἔρχονται εἰς τὸν νοῦν ὅλαι μας αἱ ἀσχολίαι. Ὅταν θέλωμεν νὰ γίνωμεν «παρόντες», τότε ἀκριβῶς διαπιστώνομεν τὸν μέγαν μας περισπασμόν.

β) Ἡ σχέσις «Ἐγώ–Σύ».

Ὑπὸ τοιούτους ὅρους θὰ πρέπῃ νὰ ἀρχίσωμεν. Καὶ πρέπει νὰ ἀρχίσωμεν. Κάθε θυσία ἀξίζει εἰς τὸ θέμα αὐτό, δὲν εἶναι ματαία. Καὶ ἂν ἀκόμη ὅλος ὁ χρόνος τῆς προσευχῆς κατηναλίσκετο εἰς τὸ ἔργον τοῦτο, πάλιν δὲν θὰ ἦτο χαμένος. Διότι καὶ ἡ αὐτοσυγκέντρωσις εἶναι ἀφ' ἑαυτῆς προσευχή.

Διὰ νὰ κινηθῇ ὅμως ἡ προσευχὴ ἀπαιτεῖ εἰδικὸν χῶρον. Καὶ τὸν χῶρον αὐτὸν δημιουργεῖ ὁ Θεός, ὅπου συνάπτεται ἡ ἐσωτερικὴ σχέσις Θεοῦ - ἀνθρώπου. Ὅταν ὁ Θεὸς ἀποκαλύπτῃ τὴν παρουσίαν του, τότε ἀφυπνίζεται καὶ τὸ πραγματικὸν «ἐγώ» μας. Τὸ ἐγὼ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον θὰ ἔλθῃ διὰ τῆς προσευχῆς εἰς στενὴν σχέσιν μὲ τὸν Θεόν, εἰς σχέσιν «Ἐγὼ-Σύ».(2). Μὲ τὴν σχέσιν αὐτὴν ἀναπτύσσεται τὸ θρησκευτικόν μας συναίσθημα. Διότι πολλοὶ ἄνθρωποι ἀγνοοῦν τί ὑπάρχει ἐντός των, μέχρις ὅτου καλοῦνται. Ὁ ἄνθρωπος, ἐμπιστευόμενος εἰς τὸ ἔνστικτόν του αὐτό, ἑνοῦται μετὰ τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς προσευχῆς. Τότε ἀναγεννᾶται ἐσωτερικῶς, διαπλάσσει ἀναπεπλασμένην καρδίαν, ἔχει τὴν Χάριν τοῦ Θεοῦ.

Ἀλλὰ πολὺ συχνὰ ὁ Θεὸς δὲν ἀποκαλύπτεται. Μένει ὀπίσω ἀπὸ σύννεφα, ἀφανής. Τότε ὁ ἄνθρωπος μὲ τὰ πτερὰ τῆς πίστεως θὰ ὑπάγῃ πρὸς συνάντησίν Του. Ἀφετηρίαν ἀποτελεῖ ἡ σχέσις «Ἐγὼ -Σύ», ἡ πεποίθησις ὅτι «ὁ Θεὸς εἶναι ἐδῶ καὶ ἐγὼ ἐπίσης εἶμαι ἐδῶ». Καὶ ὁ μὲν Θεὸς εἶναι ὁ «Κύριος» ὁ ἀφ' ἑαυτοῦ ὑπάρχων. Εἶναι ὁ Διδάσκαλος κατὰ φύσιν καὶ κατ' οὐσίαν. Ἐνῷ ἐγὼ δὲν εἶμαι αὐτεξούσιος. Ἐὰν ὑπάρχω, ὑπάρχω ἐξ' Ἑαυτοῦ. Ἑπομένως «ὁ Κύριος καὶ ἐγώ» κακῶς συνδέονται μὲ τὸν σύνδεσμον «καί». Δὲν εἴμεθα τὸ ἴδιον πρᾶγμα. Θὰ ἐπρόκειτο περὶ βεβηλώσεως ἐὰν θὰ ἰσχυρίζετό τις τὸ ἀντίθετον. Ἁπλῶς ἐγὼ εἶμαι «ἐνώπιόν Του», εἶμαι καὶ ὑπάρχω «δι' Αὐτοῦ».

Αὐτὴν τὴν θεμελιώδη ἀλήθειαν ἐπιτρέπει νὰ δοκιμάζωμεν ἡ περισυλλογή. Πρόκειται διὰ μίαν μεγαλειώδη πεῖραν καὶ μίαν ἀσύγκριτον πηγὴν χαρᾶς.

γ) Ἡ ἀναζήτησις τοῦ Θεοῦ.

Διὰ τῆς προσευχῆς ἀπευθυνόμεθα πρὸς τὸν Θεόν. Γνωρίζομεν ὅμως ἄραγε Αὐτόν; Βεβαίως εἶναι εὔκολον νὰ εἴπωμεν ὅτι εἶναι ὁ ἄφραστος, ἡ ἀρχικὴ πηγὴ τοῦ κόσμου, ὁ παλμὸς καὶ ἡ πνοὴ τοῦ σύμπαντος, τὸ Α καὶ τὸ Ω, ὁ «Ὤν». Εἶναι τὸ πρόσωπον τὸ ὁποῖον ὑπάρχει ἀφ' Ἑαυτοῦ, ἀπολύτως.

Ἀλλ' ὀφείλομεν νὰ ἐμβαθύνωμεν εἰς τὸ θέμα. Δὲν γνωρίζομεν τὸν Θεόν. Ἀγνοοῦμεν τὴν «ὄψιν Του», τὸ πρόσωπόν Του. Ἡ Γραφὴ χρησιμοποιεῖ τὰς ἐκφράσεις αὐτάς. Ἔχει ὅμως ὁ Θεὸς ὄψιν; Ἀσφαλῶς ὄχι, ἀφοῦ δὲν ἔχει σῶμα. Ἀλλ' ὡς γνωστόν, τὸ πρόσωπον εἶναι συχνὰ ἔκφρασις τοῦ ἐσωτερικοῦ μας κόσμου. Καὶ ὁ Θεὸς ἔχει κάτι τι τὸ ἀντίστοιχον πρὸς τὸ πρόσωπον τοῦ ἀνθρώπου. Τὸ μυστήριον τῆς ὄψεως τοῦ Θεοῦ ὑπάρχει καὶ κρύπτεται εἰς τὸν 26ον Ψαλμόν· «Σοὶ εἶπεν ἡ καρδία μου, Κύριον ζητήσω· ἐξεζήτησέ σε τὸ πρόσωπόν μου. Τὸ πρόσωπόν σου Κύριε ζητήσω...» (3).

Αὐτὸν τὸν Θεὸν ὀφείλω νὰ ἀναζητήσω ἐν τῇ προσευχῇ. Τὴν ὄψιν Του, ἢ μᾶλλον τὴν καρδίαν Του. Τοῦτο ὅμως δὲν εἶναι εὔκολον. Μόνον ἡ πίστις μοῦ λέγει ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι παρών. Τούτου ὅμως ἔχω σπανίως καθαρὰν ἐμπειρίαν. Διότι θὰ πρέπῃ ἐγὼ νὰ Τὸν ἀναζητήσω, νὰ Τὸν ἀνακαλύψω, νὰ Τὸν συναντήσω καὶ νὰ ἀρχίσω τὸν διάλογον μαζί Του. Ἄλλως ἡ προσευχὴ ἐκφυλίζεται εἰς μονόλογον.

Διάκονος ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΪΔΗΣ
Πτυχ. Νομικῆς

(Συνεχίζεται)

2. Τὴν σχέσιν αὐτὴν τονίζουν καὶ ἄλλοι συγγραφεῖς ἀσχολούμενοι μὲ τὴν προσευχήν. Ὁ πολὺς Carrel τὴν θεωρεῖ πολὺ βασικήν. Τὸ «ἐγώ—σύ» δι' αὐτὸν «ἀντιπροσωπεύει μίαν μυσταγωγικὴν κατάστασιν ὅπου ἡ συνείδησις γίνεται ἕνα μὲ τὸν Θεόν». Μν. ἔργ. σ. 13. Ὡς «ζωντανὴν ἐπικοινωνίαν τοῦ Ἐγώ μας ὡς προσωπικοῦ ὄντος, πρὸς τὸ προσωπικὸν ὑπερκόσμιον Σύ» βλέπει τὴν προσευχὴν καὶ ὁ καθ. Φιλιππίδης ἐν τῷ περὶ Προσευχῆς πονήματί του (Λ. Φιλιππίδου, Ἡ προσευχὴ ἐξ ἐπόψεως θρησκειοψυχολογικῆς, Ἀθῆναι 1955). Τὴν σχέσιν ταύτην κάλλιστα ἀποδίδει ἡ Γραφὴ ἐν Ἐξόδ. 33,11 ὅπου λαλεῖ ὁ Μωυσῆς μετὰ τοῦ Θεοῦ ὡς «ἐνώπιος ἐνωπίῳ».

3. Κατὰ τὸν Carrel μόνον ὁ Χριστιανισμὸς ἔφερε τὸν Θεὸν κοντὰ εἰς τὸν ἄνθρωπον. «Ὁ Θεὸς τοῦ Πλάτωνος ἦτο ἄφθαστος, ἐξ αἰτίας τοῦ μεγαλείου Του. Ὁ Θεὸς τοῦ Ἐπικτήτου συνταυτιζόταν μὲ τὴν φύσι. Ὁ Ἰεχωβᾶς ἦταν ἕνας ἀνατολίτης ἀφέντης ποὺ ἐνέπνεε τὸν φόβο καὶ ὄχι τὴν ἀγάπη... Μόνον ὁ Χριστιανισμὸς ἔδωσε εἰς τὸν Θεὸν ἕνα πρόσωπο, Τὸν κατέστησε πατέρα μας, ἀδελφό μας, σωτήρα μας...». Ἐνθ' ἀνωτ., σ. 15.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΩΝ ΣΤΗΛΗ

Ἀνάγκη λογοδοσίας καὶ αὐτοεξετάσεως.

Ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Χρυσόστομος εἰς τὸ ἐπὶ τῷ Νέῳ Ἔτει ἀπευθυνθὲν πρὸς τὸν ἑλληνικὸν λαὸν μήνυμα αὐτοῦ, ὅπερ δημοσιεύομεν εἰς ἑτέραν σελίδα τοῦ παρόντος φύλλου, ἐτόνισεν, ὅτι κατ' ἐξοχὴν εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ Νέου Ἐνιαυτοῦ ἐπιβάλλεται λογοδοσία καὶ αὐτοεξέτασις. Αὐτή, κατὰ τὸν Μακαριώτατον, δέον συνεχῶς νὰ ὁδηγῇ εἰς τὸν αὐτοέλεγχον πρὸς ἀδιάκοπον τελειοποίησιν μέχρις οὗ «καταντήσωμεν εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ».

Ἀληθῶς ἡ κατάστασις τῶν ἐθνῶν καὶ τῶν κοινωνιῶν θὰ ἦτο διαφορετική, ἐὰν πάντες καὶ ἰδίως οἱ πνευματικοὶ ἡγέται τῆς κοινωνίας ἤσκουν καθημερινῶς μίαν αὐτοκριτικὴν ἐν σχέσει πρὸς τὰς πράξεις, τὰς σκέψεις καὶ τοὺς λόγους αὐτῶν. Μόνον ἡ ἀναγνώρισις τῶν τυχὸν σφαλμάτων καὶ ἡ εἰλικρινὴς προσπάθεια πρὸς ἐκρίζωσιν τῶν ἐλαττωμάτων εἶναι ἡ προϋπόθεσις τῆς ἀληθοῦς προόδου καὶ ἐπιτυχίας.

Τὸ θεμέλιον τοῦ ἀληθοῦς ἑορτασμοῦ.

Ἀσφαλῶς ἡ μίμησις ἀθώων ξένων ἐθίμων κατὰ τὸν ἑορτασμὸν τῶν Χριστουγέννων ἐξηγεῖται ἐκ τῆς ἀναπτυχθείσης κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἐπικοινωνίας μεταξὺ τῶν λαῶν. Ἀλλ' ἐκεῖνο, ὅπερ εἶναι ὅλως ἀνεξήγητον καὶ ἀπαράδεκτον εἶναι ἡ βεβήλωσις τῆς νυκτὸς τῶν Χριστουγέννων δι' ἀπαραδέκτων διασκεδάσεων, αἵτινες ἀπομακρύνουν ἐκ τῆς πρωϊνῆς ὀρθοδόξου ἀκολουθίας τοῦ Ὄρθρου καὶ τῆς Θ. Λειτουργίας.

Τοιουτοτρόπως, ὡς ὀρθῶς ἐγράφη, «ἀντὶ νὰ ἑορτάζεται τὸ μεγάλο γεγονὸς μέσα στοὺς ναοὺς τοῦ Θεοῦ, βεβηλώνεται μέσα εἰς ναοὺς τῆς κοιλίας καὶ τῆς μωρίας. Ὅλα τὰ ἀμφίβολα κέντρα (ταβέρνες, μπουάτ, νάϊτ-κλὰμπς) φιλοξενοῦν τοὺς χορτασμένους καὶ ἀηδιασμένους σνόμπ. Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ φαΐ καὶ τὸ οἰνόπνευμα προσφέρεται καὶ πολλὴ ἄλλη ματαιότης: Χορός, ἀτραξιόν, νούμερα, τσιγγάνικες ὀρχῆστρες καὶ ντεκὸρ παριζιάνικο ἢ ἀφρικανικό!».

Ἀλλὰ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον διὰ τῆς πλήρους ἀποξενώσεως ἐκ τῆς λειτουργικῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας μας πῶς θὰ αἰσθανώμεθα, ὅτι «ἐτέχθη ἡμῖν σήμερον Σωτήρ»; Μόνον ἡ ἐμμονὴ εἰς τὴν ὀρθόδοξον λειτουργικὴν παράδοσιν θὰ εἶναι τὸ θεμέλιον τοῦ γνησίου καὶ ἀληθῶς λυτρωτικοῦ ἑορτασμοῦ τῶν μεγάλων σταθμῶν τῆς ἀπολυτρωτικῆς ἐνεργείας τοῦ Σωτῆρος.

Ἀπαιτεῖται θορραλέα ἀποκήρυξις.

Καθ' ὅλας τὰς ἐνδείξεις φαίνεται, ὅτι τὰς προσεχεῖς ἡμέρας, παρὰ τὰς ἐπιφυλάξεις πολλῶν μελῶν τῆς Ὀρθοδόξου καὶ τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας, θὰ πραγματοποιηθῇ εἰς τοὺς Ἁγίους Τόπους ἡ συνάντησις τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου μετὰ τοῦ Πάπα.

Ὅτι ἡ συνάντησις αὐτὴ δὲν πρόκειται νὰ ὁδηγήσῃ εἰς ἀποφασιστικὰς ἐξελίξεις ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ ζήτημα τῆς ποθητῆς ἑνώσεως ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ ὅτι ἡ ἐπίσημος ρωμαιοκαθολικὴ γραμματεία τῶν τελευταίων ἐτῶν καὶ μηνῶν, παρὰ τὰ διαδραματισθέντα ἐν τῇ Β'. Συνόδῳ τοῦ Βατικανοῦ, ἐξακολουθεῖ νὰ ἐμμένῃ εἰς ἀπαραδέκτους διὰ τὸν ὀρθόδοξον κόσμον ἀπόψεις. Οὕτω λ.χ. ὁ ἐντὸς τῶν τελευταίων ἡμερῶν τοῦ 1963 ἐκδοθεὶς τόμος τοῦ γερμανικοῦ λεξικοῦ «Lexikon für Theologie und Kirche», ὅπερ περιλαμβάνει τὴν πεμπτουσίαν τῆς ρωμαιοκαθολικῆς σκέψεως, ἐξακολουθεῖ νὰ προβάλλῃ τὰς ἀστηρίκτους περὶ παπικοῦ πρωτείου ἀπόψεις, καθ' ἃς τοῦτο ἱδρύθη δῆθεν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Κυρίου, θεωρήσαντος τὸν Πέτρον δῆθεν ὡς τὴν πέτραν τῆς Ἐκκλησίας κ.ο.κ.

Τούτων οὕτως ἐχόντων, ἂς εὐχηθῶμεν, ἵνα ἡ πραγματοποιηθησομένη συνάντησις τῶν δύο ἐκκλησιαστικῶν ἡγετῶν ὁδηγήσῃ εἰς ρεαλιστικωτέραν ἀντιμετώπισιν τοῦ ἑνωτικοῦ ζητήματος καὶ γίνῃ ἀφορμὴ πρὸς ἀφύπνισιν τοῦ πνεύματος τῆς ἀληθοῦς αὐτογνωσίας καὶ ταπεινοφροσύνης ἐν τῷ Βατικανῷ. Δὲν ἀρκεῖ ἡ καλὴ διάθεσις. Ἀπαιτεῖται καὶ θαρραλέα ἀποκήρυξις μακροχρονίων ἐκτροπῶν ἐκ τῆς παλαιοχριστιανικῆς παραδόσεως.

Αἱ Θεολογικαί μας Σχολαί.

Ἡ «Ἐκκλησία» ἐκφράζει τὴν χαράν της διὰ τὸ γεγονός, ὅτι οἱ Καθηγηταὶ τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν τῶν Πανεπιστημίων Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλονίκης περὶ τὰ τέλη Δεκεμβρίου συνῆλθον ἐν Ἀθήναις ἐπὶ δύο ἡμέρας εἰς κοινὰς συσκέψεις, κατὰ τὰς ὁποίας κατήρτισαν πρόγραμμα συνεργασίας ἐπὶ σπουδαιοτάτων ζητημάτων.

Ἡ συνεργασία αὐτὴ εἰδικώτερον θὰ ἀφορᾷ ἀφ' ἑνὸς εἰς τὴν προαγωγὴν τοῦ ἐπιστημονικοῦ καὶ ἐκπαιδευτικοῦ θεολογικοῦ ἔργου τῶν δύο Σχολῶν, ἀφ' ἑτέρου εἰς τὴν συμπαράστασιν τῶν θεολογικῶν δυνάμεων εἰς τὸ ἔργον τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐκ τρίτου εἰς τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν ἀπασχολούντων τὴν ἑλληνικὴν κοινωνίαν ζητημάτων, ὑπὸ τὸ φῶς τῆς ὀρθοδόξου παραδόσεως.

Ἡ ἐπὶ τῷ γεγονότι τούτῳ χαρά μας ἀπορρέει πρὸ πάντων ἐκ τοῦ ὅτι αἱ Θεολογικαί μας Σχολαὶ συναισθάνονται τὰς ἔναντι τῆς πνευματικῆς ζωῆς τοῦ τόπου μας εὐθύνας των καὶ κατανοοῦν, ὅτι πρέπει νὰ παίζουν ἡγετικὸν ρόλον ἐν τῇ ἑλληνικῇ κοινωνίᾳ συνεργαζόμεναι στενῶς μετὰ τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας.

Δέον νὰ προβάλλῃ τὰς φωτεινὰς πλευράς.

Νέα ἀπόδειξις τῆς συνεχιζομένης καὶ ἐπεκτεινομένης ὑπὸ τῶν Σεβ. Ἱεραρχῶν μας κοινωνικῆς δράσεως εἶναι ἡ ὑπὸ τοῦ τύπου ἔξαρσις τῆς ἀκαταπονή-

τοῦ κοινωνικῆς δραστηριότητος τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Λαρίσης κ. Ἰακώβου.

Ἐν πρώτοις εἰς τὰς θερινὰς κατασκηνώσεις εὐεργετοῦνται ἑκατοντάδες παιδίων. Ἔπειτα εἰς τὸ Οἰκοτροφεῖον Νέων τῆς Λαρίσης, ὅπερ συντηρεῖται ὑπὸ τῆς Ἱ. Μητροπόλεως, παρέχονται στέγη, τροφὴ καὶ ὅλα τὰ ἀπαραίτητα ἐφόδια τῆς ζωῆς καὶ τῶν σπουδῶν εἰς τεσσαράκοντα ἀρίστους γυμνασιόπαιδας καὶ σπουδαστὰς τῆς Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας.

Ἐπὶ πλέον ἡ δρᾶσις τοῦ ἁγίου Λαρίσης καλύπτει καὶ ὡρισμένας ἀνάγκας τῶν Ἐνοριακῶν Συσσιτίων, τὰ ὁποῖα λειτουργοῦν διὰ τοὺς ἀναξιοπαθοῦντας γέροντας καὶ ἄλλους πτωχοὺς τῆς θεσσαλικῆς μεγαλοπόλεως.

Εἶναι εὐτύχημα, ὅτι πᾶσαι αἱ ἐνέργειαι αὗται, ὡς καὶ πλεῖσται ἄλλαι, μνημονεύονται καὶ ἐξαίρονται ὑπὸ τοῦ τύπου, ὅστις κατ' ἐξοχὴν δέον νὰ προβάλλῃ τὰς φωτεινὰς πλευρὰς τῆς κοινωνικῆς ζωῆς.

Θὰ ἦτο οὐσιαστικωτέρα.

Τὸ ὑπὸ τοῦ γνωστοῦ Γενικοῦ Γραμματέως τοῦ Ὑπουργείου Θρησκευμάτων καὶ Ἐθνικῆς Παιδείας κ. Παπανούτσου δημοσιευθὲν ἐν τῇ ἐφημερίδι «Βῆμα» ἄρθρον κατὰ τὴν ἡμέραν τῶν Χριστουγέννων δικαίως τονίζει, ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς σήμερον συμβάλλεται τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἐπικράτησιν τῶν ἀρχῶν τῆς εἰρήνης, τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἀγάπης.

Ἀλλὰ τὸ ἄρθρον τοῦ κ. Παπανούτσου κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς μεγάλης χριστιανικῆς ἑορτῆς θὰ ἔπρεπε νὰ προσφέρῃ κάτι περισσότερον. Τὰ περὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ ὡς πηγῆς τῆς εἰρήνης, τῆς ἀγάπης καὶ τῆς δικαιοσύνης τονίζονται καὶ ὑπὸ πολλῶν ἐξ ἐκείνων, οἵτινες δὲν ἀναγνωρίζουν τὸ ἐν τῷ Χριστιανισμῷ θεῖον μυστήριον.

Θὰ ἦτο οὐσιαστικωτέρα καὶ μεγαλυτέρα ἡ συνεισφορά μας εἰς τὴν καθοδήγησιν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ ἰδίως τῆς ἑλληνικῆς νεολαίας, ἐὰν ἐτονίζομεν, ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς εἶναι ἡ πηγὴ τῆς εἰρήνης, τῆς ἀγάπης καὶ τῆς δικαιοσύνης, διότι πρὸ πάντων, κατὰ τὴν ὀρθόδοξον ἀντίληψιν, θεωρεῖ τὸν ἄνθρωπον ὡς κορυφαίαν ἀξίαν, ἀναγεννᾷ αὐτὸν διὰ τῆς λυτρώσεως ἐκ τῆς ἐνοχῆς καὶ τῆς ἁμαρτίας, καὶ ὁδηγεῖ αὐτὸν εἰς τὴν ἐν ἠθικῇ ἐννοίᾳ θέωσιν.

Θὰ ἦτο πλέον ἱκανοποιητική.

Ἡ ἐν Σουηδίᾳ γενομένη καὶ εἰς τὸν «Ταχυδρόμον» δημοσιευθεῖσα ὁμιλία τοῦ διὰ βραβείου Νόμπελ τιμηθέντος Γ. Σεφέρη περὶ τῆς νεοελληνικῆς πνευματικῆς παραδόσεως θὰ ἦτο πλέον ἱκανοποιητική, ἐὰν ἦτο περισσότερον εὔστοχος καὶ δικαία ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἀξιολόγησιν ἢ ἐπισήμανσιν τῶν κυριωτέρων σταθμῶν τῆς νεοελληνικῆς πνευματικῆς καὶ λογοτεχνικῆς παραδόσεως. Οὕτω τὸ νὰ προβάλλωμεν λ.χ. εἰς τοὺς ξένους τὸν Καβάφην καὶ νὰ ἀντιπαρερχώμεθα τὸν μέγαν Παπαδιαμάντην εἶναί τι, ὅπερ οὐδόλως παρουσιάζει γνησίαν καὶ αὐθεντικὴν τὴν εἰκόνα τῆς νεοελληνικῆς πνευματικῆς παραδόσεως.

Κατ' ἐξοχὴν ἡ πνευματικὴ ἡγεσία μας εἰς τὴν ἐνώπιον τῶν ξένων ἀξιολόγησιν καὶ προβολὴν τῆς πνευματικῆς ζωῆς τοῦ τόπου μας δέον νὰ χρησιμοποιῇ ἀξιολογικὰ κριτήρια, ἀνταποκρινόμενα οὐχὶ εἰς τὰς ὑποκειμενικὰς προτιμήσεις, ἀλλὰ εἰς τὰ καθολικὰ βιώματα τοῦ ὀρθοδόξου ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ τῆς γνησίας λαϊκῆς μας παραδόσεως, ἥτις ἐμποτίζεται διὰ τῶν ῥείθρων τοῦ ἑλληνορθοδόξου πνεύματος.

Συνταρακτικὴ ἀποκάλυψις.

Ἡ ἔν τινι ἐφημερίδι τῶν Ἀθηνῶν δημοσιευθεῖσα ἀποκάλυψις τοῦ Ἄγγλου βουλευτοῦ λόρδου Μὼμ εἶναι τῷ ὄντι συνταρακτική. «Ὑπάρχει δουλεμπόριον στὴν Ἀφρική, λέγει. Στὸν 20ὸν αἰῶνα πωλοῦν καὶ ἀγοράζουν ἀνθρώπους, σὰν νὰ πρόκειται γιὰ ζῷα. Προσωπικῶς ἐγὼ ἀγόρασα ἕνα σκλάβο ἀντὶ 80 λιρῶν καὶ τοῦ ἀπέδωσα κατόπιν τὴν ἐλευθερία του. Στὸ Βρεττανικὸ προτεκτοράτο τῆς Ζανζιβάρης ἐμφανίσθηκα ὡς ἀγοραστὴς σκλάβων, καὶ μόλις αὐτὸ μαθεύθηκε μεταξὺ τοῦ πληθυσμοῦ, πολλοὶ ἦλθαν καὶ μὲ βρῆκαν. Μοῦ εἶπαν ὅτι προσφέρουν τὰ παιδιά τους γιὰ πούλημα. Ἦταν κοριτσάκια καὶ ἀγοράκια, νέοι καὶ νέες μὲ διαφορετικὸ τιμολόγιο. Δὲν μπόρεσα ν' ἀνθέξω ἄλλο σ' αὐτὸ τὸ φοβερὸ θέαμα, ποὺ προσβάλλει τὸν πολιτισμό μας. Ἐγκατέλειψα τὴ χώρα μὲ μιὰ πικρία στὰ χείλη... Τὸ χειρότερο εἶναι ὅτι οἱ Δυτικὲς κυβερνήσεις δὲν ἔχουν κάμει τίποτε γιὰ νὰ παρεμποδίσουν τὸ δουλεμπόριο.. Οἱ τιμὲς αὐξάνουν διότι ὑπάρχει μεγάλη ζήτησις!».

Τὸ γεγονὸς αὐτὸ ἀποδεικνύει πόσον ἡ ἐκ τῆς ὀρθοδόξου βιοθεωρίας ἀπομάκρυνσις τοῦ Δυτικοῦ κόσμου ὁδηγεῖ εἰς ἀπαραδέκτους συμβιβασμοὺς καὶ εἰς τὴν ἐξαφάνισιν τοῦ ἀγωνιστικοῦ πνεύματος, ὅπερ εἶναι ἀναγκαῖον πρὸς ἐκρίζωσιν τῶν μαστιζόντων ἀκόμη τὴν ἀνθρωπότητα κακῶν.

Ἡ ἧττα τῶν ἀθεϊστικῶν κοσμοθεωριῶν.

Ὁ διακεκριμένος δημοσιογράφος κ. Θ. Παπακωνσταντίνου, γράφων εἰς τὸ περιοδικὸν «Εἰκόνες» περὶ τοῦ θρησκευτικοῦ φαινομένου, διαπιστώνει τὴν ἧτταν τῶν ἀθεϊστικῶν κοσμοθεωριῶν. Ὅσον ἀφορᾷ εἰδικώτερον εἰς τὸ κομμουνιστικὸν πείραμα πρὸς ἐπιβολὴν τῆς ἀθεΐας, οὗτος γράφει: «Τὸ σοβιετικὸν καθεστώς, ἀθεϊστικὸν ἐκ κοσμοθεωρίας, προσεπάθησε νὰ ἐπιβάλῃ τὴν ἀθεΐαν εἰς τοὺς πολίτας του δι' ὅλων τῶν μέσων: Διὰ τοῦ σχολείου, διὰ τοῦ τύπου, διὰ τοῦ βιβλίου, διὰ τῆς προπαγάνδας καὶ διὰ τοῦ περιορισμοῦ τῆς θρησκευτικῆς δραστηριότητος ὅλων τῶν θρησκευτικῶν δογμάτων. Τελικῶς ὅμως διεπίστωσε τὴν ἧττάν του. Διότι ἡ δευτέρα καὶ ἡ τρίτη γενεὰ ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἐγκαθίδρυσαν τὸ κομμουνιστικὸν καθεστὼς εἰς τὴν Ρωσίαν, ἐνῷ οὔτε ἐντὸς τῆς οἰκογενείας οὔτε ἐντὸς τοῦ κοινωνικοῦ περιβάλλοντος ἐπηρεάσθησαν θρησκευτικῶς, ἐκδηλώνουν αὐτομάτως ἔντονον θρησκευτικὴν διάθεσιν, ἡ ὁποία ἀνησυχεῖ ζωηρῶς τοὺς ἐκπροσώπους τοῦ καθεστῶτος. Τὸ φαινόμενον εἶναι ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ἀξιοσημείωτον,

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΕΛΛΑΔΟΣ

'Αρχιεπισκοπή 'Αθηνῶν

'Ο Μακαριώτατος 'Αρχιεπίσκοπος 'Αθηνῶν καὶ πάσης 'Ελλάδος κ. Χρυσόστομος κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα ἀπὸ 16—31 Δεκεμβρίου 1963 ἐχοροστάτησεν εἰς διαφόρους ναοὺς τῆς 'Ιερᾶς 'Αρχιεπισκοπῆς 'Αθηνῶν, συνειργάσθη μετὰ Σεβασμιωτάτων 'Αρχιερέων, προήδρευσε συνεδριῶν Διοικητικῶν Συμβουλίων διαφόρων 'Εκκλησιαστικῶν 'Οργανισμῶν, ἐδέχθη διαφόρους ἐπιτροπὰς κ.λ.π.

'Εχοροστάτησε: Τῇ 22ᾳ Δεκεμβρίου εἰς τὴν ἐν τῷ Μητροπολιτικῷ Ναῷ 'Αθηνῶν τελεσθεῖσαν θείαν Λειτουργίαν.

— Τῇ 25ῃ Δεκεμβρίου εἰς τὴν ἐν τῷ Μητροπολιτικῷ Ναῷ τελεσθεῖσαν θείαν Λειτουργίαν.

— Τῇ 29ῃ Δεκεμβρίου εἰς τὴν ἐν τῷ Μητροπολιτικῷ Ναῷ 'Αθηνῶν τελεσθεῖσαν θείαν Λειτουργίαν.

— Τῇ 31ῃ Δεκεμβρίου εἰς τὸν ἐν τῷ ἱερῷ ναῷ τοῦ 'Αγίου Βασιλείου Πολυγώνου τελεσθέντα ἑσπερινόν.

'Ετέλεσε: Τῇ 16ῃ Δεκεμβρίου ἁγιασμὸν εἰς τὴν Βου-

διότι ἀποδεικνύει κατὰ τὸν ἀψευδέστερον καὶ ἀντικειμενικώτερον τρόπον τὴν ὀρθότητα τῆς θεωρίας, καθ' ἣν ἡ θρησκεία καλύπτει τὴν ἀνθρωπίνην «ἀνάγκην πλαισίου προσανατολισμοῦ καὶ ἀφοσιώσεως».

Αἱ διαπιστώσεις αὗται εἶναι νέα ἐπικύρωσις τῶν λόγων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, καθ' οὓς μόνον ὁ ἄφρων θὰ εἴπῃ, ὅτι «οὐκ ἔστι Θεός».

'Υπῆρξεν ὀπισθοδρομική.

'Η λήξασα β' φάσις τῆς Συνόδου τοῦ Βατικανοῦ, συγκρινομένη πρὸς τὴν α', παρουσίασε πτῶσιν αἰσθητὴν τοῦ ἐνθουσιασμοῦ καὶ τῆς αἰσιοδοξίας ἐκείνης ὡς πρὸς τὴν ρηξικέλευθον ἀντιμετώπισιν τῶν συνδεομένων πρὸς τὸ οἰκουμενικὸν ἰδεῶδες προβλημάτων τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς 'Εκκλησίας. 'Η α' φάσις, ἔχουσα χαρακτῆρα προοιμιακὸν καὶ ἐξαγγελτικὸν τῶν προθέσεων τῆς Συνόδου, ἦτο εὔκολον νὰ διακριθῇ διὰ τὸν κατ' αὐτὴν τονισμὸν ἀληθειῶν, τὰς ὁποίας ἡ 'Ορθοδοξία ηὔχετο καὶ εὔχεται νὰ ἴδῃ συνειδητοποιουμένας εἰς τὴν Ρωμαιοκαθολικὴν 'Εκκλησίαν. 'Αλλ' ἡ β' φάσις, ἡ ὁποία ἦτο φάσις τῶν πρώτων συγκεκριμένων σχηματοποιήσεων, κατέδειξε πολλὰς δυσκολίας εἰς τὸ πεδίον πραγματοποιήσεως τῶν διατυπωθεισῶν κατὰ τὴν α' ἀρχῶν, ὡς καὶ τὴν δύναμιν τῆς συντηρητικῆς καὶ ἀκάμπτου μερίδος, δύναμιν ὑποτιμηθεῖσαν μέσα εἰς τὸ ἐνθουσιαστικὸν κλῖμα τῆς α' φάσεως. 'Η β' φάσις εἶναι, λοιπόν, μία ὀπισθοδρόμησις, ἡ ὁποία δὲν ἔχει βεβαίως ἁπλοῦν καὶ ὁριστικὸν χαρακτῆρα, εἶναι ὅμως ἐν προηγούμενον διὰ τὸ μέλλον τῆς Συνόδου. Τὸ γεγονὸς φαίνεται νὰ ὀφείλεται καὶ εἰς τὴν στάσιν τοῦ σημερινοῦ Πάπα, ὅστις δεικνύει ὅτι ἐπιθυμεῖ περισσότερον τὴν ἰσορρόπησιν τῶν δύο τάσεων, τῆς φιλελευθέρας καὶ τῆς συντηρητικῆς, καὶ ὀλιγώτερον τὴν ἐπικράτησιν τῆς πρώτης, εἰς τὴν ὁποίαν τὸ παρελθόν του ἐμαρτύρει ὅτι ἀνῆκεν ἡ καρδία.

'Η Οὐνία.

Τὸ Βατικανὸν εἶναι καιρὸς πλέον νὰ ἀντιληφθῇ ὅτι μεταξὺ τῶν πολλῶν λόγων, οἱ ὁποῖοι δικαιολογοῦν ἀπολύτως τὴν ἐπιφυλακτικότητα τῆς 'Εκκλησίας τῆς 'Ελλάδος ὡς πρὸς τὴν δυνατότητα ὑπάρξεως διαλόγου μεταξὺ 'Ορθοδοξίας καὶ Ρώμης, εἶναι καὶ ἡ διατήρησις τῆς Οὐνίας. Εἰς τὴν 'Ελλάδα ἰδίως, τὸ πείραμα, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ ἡ Οὐνία, προϊὸν τῆς μεσαιωνικῆς ἀντιλήψεως τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς 'Εκκλησίας περὶ προσηλυτιστικῆς ἀφομοιώσεως καὶ καταβροχθίσεως τῆς 'Ορθοδοξίας, ὄχι μόνον δὲν ἐξυπηρετεῖ τὴν Ρώμην, ἀλλὰ καὶ τὴν βλάπτει ὑπὸ τὰς σημερινὰς συνθήκας τῆς οἰκουμενικῆς κινήσεως. "Οσον δὲ περισσότερον εἶναι ἀνθηρὰ ὑλικῶς ἡ Οὐνία, τόσον ἡ ζημία εἶναι μεγαλυτέρα. Γνωρίζομεν, ὅτι ἂν ἡ συνείδησις αὐτὴ ἐγένετο βαθεῖα εἰς τὴν Ρώμην, θὰ ὑπῆρχον ὡρισμένα προβλήματα πρὸς ἐπίλυσιν διὰ νὰ καταστῇ δυνατὴ ἡ διάλυσις τῆς Οὐνίας ἐδῶ. 'Αλλὰ δὲν θὰ ἦσαν δήλια καὶ ἀπὸ οὐδεμιᾶς ἀπόψεως θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ θεωρηθοῦν ὡς ἄλυτα καὶ ἄρα συνιστῶντα ἐμπόδιον ἀνυπέρβλητον. Δυστυχῶς, ὅμως, ἡ συνείδησις αὐτὴ πόρρω ἀπέχει ἀκόμη ἀπὸ τοῦ νὰ εἶναι βαθεῖα, παρὰ τὸ ὅτι ἡ Ρώμη δὲν θέλει ἔναντι ὡρισμένων ἀληθειῶν νὰ εἶναι ἄκαμπτος.

'Ο ραδιοσταθμὸς τοῦ Βατικανοῦ.

'Ο ραδιοσταθμὸς τοῦ Βατικανοῦ εἶναι ὄχι σπανίως λίαν ἀποκαλυπτικὸς ὡς πρὸς τὸ πῶς ἐννοεῖ καὶ σήμερον, παρὰ τὰς ἄλλοθεν ἀντιθέτους πως ἐνδείξεις, ἡ Ρωμαιοκαθολικὴ 'Εκκλησία τὴν ἕνωσιν μὲ τὴν 'Ορθοδοξίαν. Κατὰ τὰς εἰς διαφόρους γλώσσας ἐκπομπάς του καὶ ἰδίως τὴν εἰς τὴν ἰταλικήν, ἐξακολουθοῦν νὰ ἀκούωνται ἀπὸ τὰ μικρόφωνά του ὠμόταται ἰδέαι ὡς πρὸς τὴν 'Ορθοδοξίαν, αἱ ὁποῖαι ἐνίοτε προέρχονται ἀπὸ τὸ στόμα θεολόγων περιωπῆς, γνωστῶν διὰ τὴν «ὑπόληψιν», τὴν ὁποίαν τρέφουν πρὸς τὴν χριστιανικὴν 'Ανατολήν. Οὕτω, πρό τινος, ὁ π. Charles Bayer, ὁμιλῶν ἀπὸ τοῦ ραδιοσταθμοῦ τοῦ Βατικανοῦ διὰ τὰς προοπτικὰς τῆς οἰκουμενικῆς κινήσεως καὶ τὴν θέσιν τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς 'Εκκλησίας εἰς αὐτήν, προέβαλεν ὡς ὑπόδειγμα τὸν πάπαν Βενέδικτον ΙΕ' καὶ ἀνέφερε τοὺς λόγους του, κατὰ τοὺς ὁποίους ἕνωσις τῆς Χριστιανωσύνης δὲν σημαίνει τίποτε ἄλλο εἰ μὴ ὑποταγὴν εἰς τὸν Ρώμης, μόνον ἀντιπρόσωπον τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τῆς γῆς, προσέθεσε δὲ ὅτι ἡ 'Ορθόδοξος 'Εκκλησία εὐκολώτερον θὰ πραγματοποιήσῃ τὴν ἕνωσιν αὐτὴν ἀπὸ τοὺς Προτεστάντας, διότι «τὸ πλήρωμά της ὑπακούει εἰς τοὺς ἐπισκόπους της». 'Αλλὰ ποίμνιον καὶ ἐπίσκοποι τῆς 'Ορθοδοξίας, ὤφειλε νὰ γνωρίζῃ ὁ ὁμιλητής, τὸ μόνον τὸ ὁποῖον οὐδέποτε θὰ δεχθοῦν, εἶναι νὰ ὑποκαταστήσουν εἰς τὴν συνείδησίν των τὸν Κύριον μὲ τὸν πάπαν. Πάντως τοιαῦται διακηρύξεις, ὡς ἡ τοῦ π. Bayer, εἶναι χρήσιμοι, διότι δεικνύουν πόσον ὀλίγον ἤλλαξε διαθέσεις καὶ νοοτροπίαν σήμερον τὸ Βατικανόν.

λὴν τῶν Ἑλλήνων ἐπὶ τῇ ἐνάρξει τῶν ἐργασιῶν τῆς ἐκ τῶν τελευταίων ἐκλογῶν προελθούσης Βουλῆς.

Ὥρκισε: Τῇ 31ῃ Δεκεμβρίου τὴν ὑπὸ τὸν κ. Παρασκευόπουλον νέαν ὑπηρεσιακὴν κυβέρνησιν.

Προέστη: Τῇ 31ῃ Δεκεμβρίου τῆς ἐν τῷ μεγάρῳ τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς τελετῆς, καθ' ἣν ἐκόπη ἡ πίττα παρουσίᾳ τῶν ἐν Ἀθήναις παρεπιδημούντων Σεβασμιωτάτων Ἀρχιερέων, τῶν Θεοφιλεστάτων Βοηθῶν Ἐπισκόπων, τοῦ Βασιλικοῦ Ἐπιτρόπου παρὰ τῇ Ἱερᾷ Συνόδῳ ἀκαδημαϊκοῦ κ. Ἀλιβιζάτου, τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ περιοδικοῦ «Ἐκκλησία» κ. Θ. Σπεράντσα, τῶν Διευθυντῶν τῶν διαφόρων Ἐκκλησιαστικῶν Ὀργανισμῶν καὶ Ὑπηρεσιῶν, τοῦ προσωπικοῦ τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς καὶ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου καὶ ἄλλων προσκεκλημένων. Κατὰ τὴν πανηγυρικὴν ταύτην τελετὴν ὁ Μακαριώτατος ἐξεφώνησε βαρυσήμαντον λόγον.

Προήδρευσε: Τῇ 16ῃ Δεκεμβρίου τοῦ Κεντρικοῦ Συμβουλίου τοῦ ΤΑΚΕ.

— Τῇ 19ῃ Δεκεμβρίου τοῦ Κεντρικοῦ Συμβουλίου τοῦ ΟΔΕΠ.

— Τῇ 21ῃ Δεκεμβρίου τῆς Μικτῆς Νομοπαρασκευαστικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῆς συντάξεως τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

— Τῇ 23ῃ Δεκεμβρίου τοῦ Μητροπολιτικοῦ Συμβουλίου Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν.

— Τῇ 27ῃ Δεκεμβρίου τοῦ Μητροπολιτικοῦ Συμβουλίου Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν.

Συνειργάσθη: Τῇ 28ῃ Δεκεμβρίου μετὰ τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ ΤΑΚΕ κ. Ζ. Κέπετζη.

—Τῇ 30ῇ Δεκεμβρίου μετὰ τῶν Διευθυντῶν τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Ὀργανισμῶν.

Παρέστη: Τῇ 28ῃ Δεκεμβρίου εἰς τὴν πανηγυρικὴν συνεδρίαν τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

Ἐδέχθη: Τῇ 16ῃ Δεκεμβρίου τοὺς Σεβασμιωτάτους Συνοδικοὺς Συνέδρους, τὸν Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην Μυτιλήνης κ. Ἰάκωβον καὶ τοὺς Σεβασμιωτάτους Μητροπολίτας Ἄκκρας κ. Εὐστάθιον καὶ Κεντρῴας Ἀφρικῆς κ. Κυπριανόν.

— Τῇ 17ῃ Δεκεμβρίου τὸν Βουλευτὴν κ. Τομαρᾶν καὶ τὸν καθηγητὴν Πανεπιστημίου κ. Ἀγαπητίδην.

— Τῇ 18ῃ Δεκεμβρίου τὸν Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην Εὐρυτανίας καὶ Ναυπακτίας κ. Δαμασκηνόν, τὸν Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην Κεντρῴας Ἀφρικῆς κ. Κυπριανόν, τὸν Διευθυντὴν τοῦ περιοδικοῦ «Ἐκκλησία» κ. Θ. Σπεράντσαν καὶ τὸν Γενικὸν Πρόξενον Κύπρου εἰς τὴν Κεντρικὴν Ἀφρικὴν κ. Μιχ. Πισσᾶν.

— Τῇ 19ῃ Δεκεμβρίου τὸν κ. Κολιτσάραν.

—Τῇ 20ῇ Δεκεμβρίου τὸν Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην Ἰωαννίνων κ. Σεραφεὶμ καὶ τὸν Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην Γερμανίας κ. Πολύευκτον, εἰς ὃν ἀνταπέδωκε τὴν ἐπίσκεψιν αὐθημερόν.

— Τῇ 21ῃ Δεκεμβρίου τὸν Σεβασμιώτατον Ἀρχιεπίσκοπον Ἰορδάνου κ. Βασίλειον, τὸν Πανοσ. Ἀρχιμανδρίτην Γέροντα σκευοφύλακα κ. Γερμανὸν καὶ τὸν ἐφημέριον τοῦ ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ ἑλληνικοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγ. Γερασίμου πανοσ. κ. Φίλιππον Κοντουφᾶν.

— Τῇ 26ῃ Δεκεμβρίου τὸν ἐν Ἀθήναις ἐπίσκοπον τῶν Ἀρμενίων.

— Τῇ 28ῃ Δεκεμβρίου τοὺς Κοσμήτορας τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλονίκης κ.κ. Δημήτριον Μωραΐτην καὶ Παναγιώτην Χρήστου καὶ τὸν Καθηγητὴν τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Θεσσαλονίκης κ. Εὐάγγελον Θεοδώρου.

— Τῇ 30ῃ Δεκεμβρίου τὸν Θεοφιλέστατον Ἐπίσκοπον Μηλιτουπόλεως κ. Ναθαναὴλ καὶ τὸν ἰδιώτην κ. Εὐστρ. Τυραδέλλην.

Ὁ Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος Θαυμακοῦ κ. Χρυσόστομος, κυριαρχικῇ ἀδείᾳ τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου, κατὰ μῆνα Νοέμβριον τοῦ παρελθόντος ἔτους 1963, ἐν Κυριακαῖς καὶ ἑορταῖς, ἐχοροστάτησε, ἐλειτούργησε καὶ ὡμίλησεν εἰς διαφόρους ἱεροὺς ναούς.

— Τῇ 11, παρακλήσει τοῦ Σεβασμ. Μητροπολίτου Ὕδρας, Σπετσῶν καὶ Αἰγίνης κ. Προκοπίου, Τοποτηρητοῦ τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Πειραιῶς, ἐχειροτόνησεν εἰς Πρεσβύτερον, ἐν τῷ ἱερῷ ναῷ τῆς Ἁγίας Τριάδος Πειραιῶς, τὸν Διάκονον αὐτοῦ Προκόπιον Κερεστετζῆν.

— Τῇ 18 προήδρευσε συνεδριάσεως τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ Βαφειαδακείου Κληροδοτήματος.

— Τῇ 30, παρακλήσει τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ὕδρας, Σπετσῶν καὶ Αἰγίνης κ. Προκοπίου, μεταβὰς εἰς Ὕδραν, ἀφ' ἑσπέρας κατέθηκε τὰ ἱερὰ λείψανα εἰς τὸν ὑπὸ ἐγκαινιασμὸν νεόδμητον ἱερὸν ναὸν τῆς Παναγίας «Πορταϊτίσσης» τῆς Ἱερᾶς Μονῆς τῆς Ἁγίας Φωτεινῆς, παρὰ τὴν Ὕδραν.

— Κατὰ μῆνα Δεκέμβριον τοῦ παρελθόντος ἔτους, ἐν Κυριακαῖς καὶ ἑορταῖς, ἐχοροστάτησε, ἐλειτούργησε καὶ ὡμίλησεν εἰς διαφόρους ἱεροὺς ναούς.

— Τῇ 1 ἐτέλεσε τὰ Ἐγκαίνια τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τῆς Παναγίας «Πορταϊτίσσης» τῆς παρὰ τὴν Ὕδραν Γυναικείας Ἱερᾶς Μονῆς (Ἡσυχαστήριον) τῆς Ἁγίας Φωτεινῆς, ὁμιλήσας ἐπικαίρως κατὰ τὴν θείαν Λειτουργίαν, ἀντιφωνήσαντος τοῦ παραστάντος Σεβ. Μητροπολίτου Ὕδρας, Σπετσῶν καὶ Αἰγίνης κ. Προκοπίου.

— Τῇ 8 ἐπεθεώρησε τοὺς ἱεροὺς ναοὺς Ἁγίου Κωνσταντίνου Μοσχάτου, Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος Μοσχάτου, Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος Καλλιθέας, Ἁγίων Πάντων Καλλιθέας καὶ Ἁγίας Τριάδος Ἀμπελοκήπων.

— Τῇ 9, ἐνώπιον τῆς Α.Β. Ὑψηλότητος τοῦ Διαδόχου Κωνσταντίνου καὶ παρουσίᾳ τοῦ Ὑπουργοῦ ἐπὶ τῆς Γεωργίας κ. Α. Μπαλτατζῆ, ὥρκισεν εἰς τὰ Ἀνάκτορα τῶν Ἀθηνῶν τὸν κ. Α. Πεπελάσην ὡς Ὑποδιοικητὴν τῆς Ἀγροτικῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος.

— Τῇ 15 ἐπεθεώρησε τοὺς ἱεροὺς ναοὺς Προφήτου Ἠλιοῦ Παγκρατίου, Ἁγίου Ἀρτεμίου Γούβας, Ἁγίου Ἰωάννου ὁδοῦ Βουλιαγμένης, Ἁγίου Παντελεήμονος Ἰλισσοῦ καὶ Ἁγίας Φωτεινῆς Ν. Σμύρνης.

— Τῇ 22 ἐπεθεώρησε τοὺς ἱεροὺς ναοὺς Ἁγίου Κωνσταντίνου Κολωνοῦ, Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου Κολοκυνθοῦς, Ἁγίου Ἀντωνίου Περιστερίου, Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου Περιστερίου, Ἁγίας Μαρίνης Περιστερίου, Ἁγίου Ἱεροθέου Περιστερίου καὶ Παμμ. Ταξιαρχῶν Περιστερίου.

— Τῇ 25, ὁμοῦ μετὰ τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν κ. Χρυσοστόμου καὶ τῶν Θεοφιλεστάτων Ἐπισκόπων Κερνίτσης κ. Χρυσοστόμου καὶ Ἀχαΐας κ. Παντελεήμονος ἐλειτούργησεν εἰς τὸν Μητροπολιτικὸν ἱερὸν ναόν.

— Τῇ 27 ὡμίλησεν εἰς τὴν Σύναξιν τῶν Ἱερέων καὶ Διακόνων τοῦ 7ου τομέως, ἐν τῷ ἱερῷ ναῷ τῶν Ἁγίων Κωνσταντίου καὶ Ἑλένης Κολωνοῦ.

— Τῇ 28 ὡμίλησεν εἰς τὴν Σύναξιν τῶν Ἱερέων καὶ Διακόνων τοῦ 8ου τομέως, ἐν τῷ ἱερῷ ναῷ τῆς Ἁγίας Ζώνης Πατησίων.

— Τῇ 29ῃ ἐπεθεώρησε τοὺς ἱεροὺς ναοὺς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου Π. Φαλήρου, Ἁγίας Βαρβάρας Π. Φαλήρου, Ἁγίου Δημητρίου Μπραχαμίου, Ἁγίου Βασιλείου Μπαραχαμίου, Παναγίας Θεοτόκου ὁδοῦ Βουλιαγμένης.

Ὁ Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος Κερνίτσης κ. Χρυσόστομος, κυριαρχικῇ ἀδείᾳ τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου, κατὰ τὸν λήξαντα μῆνα Δεκέμβριον ἐλειτούργησε καὶ ὡμίλησεν εἰς διαφόρους ναοὺς τῶν Ἀθηνῶν.

Τῇ 5 Δεκεμβρίου, μεταβὰς εἰς τὰ Β.' Ἀνάκτορα, ὥρκισεν ἐνώπιον τῆς Α.Β.Υ. τοῦ Διαδόχου καὶ παρουσίᾳ τοῦ κ. Προέδρου τῆς Κυβερνήσεως τὸν κ. Στεφ. Στεφανόπουλον ὡς Β' Ἀντιπρόεδρον τῆς Κυβερνήσεως.

Τῇ 8 Δεκεμβρίου, ἐντολῇ τοῦ Μακαριωτάτου, ἐτέλεσε τὰ ἐγκαίνια τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Ἁγίας Παρασκευῆς Χαϊδαρίου.

Τῇ 9 Δεκεμβρίου προήδρευσε συνεδρίας τοῦ Ἐπισκοπικοῦ Δικαστηρίου.

Τῇ αὐτῇ παρέστη ὡς ἐκπρόσωπος τοῦ Μακαριωτάτου εἰς τὰ ἐγκαίνια τῆς Ἑνώσεως Σμυρναίων καὶ ἐτέλεσε τὸν ἁγιασμόν.

Τῇ 11 Δεκεμβρίου, μεταβὰς εἰς τὰ Β.' Ἀνάκτορα, ὥρκισεν ἐνώπιον τῆς Α.Β.Υ. τοῦ Διαδόχου τὸν κ. Βασματζίδην ὡς Διοικητὴν τῆς Ἀγροτικῆς Τραπέζης.

Τῇ 23 Δεκεμβρίου παρέστη ὡς ἐκπρόσωπος τοῦ Μακαριωτάτου εἰς τὴν ἐν τῇ Αἰθούσῃ τοῦ «Παρνασσοῦ» δοθεῖσαν ὑπὸ τῆς Ἑταιρείας Κυκλαδικῶν Μελετῶν διάλεξιν περὶ τοῦ Ἀθανασίου τοῦ Παρίου.

Τῇ 27 Δεκεμβρίου μετέσχε συνεδρίας τοῦ Μητροπολιτικοῦ Συμβουλίου.

Τῇ 28 Δεκεμβρίου παρέστη ὡς ἐκπρόσωπος τοῦ Μακαριωτάτου εἰς τὴν ἐν τῷ Ὀφθαλμιατρείῳ ἑορτὴν τῆς Βασιλόπιττας.

Ὁ θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος Ἀχαΐας κ. Παντελεήμων, κυριαρχικῇ ἀδείᾳ τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου, κατὰ μῆνα Δεκέμβριον ἐλειτούργησε καὶ ὡμίλησεν εἰς διαφόρους Ἱ. Ναοὺς τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν.

— Τῇ 12ῃ Δεκεμβρίου προέστη Δοξολογίας γενομένης ἐν τῷ Μητροπολιτικῷ Ναῷ ὑπὸ τῶν ὀρθοδόξων φοιτητῶν τῆς Κένυα ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς ἀνακηρύξεως τῆς Κένυα εἰς ἀνεξάρτητον Δημοκρατίαν.

Τῇ αὐτῇ ἑσπέρᾳ παρέστη εἰς ἑορταστικὴν ἐκδήλωσιν ἐν τῇ Αἰθούσῃ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας γενομένην ὑπὸ τῶν φοιτητῶν Κένυας καὶ Οὐγκάντας ἐπὶ τῇ ἀνακηρύξει τῆς Κένυα εἰς ἀνεξάρτητον Δημοκρατίαν.

— Τῇ 16ῃ Δεκεμβρίου ἐτέλεσε τὰ ἐγκαίνια τοῦ Ἱ. Ναοῦ Εὐαγγελισμοῦ Θεοτόκου Νικαίας.

— Τῇ 18ῃ ἐχειροτόνησεν ὡς Διάκονον τὸν Πλωτῖνον Ἀγριτέλλην.

— Τῇ 19ῃ Δεκεμβρίου ὑπεδέξατο ἐκ μέρους τοῦ Μακαρ. Ἀρχιεπισκόπου τὸν ἐκ Κων/πόλεως ἐλθόντα νεοεκλεγέντα Σεβ. Μητροπολίτην Γερμανίας Κύριον Πολύευκτον.

— Τῇ 21ῃ τοῦ ἰδίου μηνός, ἐκπροσωπῶν τὸν Μακ. Ἀρχιεπίσκοπον, προέστη τῆς δοξολογίας ἐπὶ τῇ ἐπετείῳ τῆς ἱδρύσεως τῆς Σχολῆς Εὐελπίδων γενομένης ἐν τῇ εἰρημένῃ Σχολῇ παρουσίᾳ τῆς Α.Β.Υ. τοῦ Διαδόχου.

— Τῇ 25ῃ συνελειτούργησε μετὰ τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου κ. Χρυσοστόμου καὶ τῶν ἑτέρων Θεοφιλεστάτων Ἐπισκόπων ἐν τῷ Ἱ. Μητροπολιτικῷ Ναῷ Ἀθηνῶν.

— Τῇ 26ῃ Δεκεμβρίου προήδρευσε τοῦ Συμβουλίου τοῦ Ἱ. Ναοῦ Ταξιαρχῶν Πύλης Ἀγορᾶς.

— Τῇ ἰδίᾳ ἡμέρᾳ ἐπεσκέφθη καὶ ἐπεθεώρησε τὸ Ἐκκλησιαστικὸν Ὀρφανοτροφεῖον Βουλιαγμένης.

— Τῇ 31ῃ Δεκεμβρίου ἐπεσκέφθη καὶ ἐπεθεώρησε τὸ Ἐκκλησιαστικὸν Ἄσυλον Ἁγίου Ἀνδρέου Ν. Σμύρνης.

Ἱ. Μητρόπολις Παραμυθίας, Φιλιατῶν καὶ Γηρομερίου

Τῇ 26—28 Νοεμβρίου 1963 συνεκλήθη ἐν Παραμυθίᾳ παρὰ τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Παραμυθίας κ. Τίτου εἰδικὸν ἱερατικὸν συνέδριον ἀνασυγκροτήσεως τῶν ἐν τῇ Μητροπόλει ταύτῃ Πνευματικῶν, ὅπερ παρηκολούθησαν περὶ τοὺς 80 ἱερεῖς αὐτῆς.

Ἡ ἔναρξις τούτου ἐγένετο δι' Ἀρχιερατικῆς λειτουργίας καὶ ὁμιλίας τοῦ Ἱεροκήρυκος τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ἀρχιμ. Τίτου Καράντζαλη. Εὐθὺς ἤρξατο τῶν μαθημάτων τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ ὁ Σεβ. Παραμυθίας, διδάξας πρὸς τοὺς ἱερεῖς αὐτοῦ γενικά τινα κεφάλαια τῆς Ἱερᾶς Ἐξομολογητικῆς προσωπικῶς ὁ ἴδιος, ἐπὶ τριήμερον ἀπὸ πρωΐας μέχρις ἑσπέρας.

Ἅπαντες οἱ σύνεδροι ἱερεῖς ἔσχον δωρεὰν συνεστίασιν ἐν τῷ Μητροπολιτικῷ Γυμνασιακῷ Οἰκοτροφείῳ τῇ συμμετοχῇ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου των.

Ἐν τέλει τοῦ συνεδρίου τούτου ἐξητάσθησαν ἀπορίαι τῶν ἱερέων περὶ τὴν ἐξομολόγησιν τῶν πιστῶν, ἐγένετο ἡ ἐπιλογὴ τῶν καταλληλοτέρων ἐξ αὐτῶν διὰ τὸ ἔργον τῆς Ἱερᾶς Ἐξομολογήσεως καὶ ὡρίσθη ἡ περιφέρεια ἑκάστου πρὸς τέλεσιν αὐτῆς. Τρὶς τοῦ ἔτους ἀποστέλλονται Πνευματικοὶ πρὸς ἐξομολόγησιν, ἤτοι κατὰ τὴν Μ. Τεσσαρακοστήν, τὸ 15αύγουστον καὶ τὴν τεσσαρακοστὴν τῶν Χριστουγέννων.

Τοιαῦτα συνέδρια εἰδικῆς ἐπιμορφώσεως καὶ συγκροτήσεως τῶν ἱερέων τακτικῶς συγκροτοῦνται παρὰ τοῦ Σεβ. Παραμυθίας Τίτου, ἐνδιατρίψαντος περὶ τὰ θέματα τῆς Ἱερᾶς Ἐξομολογητικῆς, διδάξαντος δὶς εἰς τὸ Πνευματικὸν Φροντιστήριον Πεντέλης καὶ συντελέσαντος εἰς τὸν καθορισμὸν τῆς διδακτέας ἐν αὐτῷ ὕλης διὰ τῆς γενομένης παρ' αὐτοῦ εἰσηγήσεως τῇ Ἁγίᾳ καὶ Ἱερᾷ Συνόδῳ κατὰ τὴν προηγουμένην αὐτῆς περίοδον.

Δι' ἐγκυκλίου αὐτοῦ πρὸς τὸ λαὸν ἐγνωστοποίησε τὴν προσεχῆ ἔλευσιν ἐξομολόγων καὶ παρώτρυνε αὐτὸν πρὸς προετοιμασίαν προσελεύσεως εἰς τὸ Μυστήριον τῆς Ἱερᾶς Ἐξομολογήσεως. Ἐν τῷ μεταξὺ ἱερεῖς περιοδεύοντες ἐξομολογοῦν πιστούς, ἀρξάμενοι τοῦ ἔργου αὐτῶν ἀπὸ τοὺς μαθητὰς σχολείων γυμνασίων, ἱδρυμάτων καὶ στρατοῦ. Ὁμοῦ μετ' αὐτῶν ἐπιδίδεται καὶ ὁ Σεβ. Παραμυθίας εἰς τὸ ἔργον τῆς Ἱ. Ἐξομολογήσεως. Ἅμα τῷ πέρατι τοῦ ἔργου τῆς περιοδείας τῶν Πνευματικῶν ὑποβάλλονται ἑκάστοτε ἐκθέσεις περὶ αὐτοῦ, αἵτινες τίθενται ὑπ' ὄψει τῶν συγκροτουμένων εἰδικῶν τούτων συνεδρίων τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως.

ΡΩΜΑΙΟΚΑΘΟΛΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

Ὁ Πάπας Παῦλος Στ' ἐχοροστάτησε κατὰ τὴν βυζαντινὴν Λειτουργίαν, ἥτις ἐτελέσθη ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγ. Κλήμεντος ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Κοῦρτεφ, «ἐξάρχου» τῆς Βουλγαρίας, πρὸς τιμὴν τῶν ἁγίων Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου.

— Ἡ ἐπὶ τῶν Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν ἱερὰ Σύνοδος κατόπιν προτάσεως τοῦ γραμματέως αὐτῆς καρδιναλίου Τέστα, ἐζήτησεν, ὅπως διάφοροι μοναὶ τῆς Δύσεως δεχθοῦν νὰ φιλοξενήσουν διὰ πανεπιστημιακὰς σπουδὰς καὶ φοίτησιν εἰς ἀνωτέρας σχολὰς μοναχὰς καὶ φοιτητρίας τῶν οὐνιτικῶν κυρίως ἀνατολικῶν ἐκκλησιῶν τῶν Ἰνδιῶν, τοῦ Ἰράκ, τοῦ Λιβάνου, τῆς Αἰγύπτου, τῆς Αἰθιοπίας, τῆς Ἑλλάδος κ.λ.π.

— Καθ' ἃ ἠγγέλθη ἐπισήμως ἐκ τοῦ ἄστεως τοῦ Βατικανοῦ, τὸ προσκύνημα τοῦ Πάπα Παύλου Στ' εἰς τοὺς Ἁγίους Τόπους θὰ πραγματοποιηθῇ τὴν πρωΐαν τῆς 4ης Ἰανουαρίου 1964. Τὸν Πάπαν θὰ συνοδεύσουν οἱ καρδινάλιοι Τισσεράν, Τσικονιάνι καὶ Τέστα, ἀνώτεροι ἀξιωματοῦχοι τῆς ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν γραμματείας τῆς Ἁγίας ἕδρας κ.ἄ. Τὸν Πάπαν θὰ ὑποδεχθοῦν εἰς Ἀμμὰν ὅλοι οἱ ρωμαιοκαθολικοὶ πατριάρχαι τῆς Ἀνατολῆς, οἱ «ἀποστολικοὶ ἰντερνούντσιοι» Μ. Ἀνατολῆς, ὁ βασιλεὺς Χουσεΐν, ὁ πρωθυπουργὸς Σαλμάν, ὑπουργοί, μέλη τοῦ διπλωματικοῦ σώματος καὶ ἄλλοι ἐπίσημοι διαφόρων ἐθνῶν καὶ θρησκευμάτων.

— Ἐν Τριδέντῳ διεξήχθησαν τελεταὶ ἐπὶ τῇ τετάρτῃ ἑκατονταετηρίδι τῆς συνελθούσης ἐκεῖ ρωμαιοκαθολικῆς συνόδου.

— Κατὰ τὰς τελευταίας συνεδρίας τῆς Β' ἐν Βατικανῷ Οἰκουμενικῆς Συνόδου συνεζητήθη τὸ γ' κεφάλαιον τοῦ περὶ «οἰκουμενισμοῦ» σχεδίου, ἀσχολούμενον περὶ τὰς «διισταμένας ἐκκλησίας καὶ ὁμολογίας». Ἐκ τῶν λαβόντων τὸν λόγον ἐπισκόπων ὁ Μάξιμος Δ' εἶπεν, ὅτι δὲν πρέπει νὰ συγκερασθῇ ἡ λατινικὴ τάξις μετὰ τῆς ἀνατολικῆς, οὔτε νὰ συγχωνευθοῦν εἰς ἓν αἱ εἴς τινας χώρας ποικίλαι ἐπισκοπικαὶ ἐξουσίαι, αἵτινες ὀφείλονται εἰς τὴν διαφορὰν τῶν τυπικῶν.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Ἱ. Μητρόπολις Ἀλεξανδρουπόλεως

ΤΟ ΕΠΙΣΚΟΠΙΚΟΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΝ
Πρὸς
τὸν ἱερέα Ἀθανάσιον Τίμπαμπαν
Ἀγνώστου διαμονῆς

Καλεῖσαι νὰ ἐμφανισθῇς αὐτοπροσώπως ἐνώπιον τοῦ Ἐπισκοπικοῦ Δικαστηρίου τῇ 4ῃ Φεβρουαρίου 1964, ἡμέρα Τρίτη καὶ ὥρα 9η π.μ. ἵνα δικασθῇς ὡς κατηγορούμενος, περὶ ἧς κατηγορίας ἀπελογήθης ἐνώπιον τοῦ ἐκτελοῦντος χρέη ἀνακριτοῦ Ἐφημερίου Ἱ. Ναοῦ Ἁγ. Ἀναστασίας Μάκρης, Αἰδ. Λουκᾶ Κοκκίνη.

Προσεπιδηλοῦμέν σοι, ὅτι ἂν μὴ ἐμφανισθῇς τῇ ὡς ἄνω ἡμέρᾳ τε καὶ ὥρᾳ, θέλεις δικασθῇ ἐρήμην.

Ἐν Ἀλεξανδρουπόλει τῇ 18ῃ Νοεμβρίου 1963
Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΙΚΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ
† Ὁ Ἀλεξανδρουπόλεως ΙΩΑΚΕΙΜ
Ο ΓΡΑΜΜΑΤΕΥΣ
Ἱερεὺς Ἰωακεὶμ Ἀθανασάκος

'Αρχιεπισκοπὴ 'Αθηνῶν

Ἔχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 46 τοῦ Α.Ν. 2200/40 «Περὶ Ἱερῶν Ναῶν καὶ Ἐφημερίων», ὡς ἐτροποποιήθη καὶ διὰ μεταγενεστέρων νομοθετικῶν διαταγμάτων, προκειμένου νὰ προβῶμεν εἰς ἀνακήρυξιν ὑποψηφίου διὰ τὴν πλήρωσιν κενῆς θέσεως ἐφημερίου ἐν τῷ ἱερῷ ναῷ ἁγίου Γεωργίου—Νέας 'Αλεξανδρείας (Ν. 'Αργυρουπόλεως), καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ ὑπὸ τοῦ Νόμου ἀπαιτούμενα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης διακηρύξεως ἐν τῇ «'Εκκλησίᾳ» ὑποβάλωσιν ἡμῖν τὰ νενομισμένα πιστοποιητικὰ διὰ τὰ περαιτέρω.

Τὸ πρώτιστον ἔσται τὸ πτυχίον τῆς Θεολογίας.

'Εν 'Αθήναις τῇ 20ῇ Δεκεμβρίου 1963

† Ὁ 'Αρχιεπίσκοπος 'Αθηνῶν ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

Ἱ. Μητρόπολις Μαντινείας καὶ Κυνουρίας

Ἔχοντες ὑπ' ὄψει τὸ ἄρθρον 46 τοῦ Α.Ν. 2200/40 «Περὶ Ἱερῶν Ναῶν καὶ Ἐφημερίων» καὶ τὰς τούτῳ σχετικὰς διατάξεις, προσκαλοῦμεν τοὺς ἐπιθυμοῦντας νὰ χειροτονηθῶσι ὡς τακτικοὶ ἐφημέριοι εἴς τινα τῶν ἐνοριῶν τῶν χωρίων Καράτουλα καὶ Μάναρι ἵνα ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ὑποβάλωσιν Ἡμῖν σχετικὴν αἴτησιν μετὰ τῶν ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 48 τοῦ εἰρημένου Νόμου καὶ τῶν νεωτέρων σχετικῶν διατάξεων ἀπαιτουμένων πιστοποιητικῶν προκειμένου νὰ ἀνακηρύξωμεν ὑποψηφίους διὰ τὰς ἐνορίας ταύτας.

'Εν Τριπόλει τῇ 19ῃ Δεκεμβρίου 1963

† Ὁ Μαντινείας καὶ Κυνουρίας ΓΕΡΜΑΝΟΣ

Ἱερὰ Μητρόπολις Ζακύνθου

Ἔχοντες ὑπ' ὄψει τὸ ἄρθρον 46 τοῦ Α.Ν. 2200/40 περὶ Ἱερῶν Ναῶν καὶ Ἐφημερίων, προσκαλοῦμεν τοὺς βουλομένους νὰ καταλάβωσι τὰς χηρευούσας θέσεις τῶν τακτικῶν ἐφημερίων τῶν ἐνοριῶν Εὐαγγελιστρίας Κοινότητος Γερακαρίου Κάτω, καὶ Ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς Κοινότητος Καλλιθέας ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ σήμερον ὑποβάλωσιν εἰς τὰ Γραφεῖα μας τὰ ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 48 τοῦ αὐτοῦ Νόμου ὁριζόμενα δικαιολογητικὰ ἔγγραφα τῶν προσόντων αὐτῶν, προκειμένου νὰ προβῶμεν εἰς ἀνακήρυξιν ὑποψηφίου διὰ τὰς ὡς ἄνω ἐνορίας.

'Εν Ζακύνθῳ τῇ 20 Δεκεμβρίου 1963

† Ὁ Ζακύνθου ΑΛΕΞΙΟΣ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

'Ανδρέου 'Ιωάνν. Φυτράκη, Τακτικοῦ Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου 'Αθηνῶν, Γεώργιος 'Αγγ. Σωτηρίου. 'Ανάτυπον ἐκ τῆς 'Επιστημονικῆς 'Επετηρίδος τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου 'Αθηνῶν, τόμ. ΙΔ' (1958—1960): Τιμητικὸν ἀφιέρωμα εἰς Γεώργιον Σωτηρίου. 'Εν 'Αθήναις 1963, σελ. 62.

Κωνσταντίνου Δ. Καλοκύρη, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, Γενικὴ θεώρησις τῆς Βυζαντινῆς 'Αρχιτεκτονικῆς, Ζωγραφικῆς καὶ Γλυπτικῆς. 'Εν 'Αθήναις 1963, σελ. 90+XX πίνακες.

Κωνσταντίνου Δημ. Φράγκου Δ.Θ., Καθηγητοῦ τῶν Παιδαγωγικῶν ἐν τῷ 'Ιεροδιδασκαλείῳ Βελλᾶς, Ἡ «παιδικὴ λατρεία» ὡς θεσμὸς λατρευτικῆς ἀγωγῆς καὶ χριστιανικῆς μορφώσεως τῶν παίδων. Συμβολὴ εἰς τὴν ἐπιστήμην τῆς χριστιανικῆς ἀγωγῆς. 'Εν 'Ιωαννίνοις 1963, σ. 141.

Ἱερέως Δαμιανοῦ Παπαδημητρίου, οἰκονόμου ἐφημερίου τοῦ ἱεροῦ ναοῦ 'Αγίου 'Ιωάννου Χρυσοστόμου Νικαίας—Πειραιῶς, Ἱστορία τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τοῦ 'Αγίου 'Ιωάννου Χρυσοστόμου Νικαίας—Πειραιῶς, Νίκαια 1963, σελ. 56.

Πρωτοπρεσβυτέρου—Καθηγητοῦ Γεωργίου Θ. Πυρουνάκη, Ὁ Χριστιανισμὸς καὶ τὸ κοινωνικὸ πρόβλημα, 'Αθῆναι 1963, σελ. 52.

«ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

'Εκδιδόμενον κατὰ δεκαπενθήμερον

ΕΠΟΠΤΕΥΟΥΣΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

† Ὁ 'Αθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

† Ὁ Φλωρίνης, 'Αλμωπίας καὶ Ἑορδαίας ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ

† Ὁ Ναυπακτίας καὶ Εὐρυτανίας ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

ΘΕΟΔΟΣΙΟΣ Κ. ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ

ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ

Ναῶν 'Αρχιεπισκοπῆς 'Αθηνῶν:	Δρχ. 50, 75, 100 ἐτησίως.
Λοιπῶν Ναῶν 'Επικρατείας:	30 ἐτησίως.
'Εξωτερικοῦ: δολλάρια 3.	

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Μακαριωτάτου 'Αρχιεπισκόπου 'Αθηνῶν Χρυσοστόμου, Ποιμαντορικὴ ἐγκύκλιος ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τῆς τοῦ Χριστοῦ Γεννήσεως.

Τοῦ αὐτοῦ, Μήνυμα ἐπὶ τῷ Νέῳ Ἔτει.

Ἑόρτια γράμματα.

Σεβ. Μητροπολίτου Παραμυθίας Τίτου, 'Επίκλησις τῆς εἰρήνης τοῦ ἐνανθρωπήσαντος Σωτῆρος Χριστοῦ.

'Ιωάννου Καρμίρη, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου 'Αθηνῶν, Ἡ Β' ἐν Βατικανῷ γενικὴ Σύνοδος τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς 'Εκκλησίας.

'Αρχιμ. Νικοδήμου Βαλληνδρᾶ, 'Επὶ τῇ 150ετηρίδι ἀπὸ τοῦ θανάτου 'Αθανασίου τοῦ Παρίου.

'Αρχιμ. Εὐθυμίου 'Ελευθεριάδη, Δ/τοῦ Θρησκευτικῆς Ὑπηρεσίας ΓΕΑ, Λόγος εἰς τὰ Ἅγια Θεοφάνεια.

Διακόνου Χριστοδούλου Παρασκευαΐδου, πτυχιούχου Νομικῆς, Αἱ περὶ προσευχῆς ἰδέαι τοῦ Guardini.

Παρατηρήσεων στήλη.

'Εκκλησιαστικὰ χρονικά.

Προκηρύξεις.

Βιβλιογραφία.

ΜΟΝΟΤΥΠΙΚΑ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑΤΑ **ΤΣΙΡΩΝΗ**
Μενάνδρου 4—'Αθῆναι—Τηλ. 533.805

Ὑπεύθυνος Τυπογραφείου Γεώργιος Σ. Χρυσάφης
'Ιασωνίδου 22 — Σούρμενα